

**DENİZLİ İLİ ÇAL İLÇESİ BAĞ POTANSİYELİNİN
BELİRLENMESİ VE YÖREYE KATKILARININ
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Aydın ŞAHİNARSLAN

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**DENİZLİ İLİ ÇAL İLÇESİ BAĞ POTANSİYELİNİN BELİRLENMESİ VE
YÖREYE KATKILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ**

Aydın ŞAHİNARSLAN
(0000-0003-1837-9971)

Prof. Dr. Cihat TÜRK BEN
(Danışman)

YÜKSEK LİSANS TEZİ
BAHÇE BİTKİLERİ ANABİLİM DALI

BURSA – 2019

TEZ ONAYI

Aydın ŞAHİNARSLAN tarafından hazırlanan “DENİZLİ İLİ ÇAL İLÇESİ BAĞ POTANSİYELİNİN BELİRLENMESİ VE YÖREYE KATKILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Bursa Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Prof. Dr. Cihat TÜRK BEN
(0000-0002-7982-4939)

Başkan: Prof. Dr. Cihat TÜRK BEN
(0000-0002-7982-4939)
Bursa Uludağ Üniversitesi, Ziraat Fakültesi,
Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı

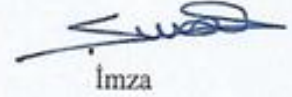
İmza

Üye : Prof. Dr. Birhan KUNTER
(0000-0001-7112-1908)
Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi,
Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı

İmza

Üye : Doç.Dr. Şule TURHAN
(0000-0001-9155-8170)
Bursa Uludağ Üniversitesi, Ziraat Fakültesi,
Tarımsal İşletmecilik Anabilim Dalı

İmza

Yukarıdaki sonucu onaylarım

Prof. Dr. Hüseyin Aksel EREN
Enstitü Müdürü
29.08.2019

U.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Aydın ŞAHİNARSLAN

29.08.2019

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

DENİZLİ İLİ ÇAL İLÇESİ BAĞ POTANSİYELİNİN BELİRLENMESİ VE YÖREYE KATKILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Aydın ŞAHİNARSLAN

Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü
Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Cihat TÜRK BEN

ÖZET

Bu araştırma Denizli ili Çal ilçesinde ÇKS'ye kayıtlı 340 adet üzüm üreticisi (bağ işletmecisi) ile yüz yüze yapılan anket uygulamasıyla gerçekleştirilmiştir. Çal ilçesinin doğal koşullarının uygun olması nedeniyle tarım arazilerinin yaklaşık % 47,71'ini bağ alanları oluşturmaktadır. Üreticilerin bağcılık tarımı konusunda tecrübeli ancak bağcılığa ait eğitimleri çok azdır. Üreticiler işletmelerinde ziraat mühendisi, ziraat teknisyeni/teknikeri çalıştırmamakta ve danışmanlık hizmeti almamaktadırlar. Üreticilerin büyük bir çoğunluğunun (%98,82) bağ arazileri kendilerine aittir. Çal bölgesinde bağ parselleri çok parçalı ve ortalama parsel büyüklükleri 5.8 dekadır. Çal'da yetiştirilen üzüm çeşitlerinin büyük çoğunluğunu Sultani Çekirdeksiz (%92,06) ve Çal Karası (%32,06) üzüm çeşitleri oluşturmaktadır. Bu çeşitler dışında Alphonse Lavallée, Merlot, Boğazkere, Öküzgözü, Şiraz ve Razakı üzüm çeşitleri de yetiştirilmektedir. Yöre bağlarında ortalama verim yaklaşık 930 kg'dır. Bağlarda dikim mesafeleri; 3,00 x 1,50 m; 3,00 x 3,00 m; 4,00 x 2,00 m; 4,00 x 3,00 m ve 4,00 x 4,00 m arasında değişmektedir. Yöre bağlarında goble terbiye sistemi (%82,29), T terbiye sistemi (%35,88), ve V terbiye sistemi (%17,65) uygulanmaktadır. Bölge bağlarında uygulanan kültürel işlemler halen geleneksel yöntemlerle yapılmaktadır. Hasat Ağustos-Ekim ayları arasında gerçekleştirilmektedir. Hasat zamanının belirlenmesinde alıcılar büyük bir etkiye sahiptir. Üreticiler elde ettikleri ürünün %76,0'sını şaraplık olarak değerlendirmektedirler. Bunda Bölgede bulunan 9 adet şarap üretim fabrikasının etkisinin olduğu düşünülmektedir. Üreticilerin %97,35'i bağcılık konusunda eğitim almak istemekte olup eğitimin Ziraat Fakülte'lerindeki konu uzmanlarınca verilmesini tercih etmektedirler. Bölgede üreticilere verilecek eğitimlerin bölge bağcılığına katkı sağlayacağı anlaşılmaktadır.

Bu araştırma kapsamında elde edilen verilerden yararlanılarak Çal ilçesi genelinde karşılaşılan sorunlar ve bu sorunların çözülmesine yönelik çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bağcılık, Çal, Denizli, Pazarlama, Üzüm çeşidi,

2019, vi+97 sayfa.

ABSTRACT

MSc Thesis

DETERMINATION OF VINEYARD POTENTIAL IN CAL DISTRICT OF DENİZLİ AND EVALUATION OF ITS CONTRIBUTION TO THE REGION

Aydın ŞAHİNARSLAN

Bursa Uludağ University
Natural and Applied Sciences

Supervisor: Prof. Dr. Cihat TÜRK BEN

ABSTRACT

This research was carried out by face to face survey with 340 grape growers registered to CKS system in Çal district of Denizli province. About 47,71 % of agricultural land in Çal district is vineyard due to region's suitable environmental condition for grape growing. Growers are experienced about grape growing but their knowledge about grape growing is limited. Growers do not employ agricultural engineer or technician or they do not have any consultant about grape growing. Great majority of growers (98.82%) owns the vineyards. Average vineyard size is about 5.8 da and their vineyards are multi-part. Great majority of vineyard were established using Sultani Çekirdeksiz (92.06%) and Çal karası (32.06%) cultivars. Expect these two cultivars, Alphonse Lavallée, Merlot, Boğazkere, Öküzgözü, Şiraz ve Razakı grape cultivars are also being grown. Average yield of these vineyards is about 9300 kg per ha. Spacing in these vineyards ranged from 3,00 x 1,50 m; 3,00 x 3,00 m; 4,00 x 2,00 m; 4,00 x 3,00 m and 4,00 x 4,00 m. In these vineyards goble (%82,29), T (%35,88), and V (%17,65) vine training systems were applied. In the region, cultural practices have been done by using traditional methods. Purchaser has the big influence on the determination of harvest time in Cal region. Harvest has been done between August and October. Growers use 76% of their grape crop for wine production. It was thought that wine production factories affect the use of grape for wine production. 97.35% of grape growers want to get training about vineyard practices from the experts in Agricultural Faculties. Training local growers in the region will contribute to the local grape production.

In this research, using the data collected, problems of grape growing in Cal district were tried to be determined and possible solutions to these problems were proposed.

Key words: Çal, Denizli, Grape Cultivar, Marketing, Vineyard,

2019, vi+97 pages.

ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR

Üzüm uygun alanlarda rahatlıkla yetiştirilebilen, binlerce yıldır zevkle tüketilen, insan sağlığı ve beslenme açısından önemli bir yere sahip tarım ürünlerinden biridir. Hasattan sonra taze olarak, kurutulmuş olarak ve işlenmiş ürün olarak (şarap, şıra, pekmez, pestil, köfter vb.) olarak tüketilebilen ekonomik getirisi yüksek bir tarım ürünüdür. “Denizli ili Çal ilçesi bağ potansiyelinin belirlenmesi ve yöreye katkılarının değerlendirilmesi” isimli yüksek lisans tez çalışmamız üzüm üreticileri (bağ işletmecileri) ile yapılan anket uygulamaları sonucunda hazırlanmıştır.

Bugüne kadar Çal ili bağcılığı üzerinde ayrıntılı bir çalışma yapılmamış olan bu konunun seçiminden sonuçlandırılmasına kadar geçen sürede; beni yönlendiren, her zaman ve her konuda deneyim ve bilgi birikimlerinden yararlandığım değerli danışman hocam Prof. Dr. Cihat TÜRKBEN’e, değerli görüş ve önerileri ile bana destek olan, yol gösteren, yardımlarını esirgemeyen, her zaman bilgilerine başvurduğum ve bana her konuda örnek olan Bahçe bitkileri Anabilim Dalındaki hocalarıma şükranlarıma, anket çalışmasının uygulanmasında sağladığı destek ve yardımlarıyla bu çalışmanın tamamlanmasında önemli rolü olan Bursa Uludağ Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarımsal İşletmecilik Anabilim Dalı’ndan sayın Doç.Dr Şule TURHAN’a, isimlerini yazamadığım, her zaman destek ve katkılarını yanımda hissettiğim arkadaşlarıma, bu çalışmanın yürütülmesinde kullanılan bilgi desteği aldığım Çal Ziraat Odası’na ve Hayatım boyunca aldığım her nefeste yanımda olan, aldığım her kararda beni destekleyen, varlıklarıyla bana kuvvet veren Canım Ailem; annem, babam ve kardeşlerime çok teşekkür ederim.

Aydın ŞAHİNARSLAN
29.08.2019

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	i
ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR.....	iii
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ.....	iv
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	v
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	vi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Dünya ve Türkiye Bağcılığı.....	13
2. KAYNAK ARAŞTIRMASI.....	13
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	22
4. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	224
4.1. Çal İlçesi Bağcılığının Teknik Yapısı.....	24
4.1.1. Üreticilerin Demografik Özellikleri.....	24
4.1.2. Bağ İşletmesine Ait Bilgiler.....	31
4.1.3. Bağlarda Uygulanan Teknik Bilgiler.....	45
4.1.3.1. Bağlarda Uygulanan Terbiye Sistemleri.....	45
4.1.3.2. Bağlarda Budama Zamanı ve Uygulanan Teknikler.....	48
4.1.3.3. Bağlarda Uygulanan Sulama Teknikleri.....	52
4.1.3.4. Bağlarda Gübreleme ve Toprak İşleme Teknikleri.....	55
4.1.3.5. Bağlarda Hastalık ve Zararlılarla Mücadele.....	61
4.1.3.6. Bağlarda Hasat, Üzümün Değerlendirilmesi ve Pazarlama.....	67
4.1.3.7. Üreticilerin Yaşadıkları Sorunlar.....	71
4.1.3.8. Üreticilerin Eğitim Tercihleri.....	76
4.1.3.9. Çal İlçesinde Bağ Turizminin Geliştirilmesi.....	78
5. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	80
KAYNAKLAR.....	90
ÖZGEÇMİŞ.....	96
EKLER.....	97
EK 1. Anket Formu.....	97
EK 2. Çal Ziraat Odası Başkanlığı Yazısı.....	97

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

Simgeler Açıklama

N	Azot
Cu	Bakır
Zn	Çinko
Fe	Demir
P	Fosfor
K	Potasyum

Kısaltmalar Açıklama

BKÜ	Bitki koruma ürünleri
Da	Dekar
DAP	Di amonyum fosfat
FAO	Gıda ve Tarım Örgütü
İB	İlaç Bayi
İB + Kd.	İlaç Bayi + Kendi deneyimi
İB + TİM	İlaç Bayi + Tarım il/ilçe Md.
Kd.	Kendi deneyimi
Kg	Kilogram
M.Ö.	Milattan önce
M.S.	Milattan sonra
STD	Serbest tarım danışmanı
Td.	Tarım danışmanı
TİM	Tarım il/ilçe Md.
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
Z.F.İ.B.	Ziraat Fak. İlgili Bölümleri

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 1.1. Denizli ili lokasyonu	5
Şekil 1.2. Denizli ili Çal ilçesi lokasyonu	8
Şekil 1.3. Çal Karası üzüm çeşidi	11
Şekil 1.4. Çal İlçesi bağ alanları ve üzüm üretim miktarlarının yıllara göre değişimi ...	12
Şekil 4.1. Tarım eğitimi alan üreticiler	27
Şekil 4.2. Üreticilerin üzüm yetiştiriciliği dışındaki tarımsal faaliyet durumları	28
Şekil 4.3. Tarım dışı faaliyet	29
Şekil 4.4. Üreticilerin ziraat odası, kooperatif ve/veya birliklere üyelik durumları	34
Şekil 4.5. Çal ilçesi bağ işletmelerinin tarımsal desteklemelerden haberdarlık durumu	35
Şekil 4.6. Çal ilçesi bağ işletmelerinin faydalandığı tarımsal destekler	35
Şekil 4.7. Çal ilçesi bağ işletmelerinin tarım sigortası yaptırma durumları.....	37
Şekil 4.8. Çal ilçesi bağ işletmelerinin sahip oldukları parsel büyüklükleri.....	39
Şekil 4.9. Çal'da ekonomik anlamda yetiştirilen üzüm çeşitleri.....	41
Şekil 4.10. Dekarda bulunan omca sayısı	42
Şekil 4.11. Omcaların sıra arası x sıra üzeri mesafeleri (m)	43
Şekil 4.12. Omca yaşları	44
Şekil 4.13. Bağda bulunan sabit tesisler.....	45
Şekil 4.14. Çal'da bağlarda uygulanan goble terbiye şekli	46
Şekil 4.15. Çal ilçesi tarihi ve kültürel yerleri	78
Şekil 4.16. Çal'da bağ evleri	79

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa

Çizelge 1.1. Ülkelere göre üzüm üretim miktarları ve alanı	3
Çizelge 1.2. Türkiye’de bölgelere göre üzüm üretim miktarları ve alanı	4
Çizelge 1.3. Ege Bölgesi’nde illere göre üzüm üretim miktarları ve alanı	5
Çizelge 1.4. Denizli ili ortalama mevsim değerleri.....	6
Çizelge 1.5. Denizli’de ilçelere göre üzüm üretimi	7
Çizelge 1.6. Çal ilçesi coğrafi özellikleri	9
Çizelge 1.7. Çal ilçesi meteorolojik kayıtları.....	9
Çizelge 3.1. ÇKS’de yer alan ana popülasyon	23
Çizelge 4.1. Üreticilerin Demografik Özellikleri.....	26
Çizelge 4.2. Üreticilerin üzüm yetiştiriciliği dışında uğraştıkları tarımsal faaliyetleri...28	
Çizelge 4.3. Üreticilerin tarım dışı faaliyetleri.....	30
Çizelge 4.4. Üreticilerin üzüm yetiştiriciliğini tercih nedenleri.....	30
Çizelge 4.5. Çal ilçesindeki bağların tasarruf şekli (mülkiyeti).....	31
Çizelge 4.6. Çal ilçesindeki bağlarda çalıştırılan elemanlardan faydalanma oranı.....	32
Çizelge 4.7. Çal ilçesi bağ işletmelerinin bağ edinme ve tesis şekli.....	37
Çizelge 4.8. Çal ilçesi bağ işletmelerinin sahip oldukları bağ parsel sayısı (parçalılık durumu).....	38
Çizelge 4.9. Çal ilçesi bağlarında uygulanan terbiye şekilleri ve kullanılan konstrüksiyon (yapı) malzemeleri	46
Çizelge 4.10. Çal ilçesi bağlarında uygulanan yetiştirme teknikleri.....	47
Çizelge 4.11. Çal ilçesi bağlarında uygulanan kış budamasına ait bilgiler.....	50
Çizelge 4.12. Çal ilçesi bağlarında uygulanan yaz budamasına ait bilgiler.....	52
Çizelge 4.13. Çal ilçesi bağlarının sulamasına ait bilgiler	54
Çizelge 4.14. Çal ilçesi bağlarının gübrenmesine ait bilgiler	55
Çizelge 4.15. Çal ilçesi bağlarında yaprak gübresi kullanma durumu ve kullanılan yaprak gübresi çeşitleri	57
Çizelge 4.16. Çal ilçesi bağlarında çiftlik gübresi kullanma durumu ve kullanma sıklığı	58
Çizelge 4.17. Çal ilçesi bağlarında toprak işleme durumu, işleme sıklığı ve yabancı ot kontrolü	60
Çizelge 4.18. Çal ilçesi bağlarında mücadele edilen hastalık ve zararlılar	63
Çizelge 4.19. Çal ilçesi bağlarında ilaçlama durumu	65
Çizelge 4.20. Çal ilçesinde bağlara zarar veren doğa olayları ve zarar puanlaması	66
Çizelge 4.21. Çal’da üretilen çeşitler ve verimleri (kg/da)	67
Çizelge 4.22. Çal’da üzüm hasadı ile ilgili bilgiler.....	69
Çizelge 4.23. Çal’da üretilen üzümü değerlendirme şekilleri.....	70
Çizelge 4.24. Çal ilçesi bağlarında karşılaşılan sorunların	72
Çizelge 4.25. Çal ilçesi bağlarında ürünün pazarlanma durumu	74
Çizelge 4.26. Çal’da üreticilerin avans alma kredi kullanma durumu.....	75
Çizelge 4.27. Çal’da üreticilerin bağ alanlarında değişiklik yapma durumu.....	76
Çizelge 4.28. Çal ilçesi üreticilerinin eğitim tercihleri	77

1.GİRİŞ

Dünya üzerinde çok geniş bir alana yayılmış bulunan asmanın M.Ö. 6000-5000 yıllarında (cilalı taş devri), Kafkasya ve Hazar Denizinin güneyi ile Anadolu'da kültüre alındığı ve zamanla buradan dünyanın her yerine dağıldığı yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur. Kültür asması (*Vitis vinifera* L.) Vitaceae familyasının Vitis cinsinde yer alan en önemli türdür. Dünyada halen yetiştirilmekte olan üzüm çeşitlerinin % 90'ından fazlası bu türe ait çeşitler veya bu çeşitlerin melezlerinden oluşmaktadır. Anadolu'nun eski sakinleri olan Hitit'lerde (M.Ö. 2000) olduğu gibi taş kabartmalarda bir değişim aracı olarak mistik bir anlam kazanmıştır (Oraman 1963, 1965, 1972, Çelik ve ark. 1998). Türkler Anadolu'ya yerleştikten sonra (M.S. 11.yy) bu topraklarda bağcılık gelişmesini sürdürmüştür. Asma yaprağı ve üzüm salkımı figürleri Selçuklu ve Osmanlı süslemelerinde de yer almıştır. Ünlü Türk gezgini Evliya Çelebi (M.S. 17.yy.) yaptığı seyahatlerinde Anadolu'daki illerin bağlarının güzelliğinden, üzümlerin ve şarapların nefasetinden söz etmektedir. Görüldüğü gibi, ülkemiz, kültür asmasının (*Vitis vinifera* L.) gen merkezi olmasının yanında son derece eski ve köklü bir bağcılık kültürüne de sahiptir. Tarih boyunca Anadolu'da yaşanan uygarlık değişimleri sebebiyle farklı beğeni ve tüketim alışkanlığının yanı sıra farklı ekolojik şartlar zamanla üzümlerde çeşit zenginliğini artırmıştır (Ağaoğlu 1999). Binlerce yıldan günümüze Anadolu'da sofralık, kurutmalık, şaraplık ve sıralık olmak üzere bütün değerlendirme şekillerine uygun üzüm yetiştiriciliği yapılabilmektedir (Fidan ve ark. 1996). Üretilen yaş üzümün yaklaşık %30'u sofralık ve %37'si kurutulularak değerlendirilmektedir. Geri kalan kısmın %30'u başta pekmez olmak üzere pestil, sucuk, köfter vb. geleneksel ürünlere ve %3'ü şıra, şarap ve kanyak olarak işlenmektedir (Anonim 2011).

Dünyada 10.000'nin üzerinde üzüm çeşidi olduğu tahmin edilmektedir. Ülkemizde, yetiştirilen üzüm çeşidi sayısının 1200 civarında olduğu belirtilmektedir (Ergül ve Ağaoğlu 2001, Ergül ve ark. 2002, Uzun ve Bayır 2008). Bunlardan 1172 adetinin Tekirdağ Bağcılık Araştırma Enstitüsü'nün koleksiyon bağında bulunmaktadır (Dilli

2008). Ancak ülkemizde ticari olarak yetiştirilen ve standart olarak kabul edilebilecek niteliklere sahip üzüm çeşidi sayısı yaklaşık 70-80 dolayındadır. Bu çeşitlerin yaklaşık 40 tanesi sofralık, 34 tanesi şaraplık ve 6 tanesi ise kurutmalık çeşittir (Anonim 1990, Çelik ve ark. 1998, Çelik 2006). Üzüm çeşitlerin fazla olmasının nedeni, kültüre alındıkları zamandan günümüze popülasyon içindeki varyasyonların artmasından kaynaklanmaktadır (Uslu ve Samancı, 1983). Bu varyasyonlar çevre şartları, mutasyonlar, klonların değişik orijinlerden gelmiş olmaları ve virüs kökenli enfeksiyon hastalıkları kaynaklı olabilmektedir (Olmo 1940, Levadoux 1951).

1.1. Dünya ve Türkiye Bağcılığı

2017 yılı istatistiklerine göre dünyada önemli bazı üzüm üreticisi ülkeler Çizelge 1,1'de gösterilmiştir. Uluslararası Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) verilerine göre dünya genelinde toplam 6 931 353 hektar alanda bağcılık yapılmakta ve 74 276 583 ton yaş üzüm elde edilmektedir. Türkiye'de 416 907 ha alanda 4 200 000 ton üzüm üretimi yapılmaktadır. Ülkemiz dünya ülkeleri arasında bağ alanı bakımından 5. yaş üzüm üretimi yönünden ise 6. sırada yer almaktadır (Çizelge 1.1). Dünyada önde gelen bağcı ülkeler incelendiğinde alan bakımından İspanya'nın; üretim bakımından ise Çin'in ilk sırada yer aldığı görülmektedir.

Çizelge 1.1. Ülkelere göre üzüm üretim miktarları ve alanı (Anonymous 2017)

Ülkeler	Üretim Miktarı (ton)	Ülkeler	Üretim Alanı (ha)
Çin	13 160 788	İspanya	939 283
İtalya	7 169 745	Çin	778 585
USA	6 679 211	Fransa	743 924
Fransa	5 915 882	İtalya	670 085
İspanya	5 387 379	Türkiye	416 907
Türkiye	4 200 000	USA	404 969
Hindistan	2 922 000	Şili	215 000
İran	1 866 340	İran	141 914
Şili	2 000 000	Hindistan	137 000
Dünya	74 276 583	Dünya	6 931 353

Ülkemizde gerçekleştirilen üzüm üretimin büyük bir çoğunluğu sofralık, kurutmalık, şaraplık-şıralık olarak değerlendirildiği gibi pekmez, pestil, köfter, sucuk, bastık, samsa vb. geleneksel ürünlere işlenerek de değerlendirilmektedir.

Ülkemizde bağ alanı ve yaş üzüm üretiminin bölgelere göre dağılımı Çizelge 1.2'de verilmiştir.

Çizelge 1.2. Türkiye’de bölgelere göre üzüm üretim miktarları ve ekim alanları (Anonim 2018)

Bölgeler	Üretim Miktarı (ton)	Bölgeler	Ekim Alanı (dekar)
Ege	1 962 533	Ege	1 500 341
Akdeniz	631 707	Akdeniz	802 699
Güney Doğu	383 748	Güney Doğu	698 868
Orta Güney	366 251	Orta Güney	470 052
Orta Doğu	257 879	Orta Doğu	351 212
Marmara	179 040	Orta Kuzey	200 604
Orta Kuzey	139 586	Marmara	127 772
Karadeniz	6 322	Kuzey Doğu	11 643
Kuzey Doğu	5 934	Karadeniz	7 219
TOPLAM	3 933 000	TOPLAM	4 170 410

TÜİK verilerine göre ülkemizin 9 tarım bölgesi incelendiğinde Ege Bölgesinin hem üretim miktarı (1 962 533 ton) ve hem de üretim alanı (1 500 341 da) yönünden ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Ege Bölgesinde ise Manisa en fazla üzüm üretim miktarı (1 234 577 ton) ve üzüm üretim alanına (807 387 da) sahip olan il olup onu 355 276 tonluk üretimi ve 386 060 dalık ekim alanı ile Denizli ili izlemektedir. Manisa’da 1 dekar alandan ortalama 1 529 kg üzüm üretimi yapılırken Denizli’de bu rakam ortalama 920 kg’dır (Çizelge 1.3) (Anonim 2018).

Çizelge 1.3. Ege Bölgesi'nde illere göre üzüm üretim miktarları ve ekim alanları (Anonim 2018)

İller	Üretim Miktarı (ton)	Bölgeler	Ekim Alanı (da)
Manisa	1 234 577	Manisa	807 387
Denizli	355 276	Denizli	386 060
İzmir	194 978	İzmir	128 499
Uşak	30 167	Uşak	32 485
Aydın	13 825	Aydın	15 495
Muğla	6 628	Muğla	6 497
Kütahya	1 208	Afyonkarahisar	2 988
Afyonkarahisar	1 176	Kütahya	1 829
TOPLAM	1 837 835	TOPLAM	1 381 240

Denizli, Anadolu Yarımadasının güneybatı, Ege Bölgesinin doğusunda 28° 30' – 29° 30' doğu meridyenleri ile 37° 12' – 38°12' kuzey paralelleri arasında yer almaktadır (Şekil 1.1). (Anonim 2019a). Denizli ili tarıma çok elverişlidir. Başlıca tarım ürünleri; buğday, arpa, Ceviz, mısır, nohut, tütün, haşhaş, ay çekirdeği, üzüm, incir, pancar ve bazı sebze ve meyvelerdir (Anonim 2019b).

Şekil 1.1. Denizli ili lokasyonu (Anonim 2019c)

Çizelge 1.4.'de Denizli ili uzun yıllar iklim verilerine göre yıllık ortalama sıcaklığın 16,3°C, EST değerinin (1 Nisan 31 Ekim) 2462 gün-derece, yıllık yağış miktarının 565 mm olduğu ve bunun 193,7 mm'lik kısmının gelişme dönemi olan 1 Nisan-31 Ekim tarihleri arasında gerçekleştiği söylenmektedir. . En sıcak ay ortalamasının 34,5°C, en soğuk ay ortalamasının 2,3°C, gelişme dönemi sıcaklık ortalamasının 21,9°C olduğu görülmektedir (Anonim 2019d).

Çizelge 1.4. Denizli ili ortalama mevsim değerleri (1957 - 2018), (Anonim 2019d).

Uzun Yıllar İçinde Gerçekleşen Ortalama Değerler (1957 - 2018)												
DENİZLİ	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Ort. sıcaklık (°C)	5,9	7,1	10,2	14,8	19,8	24,7	27,6	27,0	22,5	16,9	11,5	7,6
Ort. en yük. sic. (°C)	10,5	12,3	16,0	20,9	26,3	31,3	34,5	34,4	30,0	23,8	17,3	12,1
Ort. en düşük sic. (°C)	2,3	3,0	5,3	9,1	13,2	17,4	20,2	19,8	15,8	11,4	7,0	4,0
Ort. güneş sür (saat)	3,7	4,5	5,6	7,0	9,1	11,0	11,8	10,9	9,3	6,8	5,0	3,5
Ort. yağışlı gün sayısı	11,9	10,8	11,2	10,2	9,0	5,0	2,1	2,0	3,0	5,9	7,6	12,3
Aylık top. yağış ort.(kg/m2)	91,1	71,9	63,7	52,6	43,3	27,0	13,0	8,4	14,1	35,3	55,9	88,7
Uzun Yıllar İçinde Gerçekleşen En Yüksek ve En Düşük Değerler												
En yüksek sıcaklık (°C)	22,6	25,9	30,8	35,8	37,0	42,4	43,9	44,4	41,6	34,4	29,9	26,6
En düşük sıcaklık (°C)	-10,5	-11,4	-7,0	-2,0	2,7	7,9	12,6	11,6	6,6	-0,8	-4,5	-10,4

Denizli'de özellikle Buldan, Yenicekent, Güney, Bekilli ve Çal ilçeleri üzümleri ile dikkat çekmektedir. Özellikle Çal ilçesinde yetiştirilen Çal Karası üzüm çeşidi dünyaca tanınmaktadır. Denizli kurutmalık ve sofralık amaçlı üzüm üretiminde önemli iller arasında yer alır. Denizli'de yetiştirilen Sultani Çekirdeksiz ve Yuvarlak Çekirdeksiz üzüm çeşitleri kurutmalık özelliklere sahip olmasının yanı sıra aynı zamanda sofralık özelliklere de sahiptir. Denizli İli genelinde ise 113 728 da alanda 135 170 ton sofralık çekirdeksiz, 75 594 da alanda 80 810 ton sofralık çekirdekli, 33 180 da alanda 28 480 ton kurutmalık çekirdeksiz, 68 258 da alanda 37 656 ton kurutmalık çekirdekli ve 95

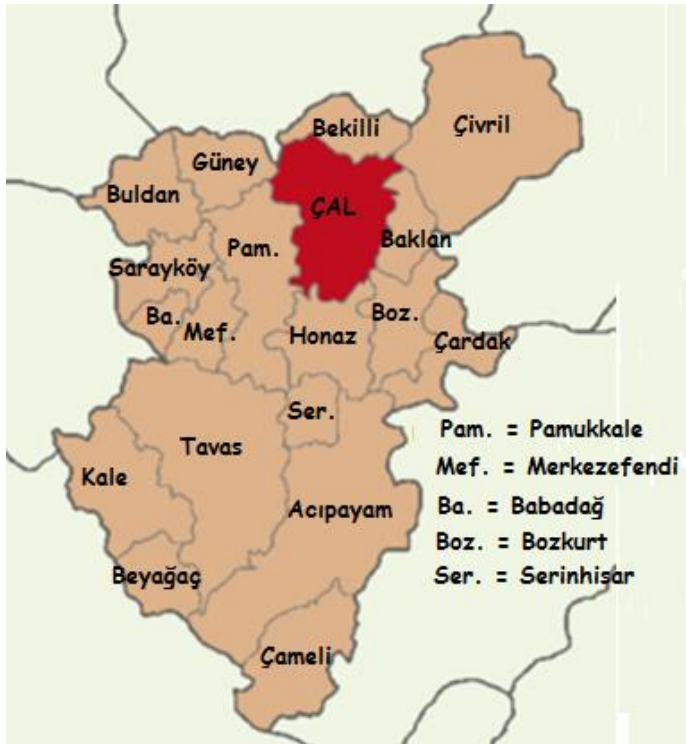
300 da alanda 73 160 ton şaraplık üzüm üretimi gerçekleştirilmektedir (Anonim 2018). Denizli İl'inde ilçelere göre üzüm üretim miktarları ve alanı Çizelge 1.5'de verilmiştir.

Çizelge 1.5. Denizli'de ilçelere göre üzüm üretimi (Anonim 2018)

İlçeler	Üretim miktarı (ton)	İlçeler	Üretim Alanı (da)
Çal	130 788	Çal	182 439
Buldan	65 580	Honaz	38 689
Bekilli	48 203	Buldan	35 548
Güney	22 479	Bekilli	30 650
Honaz	21 600	Baklan	22 249
Baklan	19 408	Güney	20 329
Tavas	14 406	Pamukkale	20 043
Pamukkale	10 417	Tavas	11 180
Çivril	9 150	Sarayköy	8 743
Sarayköy	6 273	Çivril	5 501
Bozkurt	3 145	Bozkurt	4 714
Acıpayam	1 411	Acıpayam	2 777
Çardak	950	Çardak	1 721
Merkezefendi	541	Merkezefendi	350
Beyağaç	251	Serinhisar	311
Serinhisar	233	Beyağaç	304
Kale	210	Kale	278
Çameli	134	Çameli	130
Babadağ	97	Babadağ	104
TOPLAM	355 276	TOPLAM	386 060

Çizelge 1.5 incelendiğinde Çal ilçesinin üzüm üretimi açısından diğer ilçelere göre çok önde olduğu görülmektedir.

Çal ilçesi Anadolu yarımadasının batısında, Ege bölgesinin doğusunda Denizli'nin kuzeydoğusunda çam bitki örtüsü ile kaplı bir ilçedir. Çal'ın kuzeydoğusunda Çivril ve doğusunda Baklan İlçeleri, batısında Denizli Merkez İlçe ve Güney İlçesi, güneyinde Bozkurt ve Honaz İlçeleri, kuzeyinde Uşak ili ve Bekilli ve Ulubey İlçeleri bulunmaktadır (Şekil 1.2). İlçe merkezinin il merkezine uzaklığı 65 km'dir. Çevre illerden; Uşak'a 87 km, Burdur'a 150 km, Aydın'a 191 km, Muğla'ya 211 km Afyon'a 220 km, Manisa'ya 271 km ve İzmir'e 289 km mesafededir (Anonim 2019e). Çal ilçesi coğrafi özellikleri Çizelge 1.6'da verilmiştir. Denizli'nin doğusunda bulunan Çökelez Dağı'nın doğu eteklerinde kurulmuş olan Çal; ilçesinin doğusundan geçen Büyük Menderes Nehri ve buna bağlı akarsu ve derelerle yarılmış bir plato düzlüğü görünümündedir. Çal'ın yüksek bir bölgede kurulmuş olması, Menderes vadilerinin bir hayli derinleşmesine ve kanyon haline sebep olmuştur.

Şekil 1.2. Denizli ili Çal ilçesi lokasyonu

Çizelge 1.6. Çal ilçesi coğrafi özellikleri

İlçe Koordinatları	38°4'58"K 29°23'46"D
Rakım	851 m
İlçe Nüfusu	19.259 *
Mahalle Sayısı	34
Toplam Yüzölçümü	1 521 km ²

* 2018 Çal İlçe Nüfus Müdürlüğü Hüseyinler Mah. Çarşı İçi Cad. No: 25 Çal/Denizli

Çal sıcak ve ılıman bir iklime sahiptir. Sıcaklıklar yazın 30,6 ° C'ye, kışın ise -1 ° C'ye kadar düşebilir. Kışlar soğuk ve yağışlı, yazlar serin ve kuraktır. Köppen-Geiger iklim sınıflandırmasına göre Csa olarak adlandırılabilir. Çal ilinin yıllık ortalama sıcaklığı 12,9 °C'dir. En soğuk ay Ocak ve en sıcak ay ise Temmuz'dur. Yıllık ortalama yağış miktarı 542 mm'dir. Çal'ın çok yıllık ortalama yağış miktarı 494,4 mm'dir. En fazla yağış Aralık ve Ocak ayında en az yağış ise Ağustos ayında meydana gelmektedir (Çizelge 1.7).

Çizelge 1.7. Çal ilçesi meteorolojik kayıtları (Anonim 2019f)
(ÇİZELGE DÜZENİ BOZUK)

Değerler / Aylar	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Ortalama Sıcaklık (°C)	3	4.2	7.1	11.5	15.8	20	23.1	22.9	19.5	14.1	8.8	4.8
Min. Sıcaklık (°C)	-1	-0.2	1.7	5.6	9.3	12.9	15.7	15.4	12.1	7.7	3.6	0.9
Max. Sıcaklık (°C)	7.1	8.6	12.6	17.4	22.4	27.1	30.6	30.5	26.9	20.5	14.1	8.7
Yağış (mm)	78	67	58	48	44	26	16	11	18	37	54	85

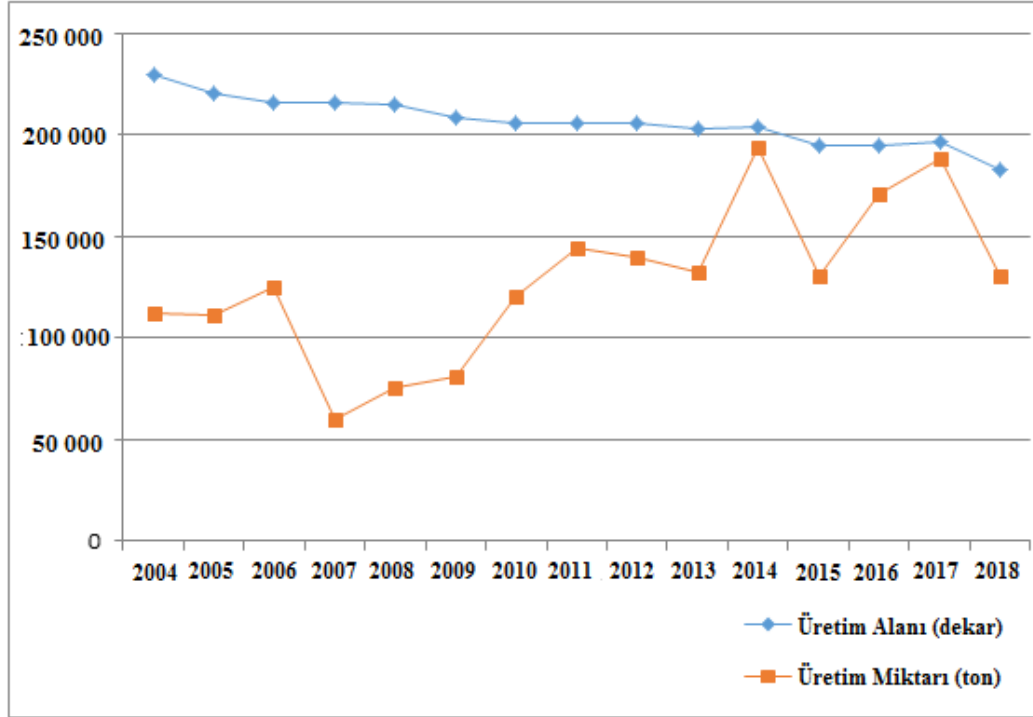
Çal ilçesi halkının büyük bir kısmı geçimini tarımdan sağlamaktadır. Bitkisel üretim faaliyetleri içerisinde bağcılık en fazla üretim payına sahiptir. Ayrıca Çal'da tahıl, baklagiller, sanayi bitkileri, sebze ve meyveler de yetiştirilmektedir (Kadıoğlu 2008). Üzüm, baklagiller ve tahıllara göre daha yüksek gelir sağlayan bir üründür. Çal'da bağcılığın ne zaman başladığı tam olarak bilinmemektedir. Ancak Akkent köyünde XVI. yüzyılda bağcılığa bağlı olarak pekmez üretiminin yapıldığı ve kuru üzümün vergi alındığı bilinmektedir (Ünal 2007). Bağcılığın tarihi süreç içerisinde önemli bir ekonomik gelir kaynağı olduğu anlaşılmaktadır. Çal ilçesi tarım alanı 382 361 dekadır. Bu alan içerisinde bağcılık yapılan tarım arazisi ise 182 439 dekadır (Anonim 2018). Üretilen üzümler sofralık çekirdekli, sofralık çekirdeksiz, kurtulmalık çekirdeksiz, kurutmalık çekirdekli ve şaraplık olarak değerlendirilmektedir. İlçede toplam yıllık kapasiteleri 5 200 ton olan 7 adet soğuk hava deposunda elma ve sofralık üzüm depolanmaktadır. Bunun yanında 9 adet şarap üretim fabrikası ile Akkent'de faaliyet gösteren Confort Meyve Konsantresi fabrikası bulunmaktadır. Bu fabrikalar yaklaşık 100 kişiye istihdam sağlamaktadır (Anonim 2019e).

Çal ilçesi iklim koşulları ve elverişli toprakları ile bağcılık ve üzüm üretiminde öne çıkan yörelerden biridir. Yöredeki bağlarda Sultani Çekirdeksiz ve Yuvarlak Çekirdeksiz, Razakı, Çal Karası üzüm çeşitleri yetiştirilmekte olup en yaygın Sultani Çekirdeksiz üzüm çeşididir. Çal Karası üzüm çeşidi adını Güney Ege'yi doğu-batı yönünde geçen Menderes nehrine komşu bir alan olan Çal platosu'nda yetiştirilen ve adını Çal İlçesinden alan ülkemizin yerli roze şarap veya kupaj şarabı olarak değerlendirilen morumsu siyah çeşitlerinden birisidir. Ayrıca kurutmalık ve sofralık olarak da değerlendirilmektedir. Salkımları kanatlı konik-silindirik, iri ve dolgundur (Şekil 1.3). Taneleri iri, eliptik, etli ve suludur. Nötr bir tada sahiptir ve orta mevsimde olgunlaşır (Çelik 2006, Boz ve ark. 2012).

Şekil 1.3. Çal Karası üzüm çeşidi (Anonim 2019g)

Çal ilçesinin 2004-2018 yılları arası alan ve üretim değerlerine bakıldığında yıllara göre dalgalanmalar gözükmemektedir (Şekil 1.4).

Şekil 1.4. Çal İlçesi bağ alanları ve üzüm üretim miktarlarının yıllara göre değişimi (Anonim 2018)

Bu çalışma kapsamında Türkiye'nin bağcılığa elverişli yörelerinden biri olan Denizli ili Çal ilçesinin bağ potansiyelini belirlenerek yöreye katkıları değerlendirilecektir. Ayrıca yörenin bağ turizm faaliyetleri açısından potansiyeli de sorgulanacak ve günümüzde yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan bu yerel çeşit ve tiplerin korunmasına bu sayede gerekli önem verilmiş olacaktır.

2. KAYNAK ARAŞTIRMASI

Odabaş (1980) Doğu Anadolu'nun bağcılık durumu ve iklim faktörlerinin bölge bağcılığına etkileri konusunda yaptığı çalışmada; asma çeşitlerinin bölge iklim koşullarına dayanmada uyum kazandıklarını ve bağcılığın bölge halkının geçiminde önemli bir rol oynadığını saptamıştır. Ayrıca bölgede sofralık ve şaraplık çeşitlere çeşitlerde standardizasyonun sağlanması, verimi arttıracak teknik ve kültürel uygulamalara önem verilmesi, pazara gönderilecek ürünün aynı kalitede olması, ambalajlamada standart sağlanması, kooperatifleşerek araçların ortadan kaldırılması ve özellikle bağcılık yapılan yerlerde, o yörenin sorunlarına cevap verecek şekilde ve pratiğe intikal edebilecek bilimsel çalışmaların gerekliliğine dikkat çekmiştir.

Akkurt ve Fidan (1998) Meram (Konya) ilçesinde yaptıkları çalışmada; üzüm üreticilerinin büyük bir kısmının bağ yeri seçimi, dikim sistemleri ile mesafelerine özen göstermediğini ve bağların genellikle karışık çeşitlerle tesis edildiğini belirlemişlerdir. Yörede yetiştirilen Erkeneren çeşidinin 28 Ağustos ve son olarak Kadın Parmağı ve Büzgülü çeşitlerinin 18 Eylül olgunlaştığını saptamışlardır. Araştırmacılar; üreticilerin tamamına yakınının yetiştirdikleri çeşidin budama özelliğini bilmediklerinden uzun budama yaptıklarını ve budama tarihine de özen göstermediklerini, sadece merkeze yakın yerlerde sulamanın yapıldığını, ticari gübre kullanmadıklarını belirlemişlerdir. Yörede külleme ve mildiyö ile bağ uyuzu ve salkım güvesine karşı sadece kükürt kullanılmaktadır.

Ecevit ve Göktürk Baydar'ın (1998) Isparta ilinde mevcut bağcılığın durumunu belirlemek ve ekolojik özelliklerin bağcılık yönünden etkilerini değerlendirmek amacıyla yaptıkları çalışmada, yörede en fazla Gemre, Razakı, Dimrit, Aküzüm ve Büzgülü çeşitlerinin yetiştirildiği belirlenmiştir. Anaç kullanım oranının yüksek olduğu, bölgede bağlarında çoğunlukla goble terbiye sisteminin kullanıldığı, sulamanın hiç

yapılmadığı, gübreleme ve bitki koruma faaliyetlerinin ya hiç yapılmamakta ya da son derece bilinçsizce yapıldığı bildirilmiştir. Ancak bakım ve kültürel işlemlerin muntazam olarak yerine getirildiği tespit edilmiştir.

Bahar ve ark. (1999) Tekirdağ ili merkez ilçesinde yetiştirilen üzüm çeşitlerinin büyük oranda şaraplık olduğunu (%65,6) ve bağlarda %85,3) goble terbiye şekli uyguladıklarını, kompoze gübre kullanımının yoğun olduğunu (%59,2), ancak yaprak gübresi kullanımının düşük (% 10,8) olduğunu bildirmişlerdir.

Haydaroğlu ve Çelik (1999) Ankara, Kırıkkale ve Kırşehir illerinde yapılan bağcılıkta; çeşit ve anaç seçiminden, terbiye sistemlerinin oluşturulması, sulama, gübreleme, zirai mücadele ve değerlendirme konusundaki eksikliklerin önemli oranda ürün ve kalite kaybına sebep olduğunu belirtmektedirler. Bu sorunların çözümünde bağcılara bağcılık konularında uygulamalı bilgiler verilmesi, üreticilere düşük faizli ve uzun vadeli kredilerle finansal destek sağlanması, il müdürlükleri tarafından demonstrasyon bağları kurulması, bölge sorunlarına yönelik araştırma yayım ve destek çalışmalarına önem gösterilmesi, 1311 sayılı yasanın güncellenerek yaşama geçirilmesine dikkat çekmişlerdir.

Kara ve Oğuz (1999) Nevşehir yöresi bağcılık işletmelerinin mevcut yapısı, işleyişi ve geliştirilebilir olanakları üzerinde yaptıkları çalışmada bağ parseli büyüklüklerinin genel olarak işletme başına 5-9 da arasında olduğunu ve bağların ekonomik ömürlerini büyük oranda tamamlamış olduklarını bildirmişlerdir. Araştırmacılar ayrıca, goble terbiye sistemi yerine telli yüksek sistem bağların tesis edilmesi gerektiğini ve üreticilere uygulamalı eğitim programları verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Dardeniz ve ark. (2001) Çanakkale merkez ilçeye bağlı İntepe beldesi, Lapseki ilçesine bağlı Umurbey beldesi, Bayramiç ve Bozcaada ilçelerinde bağcılığın genel durumunu

ortaya koymak amacıyla anket uygulaması yapmışlardır. Bağcılığın Çanakkale ilinde halen önemli bir tarım kolu olduğu, özellikle, yörede kanyaklık bir çeşit olarak üretimi yapılan Karasakız (Kuntra) üzüm çeşidinin il genelinde çok geniş yayılım alana sahip olduğunu bildirmişlerdir. Araştırma sonunda üreticilere telli terbiye sistemi bağ tesis etmeleri, kaliteli sofralık ve şaraplık üzüm çeşitleriyle yetiştiricilik yapımları önerilmiştir. Yeni tesis edilecek bağlarda aşu materyallerinin klon seleksiyonu sonucu kurulan damızlık bağlardan temin edilmesi, bölge açısından uygun anaç ve çeşit adaptasyonu çalışmalarının yapılması bölgedeki şarap fabrikalarının modernize edilmesi ve çiftçilerin teknik konularda bilinçlendirilmesi gerekliliği vurgulanmıştır.

Çoban ve ark. (2001) Alaşehir ve Buldan ilçelerindeki bağ işletmelerinde, bağların çoğunluğunun mülkiyetinin çiftçiye ait olduğu, çoğunun eski bağcılık yöntemi ile tesis edildiğini, omca başına 4-6 bayrak, bayrak başına da 9-11 göz bırakıldığını, budamanın Kasım-Ocak ayları arasında yapıldığını, ilkbahar don riskine karşı budama zamanının Şubat sonu-Mart ortalarına doğru kaydırılması gerektiğini, yaz sulamasının 3-5 defa yapıldığı, kış sulamasının ise bölgelere göre değiştiğini, sulama miktarı ve sulama sıklığı konusunda yöre bağcılarının bilgi eksikliği içinde olduğunu, üretim sezonu içinde uygulanan ilaçlama sayısının Alaşehir'de 8-10, Buldan'da 5-7 olup, her iki bölgede de yoğun hormon kullanıldığı ve hasat öncesi sarartıcı uygulandığını ve bu çiftçilerin genellikle Tarım Kredi Kooperatifi ortağı olduğunu belirtmektedirler.

Kara ve ark. (2002) Konya Aladağ vadisi bağcılık işletmelerinin ekonomik faaliyet sonuçları ve sürdürülebilirliği ile ilgili anket uygulaması gerçekleştirmişlerdir. Çalışma sonucunda; yörede bağcılığın yeterli düzeyde olmadığı, bağcılık işletmelerinde ortalama nüfus 5,03 kişi olup bunların %78,44'ü ilkokul mezunu veya okuryazar olduğunu, yörede yapılan bağcılığın üreticinin asgari geçim standardı ihtiyaçlarını karşılayamadığı, olumsuzlukların devam etmesi halinde zaman içerisinde yörede bağcılığın yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalacağı belirtilmiştir.

Yağcı ve Odabaş (2002) Tokat yöresinde anket uygulaması yaparak yörede yeni bağcılığa geçişle birlikte karşılaşılan sorunları incelemişlerdir. Araştırmacılar yörede Narince üzüm çeşidi yaygın olarak yetiştirildiğini, yeni bağların 15-20 yaş üzerinde olduğunu, eski bağlardan ortalama 200 kg/da, yeni bağlardan 1 000-1 500 kg/da ürün alınabildiğini, yeni bağcılığa geçişle birlikte aşılı fidan temininde zorlukların yaşandığını, bir bağda birden fazla ve yanlış anaç kullanıldığını, terbiye sistemleri ve budama şekilleri hakkında yetiştiricilerde bilgi eksikliği olduğunu bildirmişlerdir.

Özpınar ve ark. (2002) Bozcaada bağlarında yaşanan sorunları belirlemek amacıyla yaptıkları anket uygulamasında; Bozcaada bağlarında goble şeklinin yaygın olarak kullanıldığını (%91), yöredeki aşırı rüzgârlardan dolayı telli terbiye sistemlerinin benimsenmediği belirtmişlerdir. Bağların %55'inin 25 dekar ve üzerinde olduğunu, bağların büyük bir kısmının birkaç üretici elinde toplandığını belirlemişlerdir. Bağların yarısından fazlasının 30 yaş üzeri olduğu, yaygın olarak 5BB anacının kullanıldığı, üreticiler açısından en önemli sorunların %65 oranında zirai mücadele ve % 63 oranında pazarlama olduğu da tespit edilmiştir. Bununla beraber çalışmada, genç nüfusun bağcılığa ilgisinin artırılmasının ve yörede yeni üzüm çeşitlerinin denenmesinin bağcılık açısından önemli olacağı vurgulanmıştır.

Söylemezoğlu ve ark. (2005) Antalya ve Mersin illerinde örtü altı bağcılığı yapan işletmelerde anket çalışması gerçekleştirmiştir. Araştırmada bağcılarının yetiştiricilik konularındaki bilgi eksiklikleri ve kooperatifleşmenin olmaması nedeniyle pazarlama problemlerinde önemli sorunlar olarak tespit edilmiştir.

Kıracı (2006) Tekirdağ ili Şarköy İlçesinde yürüttüğü anket çalışması verilerine göre, bağ işletmecilerinin %90,6'sı 40 yaşın üzerinde ve ortalama 58 yaşındadır. İşletmecilerin ailelerindeki ortalama birey sayısı ise 4'tür. İşletmecilerin eğitim durumları Delice 'nin bulgularına (%77,69) paralel olarak ilköğretim mezunlarının oranı

%81,3'tür. İşletmecilerin bağcılıktaki deneyimleri ortalama 35 yıl olup yüksek bir düzeydedir. İşletmelerde ortalama bağ alanı 13,4 da, ortalama parsel sayısı 3,69, ortalama parsel büyüklüğü 3,63 da'dır. Şarköy bağlarının tamamına yakını goble terbiye sisteminde tesis edilmiş bağlardan oluşmaktadır. Üreticiler gübreleme, toprak işleme, hastalık ve zararlılarla savaş, yabancı ot mücadelesi, yaz budaması gibi kültürel işlemlerde yetersiz ve yanlış uygulamalarda bulunmaktadır. Üretici örgütlenmeleri bağcılık ve şarapçılık bakımından yetersiz kalmaktadır. Ayrıca yapılacak çalışmalar ile bölge ve ürüne uygun bir örgüt modeli oluşturulmalı ve konu etkili bir yayım çalışması ile desteklenmelidir.

Kiracı ve Özer (2007), Tekirdağ, Edirne ve Kırklareli'nde yaptıkları anket çalışmalarına göre; yörede üzüm üreticileri ortalama 57,9 yaşındadır. Ortalama parsel büyüklüğü 4,2 da ve ortalama işletme büyüklüğünü 13,75 da'dır. İşletmelerin %72,2'sinde tamamen aile işgücü kullanılırken, işletmelerin %27,8'i değişik düzeylerde özellikle budama, aşılama gibi nitelik gerektiren işlerde yabancı işgücü kullanmaktadır. Yörede yetiştirilen üzümlerin %85'inin şaraplık, %15'inin sofralık çeşitlerden oluşmaktadır. Parsellerin %89,8'inin goble terbiye şeklinde tesis edilmiştir.

Doğan ve ark. (2007) Erciş ilçesi bağcılığının durumunu belirlemek amacıyla yaptıkları anket uygulamasında; yörede en sık görülen hastalığın külleme olduğunu, zirai mücadele ve budamanın usulüne göre yapılmadığını belirtmektedirler. Buna ilaveten; sulama sorunu ve teknik destek yetersizliği gibi problemlerin bağcılığa olan ilgiyi azalttığını bildirmişlerdir.

Yener ve ark. (2008) Alaşehir yöresinde üretici ile yüz yüze yaptıkları anket çalışmasının sonuçlarına göre yörede bağcılıkla uğraşan üreticilerin eğitim düzeyinin düşük olduğu, bağcılığın genellikle küçük aile işletmeciliği şeklinde yapıldığını, kültürel uygulamaların genellikle budamanın alışkanlıklar ve çevreden etkilenme ile

şekillendiğini, bağ alanlarının %52,31'nin 20 da'm altında olduğunu ve bağların %100'ünün yüksek sistem bağ olarak tesis edildiğini bildirmişlerdir.

Özdemir ve Karataş (2008) Diyarbakır ilinin önemli bir bağcılık potansiyeline sahip olmasına rağmen bunun iyi bir şekilde değerlendirilmediğini, yetiştirilen asmaların çok yaşlı olduğunu, bağcılığın geleneksel yöntemlerle sürdürüldüğünü ve yöre bağlarında sulama ve gübreleme gibi kültürel işlemlere önem verilmediğini bildirmişlerdir.

Kadıoğlu (2008) Çal'da bağcılığın coğrafi özelliğini incelediği çalışmasında, bağcılığın yöre halkının uzun yıllardır beri temel kaynağı olduğunu, Denizli ilinde bağların (44 481 ha) %47,7'sinin Çal'da bulunduğunu belirtmiştir. Bölgede çözüm bekleyen sorunların başında verim düşüklüğü ve pazarlama olduğu bildirilmiştir. Ayrıca sulama yöredeki yeraltı sularından ve Büyük Menderes nehrinden yeterince yararlanılmadığı, bağların geleneksel yöntemlerle işletildiği ve bu nedenle verimin düşük olduğu, bunun yerine telli terbiye sistemlerinin tercih edilmesi ve yetersiz ve bilinçsiz gübrelemeden kaçınılması gerektiği de belirtilmiştir. İlçede yeterli bir ekonomik refah düzeyi sağlanamadığından yöre halkı İzmir, Manisa ve Denizli gibi yakın şehirlere göçlerin olduğu belirtilmiştir.

Gürsöz ve ark.'nın (2009) Şanlıurfa ili bağcılığının mevcut durumu ve sorunlarını belirlemek amacıyla yaptıkları anket sonuçlarına göre; yörede Çiloreş, Azezi, Hönüsü, Sergi Karası, Hatun Parmağı, Kabarcık ve Horoz Karası üzüm çeşitlerinin yetiştirildiği belirlenmiştir. Bağ alanlarının çok parçalı ve büyüklüklerinin 10-50 da (%83) üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Araştırmacılar yörede goble terbiye şeklinin yaygın uygulandığını, sulama, zirai mücadele ve pazarlamada bilgi eksikliğinin bulunduğunu belirtmişlerdir.

Korkutal ve ark. (2009) Edirne ili Uzunköprü İlçesi Yeniköy beldesinin bağcılık yapısını belirlemek amacıyla yaptıkları anket çalışması sonuçlarına göre; çiftçilerin büyük oranda (%72,5) Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı oldukları, bağ parsellerinin genellikle 10 dekardan küçük olduğu, aile işletmesi olarak faaliyetlerini sürdürdüğü, bağların oldukça genç (6-10) yaş ve tek parselden oluştuğu ve %82,5'inin kordon sistemi ile terbiye edildiği, bağlarındaki kültürel işlemleri kendilerinin yaptıkları, (toprak işleme ve yabancı ot mücadelesi, gübreleme) tamamen mekanizasyondan yararlandıkları belirlenmiştir.

Karataş ve ark. (2009) Mardin ili bağcılığının mevcut potansiyelini belirlemek üzere yaptıkları çalışmada; yörede çok sayıda yöresel çeşitlerin yetiştirildiği ancak il dışındaki pazarlarda talep görmediği ve verimin düşük olduğu (450-550 kg/da) bildirilmiştir. Yöre üreticilerinin sulama, gübreleme, toprak işleme ve zirai mücadele gibi kültürel işlemlerin nasıl yapılacağını yeterince bilmedikleri de tespit etmişlerdir. Yukarıda bahsedilen konularla ilgili olarak ve ilgili kurumlar tarafınca yöre çiftçisinin bilgilendirilmesi, desteklenmesi ve yeni bağcılık politikalarının oluşturulması, Mardin ilinin sahip olduğu tarihsel bağcılık ve şarapçılık kültürünün yeniden canlanması ve gelişmesine katkı sağlayacağı vurgulanmıştır.

Uyak ve ark. (2011) Siirt ili bağcılığının mevcut durumu, sorunları ve çözüm önerilerini araştırdıkları çalışmada; yörede bağcılığın çoğunlukla fıstık bahçelerinde ara tarımı olarak yapıldığını, bağların genellikle 5-10 dekar büyüklüğündeki aile işletmesi olarak faaliyetlerini gösterdiği, köyden kente göçün yöre bağ alanı ve üzüm üretim miktarına olumsuz etkilediği, miras yoluyla parçalanmanın ve bakımsızlığın da bunda rolü olduğu ve bağcılık tekniklerinin yeteri kadar bilinmediği de belirtilmiştir.

Geyikçi (2013) Manisa ilinin üzüm üretimindeki durumunun tespitine yönelik alan araştırması ve GZFT analizi isimli yaptığı çalışmasında; yetiştirilen üzüm çeşitleri ve

iklim koşulları bağcıların yüksek telli sistemlerini (T veya Y şekli) seçmesinde etkili olduğunu, bağcılıkla uğraşan işletmelerin yaş dağılımları 40 ile 60 yaş arasında değiştiğini, artezyenle sulama yapanların oranının % 75 olduğunu belirtmektedir, Araştırmacı, Manisa ilinin bağcılık potansiyeli bakımından oldukça önemli bir yere sahip olduğunu ve bu nedenle Manisa’da bağcılığın daha ileri götürebilmesi için üreticilerin bilinçlendirilmesi, su kaynaklarının daha verimli kullanılması, Bağcılık Araştırma Enstitüsü ve Tarım İlçe Müdürlüklerinin etkinliklerinin artırılarak bilinçsiz ilaç ve hormon kullanımının önüne geçilmesi gerektiğini de yaptığı çalışmasında vurgulamaktadır.

Çakır ve ark. (2014) Diyarbakır ili Eğil ilçesi bağcılığının mevcut durumu, sorunları ve çözüm önerileri üzerine yaptıkları anket çalışmasında, üreticilerin eğitim düzeyinin düşük olduğu (%44 ilkokul), yaş ortalamalarının 50 olduğu, %51’nin 20-45 yıldır üreticilik yaptığı, bağ alanlarının %21’inin 20 da’nın altında olduğu ve üreticilerinin tamamının kooperatif ya da birlik üyesi olmadıkları ve üzüm üretim tekniğini iyi bilmedikleri belirtilmiştir.

Kiraz (2014) Mersin ilinde ova ve yayla olmak üzere iki ayrı kesiminde bağcılığının teknik yapısı ile yaygın olarak yetiştirilen üzüm çeşitlerinin verim ve kalite özelliklerini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada, bağcılıkla uğraşan ailelerin eğitim durumunun ilkokul düzeyinde ve gerek ova, gerek yaylada üreticilerin 41-50 ve 51-60 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir. Bağ işletmelerinin ova ve yayla kesiminde aile birey sayısı bakımından benzerlik gösterdiği ve aile birey sayısı ortalaması ovada 4,0 iken, yaylada 3,7 kişiden oluştuğu da saptanmıştır. Bağ İşletmelerinin ortalama parsel büyüklüklerinin ovada 7,0 da, yaylada 4,7 da olduğu, bağ alanlarının genelde 2 ve daha fazla parselden oluştuğu, İşletmelerde en yaygın dikim aralıklarının; ova bağlarında 2,00 x 3,00 m; yayla bağlarında 2,00 x 2,50 m olduğu, ovada telli terbiye sistemleri, yaylada goble şeklinin yaygınlık gösterdiği belirtilmiştir.

Çakır ve ark. (2015) Mardin İli Savur İlçesi Bağ İşletmelerinin Mevcut Durumu ve Potansiyeli belirlemek amacıyla anket yoluyla yaptıkları çalışmada; bağcılıkla uğraşan üreticilerin eğitim düzeyinin (%75'i ilkokul) düşük olduğunu, yaş ortalamalarının 47 olduğunu belirlemişlerdir. Savur ilçesi bağ alanlarının %1'inin 20 da'nın altında olduğu, üzüm üreticilerinin büyük bir çoğunluğunun (%97) bağ arazilerinin kendi mülkiyetleri olduğu saptanmıştır. Bağcılık yörede aile işletmeciliği şeklinde yapılmaktadır. Üreticilerin tamamının kooperatif ya da birlik üyesi olmadıkları belirlenmiştir. Üzüm üretim tekniğini iyi bilen, bağcılık faaliyetinin işçilik gerektirdiğini ve daha fazla tarımsal bilginin üretimi arttıracığını belirten üretici oranı %43 olarak saptanmıştır.

Çakır ve ark. (2017) Mardin ili Nusaybin ilçesinin bağcılığı sorunları ve çözümüne yönelik yaptığı çalışmada, eğitim düzeyinin (%69 ilkokul) düşük, yaş ortalamasının yüksek (54,2) belirtmiştir. Bağ alanlarının %37'sinin 20 da'nın altında ve tamamının mülkiyetinin kendilerine ait olduğunu belirtmiştir. Bölgede üreticilerin tamamının kooperatif ya da birlik üyesi olmadıklarını bildirmiştir. Bölgede bağların yaşlı olması, kurak şartlarda bağcılık yapılması ve gelişen bağcılık tekniğinin yeterince bilinmemesi gibi konularda gerekli önlemlerin alınması gerektiğini belirtmiştir.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

Araştırma materyalini Denizli ili Çal ilçesinde bulunan 34 mahallede (Akkent, Alfaklar, Aşağıseyit, Bahadınlar, Baklançakırlar, Bayıralan, Belevi, Çalçakırlar, Çalkuyucak, Dağmaramara, Dayılar, Denizler, Develler, Gelinören, Hançalar, Hüseyinler, İsabey, İsmailler, Kabalar, Kaplanlar, Karakaya, Karapınar, Kocaköy, Mahmutgazi, Ortaköy, Peynirciler, Sakızcılar, Sazak, Selcen, Süller, Şapcılar, Yazır, Yeşilyurt, Yukarıseyit) bağcılık yapan üreticilerle anket yolu ile elde edilen birincil veriler oluşturmaktadır. Ayrıca konu ile ilgili mevcut kaynaklar, araştırmalar, kitaplar ve raporlar da materyal olarak değerlendirilmiştir. Literatür taraması sonrasında edinilen bilgiler ışığında anket soruları (103 soru) oluşturulmuştur (EK-1). Araştırma için hazırlanan anket sorularının bir kısmı konuyla ilgili çeşitli araştırmalara dayanılarak hazırlanmış, bazı sorular ise araştırmanın amacı, konunun içeriği ve anketin uygulanacağı ana kitlenin özellikleri dikkate alınarak araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Araştırma bağlamında ana kitleyi Denizli İli Çal İlçesindeki üzüm üreticileri (bağ işletmecileri) oluşturmaktadır. Çal İlçesi'nde 2018 yılı Denizli İl Tarım ve Orman Müdürlüğü kayıtlarına göre ÇKS'ye kayıtlı toplam 2561 adet üzüm üreticisi bulunmaktadır (EK-2). Bu çalışmadaki hedef kitle Çal ilçesindeki bağcılıkla uğraşan işletmelerin tamamı olup bu işletmelerden anket sonucu elde edilen birincil veriler kullanılacaktır. Ancak tüm üreticilere ulaşılması mümkün olmadığından örnekleme yöntemi kullanılarak bir kısmı ile görüşülmesinin uygun olacağına karar verilmiştir. Bu amaçla aşağıdaki oransal örnek hacmi formülünden yararlanılmış ve %95 olasılık, %10 hata payı ile örnek hacmi hesaplanmıştır. Araştırmada örnek hacmi 334 olarak saptanmış katılımcıların bazı soruları eksik yanıtlayabileceği düşünülerek sayı %10 arttırılarak anket yapılmış ve toplam 340 anket değerlendirmeye tabi tutulmuştur. (Atış 2001, Cohen 1988, Engindeniz ve Çukur 2003, Işın 2000, Newbold 1995) .

$$n = Np (1-p) / (N-1) \sigma^2 px + p(1-p)$$

Formülde;

n = Örnek hacmi

N = Toplam üzüm üretici sayısı

P = Üzüm üretimi yapan üreticilerin oranı (maksimum örnek hacmine ulaşmak için p = 0.5 alınmıştır)

p = Örneğe girecek çiftçilerin oranı

$\sigma^2 px$ = Oranın varyansıdır.

Yapılan anketlerin mahallelere göre dağılımı Çizelge 3.1' de verilmiştir. Anket uygulaması üzüm üreticisi (bağ işletmecisi) ile yüz yüze yapılan görüşmelerle gerçekleştirilmiştir

Çizelge 3.1. ÇKS'de yer alan ana popülasyon

Mahalle	İşletme Sayısı	Parsel Sayısı	Alan (da)	Mahalle	İşletme Sayısı	Parsel Sayısı	Alan (da)
Akkent	14	104	398 158	İsmailler	10	45	222 665
Alfaklar	13	78	316 609	Kabalar	13	107	564 622
Aşağıseyit	10	30	141 100	Kaplanlar	10	38	345 269
Bahadınlar	13	117	491 116	Karakaya	10	44	394 991
Baklançakırlar	10	27	152 212	Karapınar	2	6	34 389
Bayıralan	11	39	232 167	Kocaköy	10	44	263 187
Belevi	10	45	236 059	Mahmutgazi	12	80	266 103
Çalçakırlar	10	74	275 849	Ortaköy	13	96	742 911
Çalkuyucak	10	69	281 826	Peynirciler	8	23	149 332
Dağmaramara	10	37	223 984	Sakızcılar	10	28	173 003
Dayılar	5	10	72 902	Sazak	14	117	870 799
Denizler	10	25	155 865	Selcen	15	113	1 678 233
Develler	12	80	393 092	Süller	10	56	267 961
Gelinören	1	1	5 625	Şapcılar	9	53	257 647
Hançalar	13	75	385 527	Yazır	10	60	248 266
Hüseyinler	10	55	314 216	Yeşilyurt	0	0	0
İsabey	12	68	353 429	Yukarıseyit	10	58	169 397
Toplam	174	934	4 429 736	Toplam	166	968	6 648 775

4. BULGULAR ve TARTIŞMA

4.1. Çal İlçesi Bağcılığının Teknik Yapısı

4.1.1. Üreticilerin Demografik Özellikleri

Çal İlçesinde ankete katılan üzüm üreticilerinin cinsiyet yaş, aile birey sayısı, eğitim durumu, bağcılık deneyimi gibi bazı demografik özellikleri Çizelge 4.1' de verilmiştir.

2007 yılında ilçe nüfusu toplam 24 157 iken değişen ve gelişen yaşam koşulları, daha iyi çalışma ve yaşama imkânları arayışı ve okuma isteği gibi nedenlerden dolayı 2018 yılında 19 259'a düşmüştür. Cinsiyet grupları açısından üzüm üreticisi erkek nüfusun (%82,35) kadın nüfusundan (%17,65) daha fazla olduğu belirlenmiştir. Ancak yöre bağcılığına kadınların katkısının ihmal edilemeyecek derecede önemli bir yere sahip olduğu da görülmektedir. Çal'da üzüm üreticilerinin oransal olarak yarısından fazlası 40-59 yaş aralığındadır. Bu sonuç üzüm üreticilerin bağcılık konusunda deneyime sahip olduklarını göstermektedir. Bölgede gençlerin bağcılıkla fazla ilgilenmediği de görülmüştür. Kiraz (2014) Mersin ili, ova ve yayla kesimlerinde yaptığı çalışmada üzüm üreticilerinin 41-50 ve 51-60 yaş aralığında olduğunu, Yener ve Cebeci (2013) Sarıgöl ilçesinde yaptığı çalışmada üzüm üreticilerinin 41-60 yaş arasında olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca Kiracı (2006) Tekirdağ ili Şarköy ilçesinde yaptığı çalışmada üzüm üreticilerinin yaş ortalamasının 58 olduğunu bildirmiştir. Tokat ili merkez ilçede yapılan benzer bir çalışmada da üzüm üreticilerinin yaş ortalaması 46,8 olarak bulunmuştur (Elmalı 2008).

Çizelge 4.1 incelendiğinde üzüm üreticilerinin %74,12'sinin ilköğretim gurubunun üzerinde eğitim düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Oysa; Kara ve ark. (2002) Konya Aladağ vadisinde, Kiracı (2006) Tekirdağ ili Şarköy ilçesinde, Yener ve ark.

(2008) Alaşehir yöresinde, Kiraz (2014) Mersin ilinde ova ve yayla olmak üzere iki ayrı kesiminde, Çakır ve ark. (2014) Diyarbakır ili Eğil ilçesinde, Çakır ve ark. (2015) Mardin ili Savur ilçesinde ve Çakır ve ark. (2017) Mardin ili Nusaybin ilçesinde, bağcılıkla uğraşanların eğitim durumlarının ilkokul düzeyinde olduklarını belirtmektedirler. Sonuç olarak Çal ilçesinde üzüm üreticilerinin eğitim seviyelerinin ülkemizin diğer yörelerindeki üzüm üreticilerinden daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Yörede bağcılıkla ilgilenen ailelerin büyük oranı (%52,65) 4 kişiden oluşmaktadır. Kiracı (2006)'da Tekirdağ ili Şarköy ilçesinde yürüttüğü çalışmada bağ işletmecilerinin % 46,0'sının ailelerindeki birey sayısının 3-4 olduğunu ve ortalama birey sayısının da 4,0 olduğunu bildirmiştir. Kiraz (2014)'da Mersin ili ova ve yayla kesiminde aile birey sayısı bakımından benzerlik gösterdiği ve aile birey sayısı ortalamasının ovada 4,0 iken, yaylada 3,7 kişiden oluştuğunu bildirmektedir.

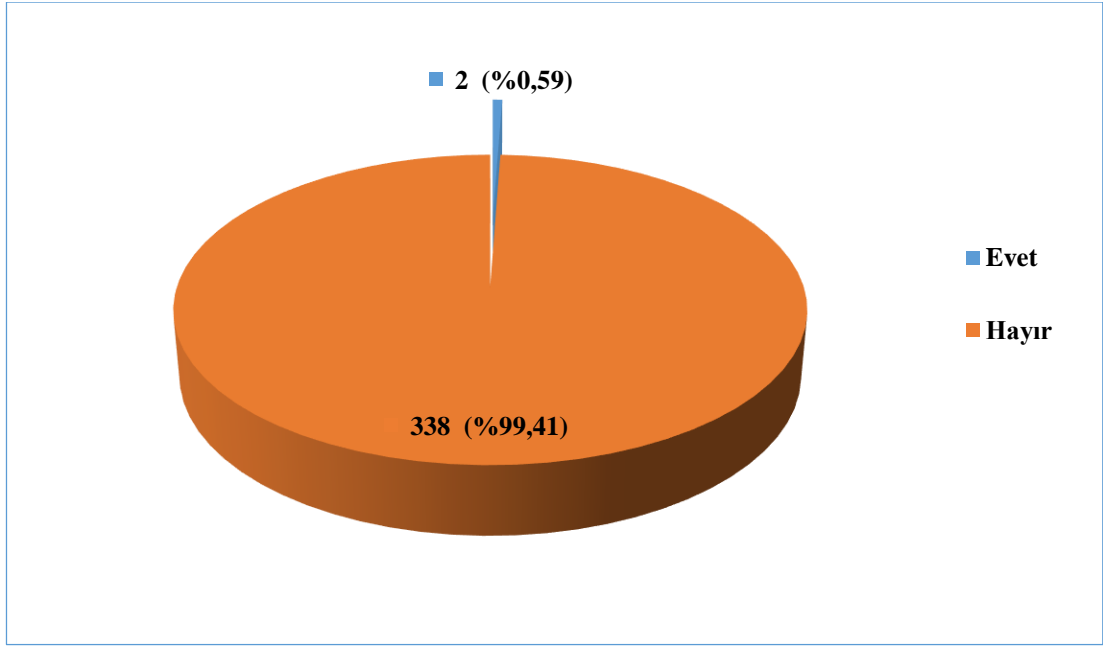
Yapılan çalışmada; üzüm üreticilerinin %45,29'unun 21-30 yıllık, %24,71'inin 31-40 yıllık ve %11,47'inin 40 yıl üzerinde bağcılık deneyimine sahip oldukları belirlenmiştir. Kiracı, (2006) Tekirdağ Şarköy'de üzüm üreticilerinin % 68'inin 21-40 yıl, Gürsöz ve ark. (2009) Şanlıurfa'da üzüm üreticilerinin % 46'sının 21-35 yıl, Kamiloğlu, (2008) Hassa'da üzüm üreticilerinin % 50'sinin 20 yıldan fazla ve Kiraz (2014) Mersin ili ova kesimindeki üzüm üreticilerinin % 31,2'sinin ve yayla kesimindeki üzüm üreticilerinin % 36,0'sının 21-30 yıllık bağcılık deneyimine sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Bu sonuçlara bakıldığında, ülkemizde bağcılıkla uğraşan kesimin bağcılık deneyimi açısından benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Çizelge 4.1. Üreticilerin Demografik Özellikleri

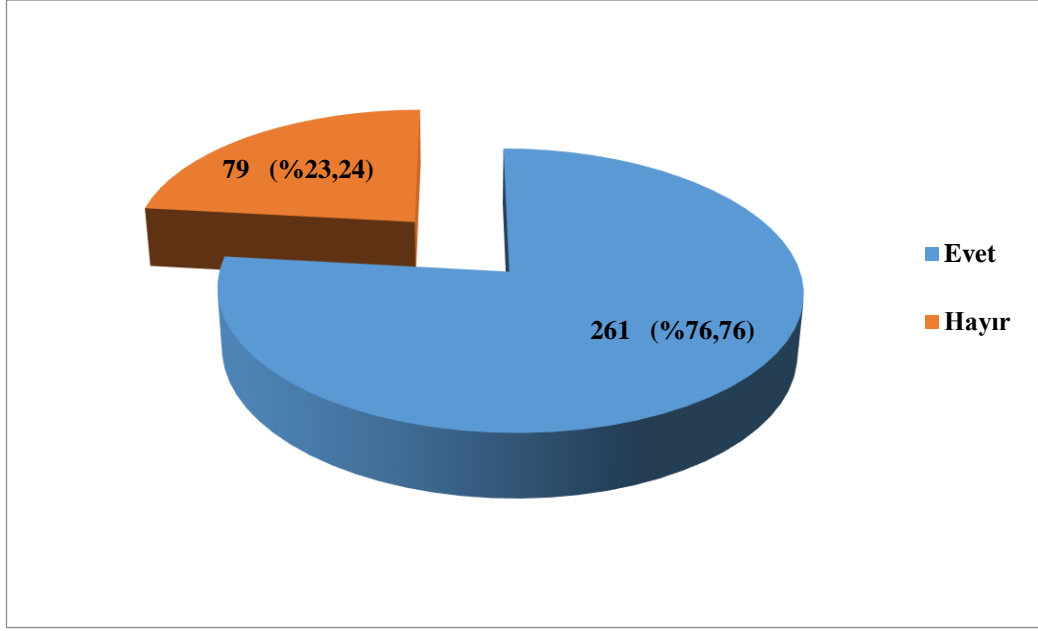
Cinsiyet	Frekans	%	Birey Sayısı	Frekans	%
Erkek	280	82,35	1	0	0
Kadın	160	17,65	2	2	0,59
Toplam	340	100	3	35	10,29
Yaş	Frekans	%	4	179	52,65
0-19	0	0	5	94	27,65
20-29	6	1,77	6	29	8,53
30-39	42	12,35	7	1	0,29
40-49	97	28,53	8	0	0
50-59	131	38,53	Toplam	340	100
59+	64	18,82	Deneyim	Frekans	%
Toplam	340	100	0-5	1	0,29
Eğitim Durumu	Frekans	%	6-10	15	4,41
İlkokul	88	25,88	11-20	47	13,83
Ortaokul	142	41,76	21-30	154	45,29
Lise	106	31,18	31-40	84	24,71
Üniversite	4	1,18	40+	39	11,47
Toplam	340	100	Toplam	340	100

Ankete katılan üreticilerin %0,59'u tarımla ilgili eğitim almıştır. Bu sonuç bölgede bağcılık ile uğraşanların tarımla ilgili eğitiminin çok az olduğunu göstermektedir (Şekil 4.1). Kiraz (2014) Mersin ilinde yaptığı çalışmada bölgede bağcılık eğitimi almış üretici oranının %6,1 olduğunu belirtmiştir. Çal bölgesi üreticilerinin bağcılık eğitimi yönünden Mersin bölgesi üreticilerinin gerisinde olduğu gözükmemektedir.

Şekil 4.1. Tarım eğitimi alan üreticiler

Yörede üzüm üreticilerinin %76,76'sının üzüm yetiştiriciliği dışında da tarımsal faaliyetle uğraştığı saptanmıştır (Şekil 4.2). Kiracı (2006) Şarköy'de üzüm üreticilerinin %77'sinin bağcılık dışı tarımsal faaliyetlere sahip olduğunu bildirmiştir. Kamiloğlu (2008) Hassa ilçesindeki bağ işletmelerinin, % 42'sinin bağcılık dışı tarımsal faaliyet ile uğraştığını belirtirken; Kiraz (2014) da Mersin bölgesinde yaptığı çalışmada üzüm yetiştiriciliği dışında tarımsal faaliyet gösteren üretici oranının ortalama %55,9 olduğunu belirtmiştir. Bu sonuç Çal bölgesinde bağcılık tarımı ile uğraşan üreticilerin başka tarım kolları arayışı içinde olduğunu göstermektedir.

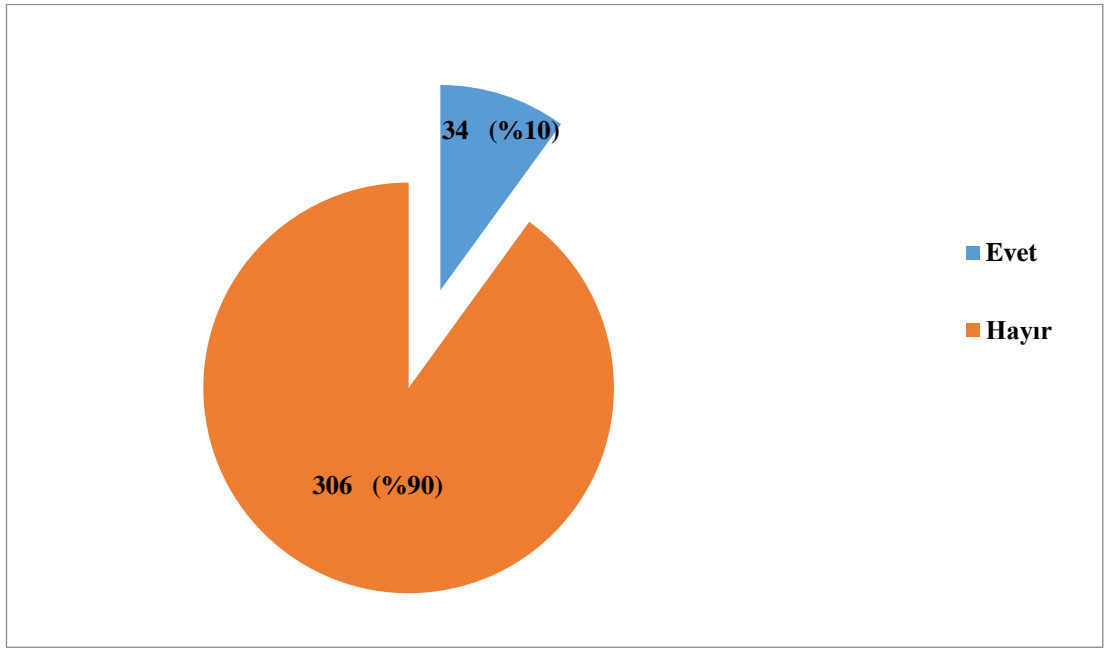
Şekil 4.2. Üreticilerin üzüm yetiştiriciliği dışındaki tarımsal faaliyet durumları

Yukarıda belirlenen (%76,76) üzüm yetiştiriciliği dışında tarımsal faaliyet gösteren üzüm üreticilerinin (cümle anlaşılmıyor) %61,60'sinin tarla bitkileri tarımı, %27,60'inin hayvan yetiştiriciliği, %6,80'inin meyvecilik, %2,40'inin fidancılık ve %1,60'ünün zeytincilik yaptığı saptanmıştır (Çizelge 4.2). Bu sonuç bölgede tarla bitkileri yetiştiriciliğinin yoğun olarak yapıldığını göstermektedir.

Çizelge 4.2. Üreticilerin üzüm yetiştiriciliği dışında uğraştıkları tarımsal faaliyetler

Tarımsal faaliyet	Frekans	%
Tarla Bitkileri	154	61,6
Hayvan yetiştirme	69	27,6
Meyvecilik	17	6,8
Fidancılık	6	2,4
Zeytincilik	4	1,6
Toplam	250	100

Yörede üzüm yetiştiriciliği yapan ve tarım dışı faaliyet gösterenlerin oranı ise %10 olarak belirlenmiştir. (Şekil 4.3). Kiraz (2014) da Mersin bölgesinde yaptığı çalışmada üzüm üreticilerinin %23,2'sinin tarım dışı faaliyetlerde bulunduğu saptamıştır. Bu sonuç üreticilerin geçimlerinin önemli bir kısmını tarımdan karşıladıkları ve bölge ekonomisinde tarımın önemli olduğunu göstermektedir. Yörede tarımın desteklenerek iyi yönde gelişmesi üreticilerin ekonomik kalkınmasına katkı sağlayabilecektir.

Şekil 4.3. Tarım dışı faaliyet

Tarım dışı faaliyetlerde bulunan 34 adet (%10) üreticinin tarım dışında yaptıkları faaliyetler Çizelge 4.3'de verilmiştir.

Çizelge 4.3. Üreticilerin tarım dışı faaliyetleri

Tarım dışı faaliyet	Frekans	%
Esnaf	14	41,18
Pazarcı	8	23,53
İşçi	8	23,53
Şoför	3	8,82
Öğretmen	1	2,94
Toplam	34	100

Üreticilerin üzüm yetiştiriciliği yapmadaki tercih nedenleri Çizelge 4.4’de verilmiştir. Çal’ın uygun iklim koşulları ve toprak yapısı üzüm yetiştiriciliğinin ekonomik anlamda önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Çakır ve ark. (2014) Diyarbakır ili Eğil ilçesi bağ işletmelerinde ve Çakır ve ark. (2015) Mardin ili Savur ilçesi bağ işletmelerinde yaptıkları çalışmalarda, üzüm üreticilerinin üzüm yetiştiriciliği yapmadaki tercih nedenlerini; ekonomik getirisinin yüksek olması, kendi tüketimleri ve bölge ekolojisinin bağcılık için uygun olması olarak belirlemişlerdir.

Çizelge 4.4. Üreticilerin üzüm yetiştiriciliğini tercih nedenleri

Üzüm yetiştiriciliğini tercih nedeni	Frekans	%
Ekonomik nedenler	134	39,41
Bölge toprağının ve ikliminin bağcılık için uygun olması	123	36,18
Satışının kolay olması	71	20,88
Miras sebebi	12	3,53
Toplam	340	100

4.1.2. Bağ İşletmesine Ait Bilgiler

Çal ilçesinde bağcılık yapan üreticilerin %98,82'sinin bağ parsellerinin tamamen kendilerine ait olduğu, bunun dışında geriye kalan küçük miktardaki bağ parsellerinde (%1,18) kira/icar yoluyla üretim yapıldığı belirlenmiştir (Çizelge 4.5).

Yapılan benzer çalışmalarda bağ parsellerinin Alaşehir'de %90'ünün, Buldan'da %85'inin (Çoban ve ark. 2001). Tekirdağ Şarköy'de bu oran %93'ünün (Kiracı 2006), Tokat'da %89,57'sinin (Elmalı 2008), Mersin'in ova kesimde bağ parsellerinin %97,6'sının, yayla kesimdeki ise %97,1'inin (Kiraz 2014), Mardin ili Savur ilçesinde bağ parsellerinin %97'sinin (Çakır ve ark. 2015) üreticilerin kendilerine ait olduğu bildirilirken Mardin ili Nusaybin ilçesinde bağ parsellerinin tamamının üreticilerin kendilerine ait olduğu bildirilmiştir. Görülüyor ki yapılan bu çalışmanın, Türkiye genelinde bağımsız yapılan diğer çalışmalarda da benzerlik gösterdiğini söylemek mümkündür.

Çizelge 4.5. Çal ilçesindeki bağların tasarruf şekli (mülkiyeti)

Bağların tasarruf şekli	Frekans	%
Kendi mülkü	336	98,82
Kira/icar	4	1,18
Toplam	340	100

Yöredeki üreticiler bağlarında ziraat mühendisi ve teknisyeni/teknikeri çalıştırmamaktadırlar (Çizelge 4.6). Bunun nedeni olarak mühendis ya da teknisyeni/teknikeri çalıştırmanın maliyetli olması ve bölgede bağcılık tarımının aile işletmesi şeklinde parçalı arazilerde yapıyor olması gösterilebilir.

Buna karşılık üreticilerin %13,24'ünün üretim sırasında teknik elemanlara danışmanlık yaptırırken, %86,76'sının danışmanlık yaptırmadığı belirlenmiştir (Çizelge 4.6). Yöre üreticilerine teknik elemanlara danışmanlık yaptırmak, devamlı mühendis ya da teknisyeni/teknikeri çalıştırmaktan daha ekonomik gelmektedir.

Üreticilerin büyük bir bölümünün (%96,76) bağlarında işçi çalıştırmadıkları, geriye kalan küçük bir bölümünün (%3,24) ise sürekli işçi çalıştırdıkları belirlenmiştir (Çizelge 4.6). Yaşlı kişilere ve yörede bulunan şarap işletmelerine ait olan bağlarda üretim süresince işçi çalıştırılmaktadır.

Çizelge 4.6. Çal ilçesindeki bağlarda çalıştırılan elemanlardan faydalanma oranı

Bağlarda çalıştırılan elemanlar		Frekans	%
Ziraat mühendisi/teknisyeni/teknikeri	Çalıştırıyorum	0	0
	Çalıştırmıyorum	340	100
Teknik eleman (danışman)	Yaptırıyorum	45	13,24
	Yaptırmıyorum	295	86,76
İşçi	Çalıştırıyorum	11	3,24
	Çalıştırmıyorum	329	96,76
Toplam		340	100

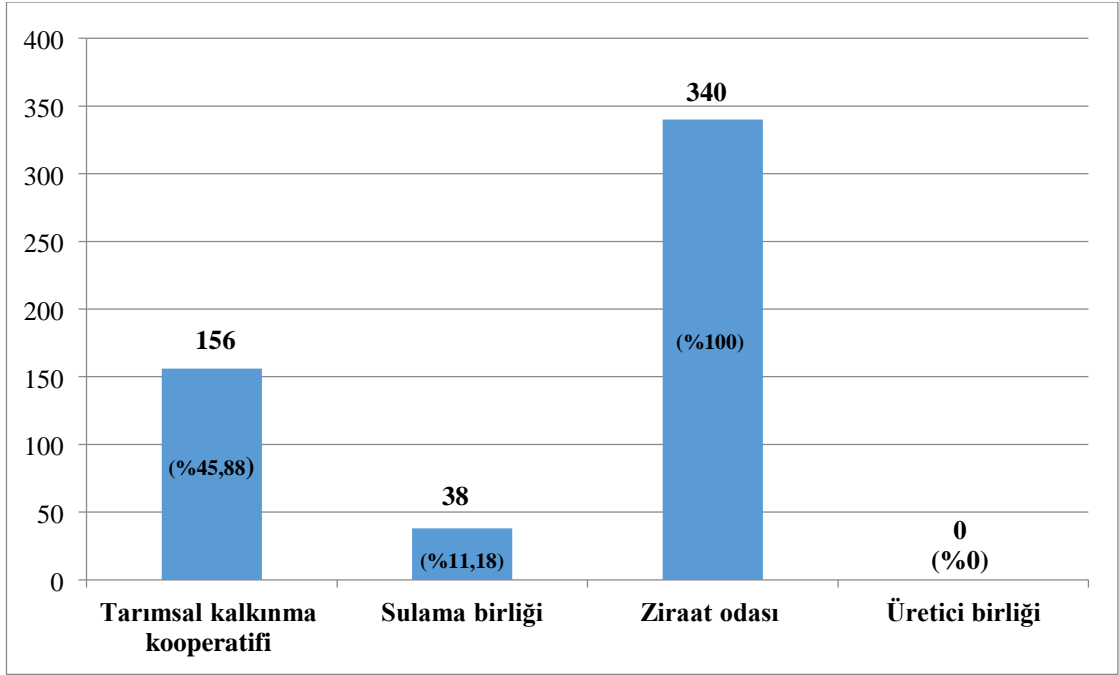
Çiftçi kayıt sistemi kayıtlarına göre yöredeki bağ sahiplerinin tamamı ziraat odasına kayıtlı bulunmaktadır. Üreticilerin %45,88'inin tarımsal kalkınma kooperatifine ve %11,18'inin sulama birliğine kayıtlı oldukları saptanmıştır (Şekil 4.4).

Çal Ziraat Odası ile yapılan görüşmede ilçede 20.02.2006 tarihinde 114 ortaklı Çal İlçesi Üzüm Üreticileri Birliği kurulduğu, ancak bu birliğin 07.03.2014 yılında kapandığı belirtilmiştir. Üreticilerle yapılan görüşmelerde bölgede aktif olarak çalışacak bir üretici birliğine ihtiyaç olduğu saptanmıştır.

Son yıllarda dekar başına devlet tarafından ödenen desteklemeden yararlanmak için odaya kayıtlı olma zorunluluğu üreticilerin tamamının ziraat odasına kayıtlı olmasına neden olmuştur. Görülüyor ki yörede bağcılık ve şarapçılık konularında üretici örgütlenmeleri yetersiz kalmaktadır.

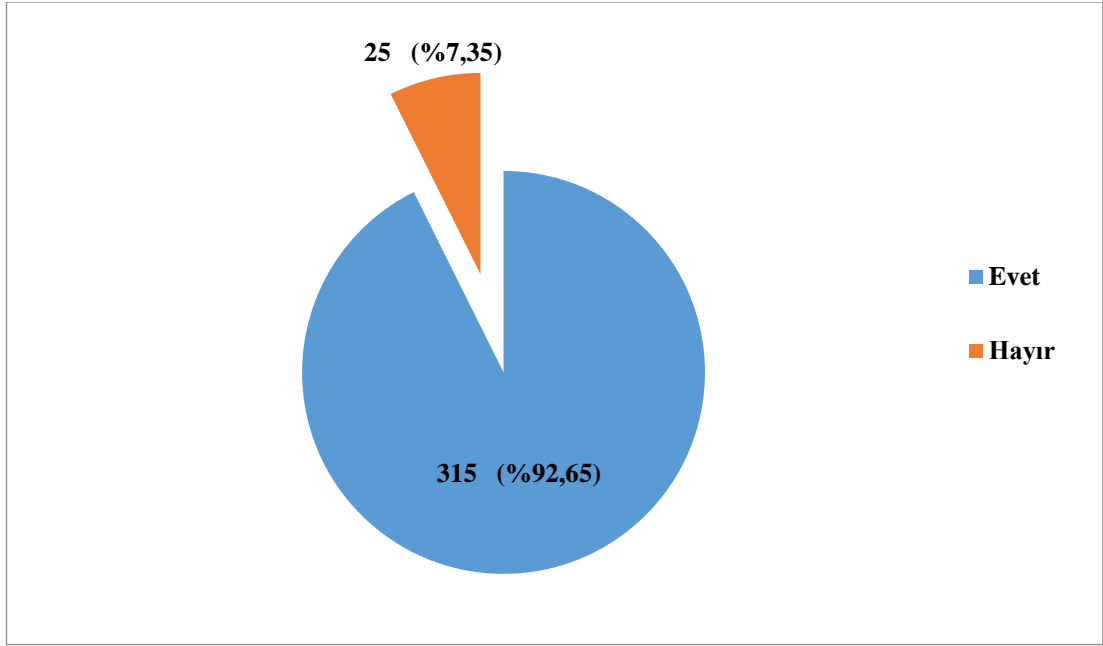
Şarköy ilçesi bağcılığının mevcut durumu ve üzüm üreticilerinin teknik, ekonomik ve sosyal sorunlarını ortaya koymak amacıyla yapılan çalışmada, mevcut üretici örgütlenmelerinin katkıda bulunmakta yetersiz kaldığı tespit edilmiştir. Bu sorunların çözümünde mevcut üretici örgütlenmelerinin katkıda bulunmakta yetersiz kaldığını tespit edilmiştir. Üreticilerin özellikle şaraplık üzümlerin pazarlanması ve işlenmesi suretiyle değerlendirilmesi konularında faaliyet gösterecek bir üretici örgütünün kurulmasına ihtiyaç duyduklarını belirtmektedir (Kiracı 2006). Elazığ ilinde de bağcılık yapan üreticilerin son derece yetersiz bir örgütlenmeye sahip oldukları ve var olan kooperatiflerin ise üreticilerin üretim ve pazarlama gibi asıl sorunlarıyla ilgilenmedikleri belirtilmiştir (Yücel 2015). Diyarbakır ili Eğil ilçesinde de buna benzer durumla karşılaşmıştır (Çakır ve ark. 2014).

Çal bağcılığının kalkınabilmesi ve uluslararası alanda rekabet edebilmesi için üzüm üreticilerinin bir örgüt çatısı altında birleşmeleri gerekmektedir.

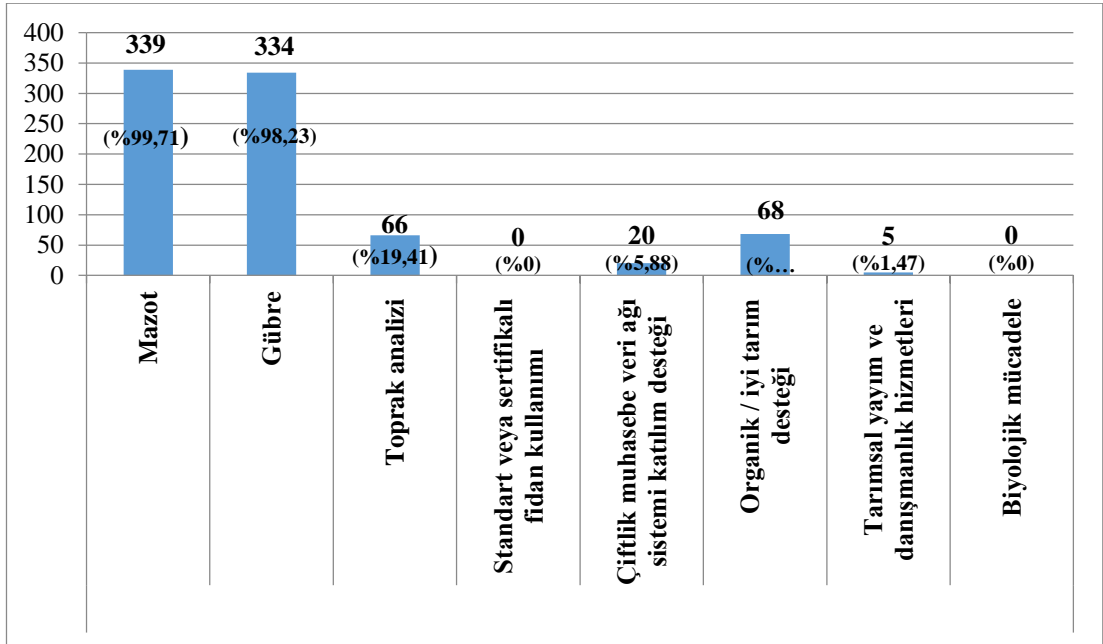

Şekil 4.4. Üreticilerin ziraat odası, kooperatif ve/veya birliklere üyelik durumları

Yöre üreticilerinin %92,65'i tarımsal desteklemelerden haberdarken, %7,35'inin bu desteklerden haberdar olmadığı saptanmıştır (Şekil 4.5). Üreticilerin %99,71'i mazot, %98,23'ü gübre ve %20'si organik/iyi tarım desteklerinden faydalanmaktadır. (Şekil 4.6).

Şekil 4.5. Çal ilçesi bağ işletmelerinin tarımsal desteklemelerden haberdarlık durumu

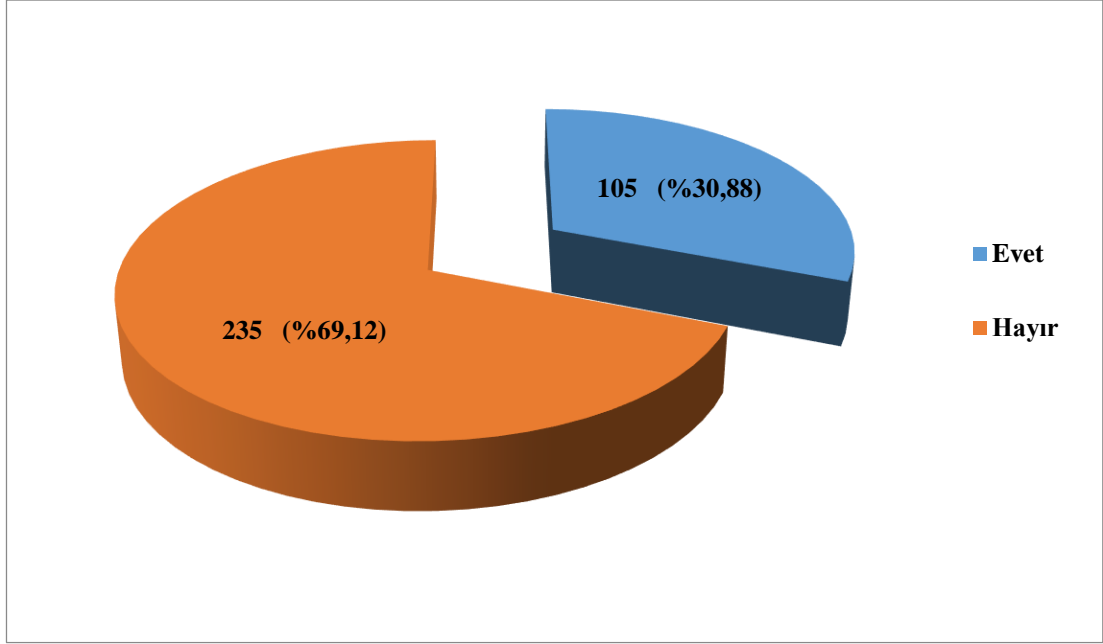
Şekil 4.6. Çal ilçesi bağ işletmelerinin faydalandığı tarımsal destekler

Kiraz (2014) Mersin ilinde yaptığı çalışmada üzüm üreticilerinin %69,0'nun tarımsal desteklerden faydalandıklarını belirtmiştir. Hatay ili Hassa ilçesinde üreticilerin tarımsal desteklemelerden yararlanan oranı % 60,2'dir (Kamiloğlu 2008). Şanlıurfa'da bu oran %59,0'dur (Gürsöz ve ark. 2009). Çal ilçesi üzüm üreticilerinin, yukarıdaki çalışmalarda belirtilen diğer yöre üreticilerine göre tarımsal desteklemelerden yararlanma oranının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Üzüm üretiminde verimlilik ile tarımsal desteklemeler arasında doğrudan bir bağlantı söz konusudur. Ürüne ve yöreye has desteklerin verilmesi, desteğin özendirici olması dolayısıyla üretim miktarı ve ürün kalitesinin artmasını sağlayacaktır.

Çal ilçesinde ankete katılan üzüm üreticilerin %69,12'sinin tarım sigortası yaptırmadığı, %30,88'si tarım sigortası yaptırdığı saptanmıştır (Şekil 4.7). Kiraz (2014) da Mersin ilinde yaptığı çalışmada tarım sigortası yaptırmayan üretici oranının %89,9 olduğunu belirtmiştir. Mersin ili üzüm üreticileri ile Çal yöresi üzüm üreticilerinin sigorta yaptırmaya oranlarına bakıldığında sigortalılık oranının Çal bölgesinden daha yoğun olduğu gözükmemektedir. Üreticiler elde ettikleri gelirlere göre sigorta primlerinin yüksek olduğunu bu yüzden ürünlerini sigortalatmakta ekonomik anlamda sıkıntılar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Sigorta primlerinde gerçekleşecek indirimlerin bölgede sigortalılık oranında yükselme olacağını göstermektedir.

Ertan ve Gök (2012) demografik etkenlerden çiftçilerin yaşlarının, eğitim seviyelerinin tarım sigortası yaptırmaya konusunda önemli bir etken olduğunu belirtmektedir. Ayrıca arazi büyüklüğü ile tarım sigortası yaptırmaya oranı arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu ve 20 da ve üstünde araziye sahip olanların 20 da'nın altında araziye sahip olanlara göre daha az oranda tarım sigortası yaptırdıklarını ortaya koymuştur.

Şekil 4.7. Çal ilçesi bağ işletmelerinin tarım sigortası yaptırma durumları

Çal'da bağ sahiplerinin %38,24'ünün üretim yaptıkları bağ alanlarını özel firma/şahıslara tesis ettirdiği, %33,53'ü ise kurulmuş hali ile satın aldığı/kiraladığı saptanmıştır (Çizelge 4.7).

Çizelge 4.7. Çal ilçesi bağ işletmelerinin bağ edinme ve tesis şekli

Bağın edinilme ve tesis şekli	Frekans	%
Özel firma/şahıs	130	38,24
Kurulmuş hali ile satın alma / kiralama	114	33,53
Kendim tesis ettim	59	17,35
Miras yolu ile edindim	37	10,88
Toplam	340	100

Çal ilçesinde mevcut bağ parsellerinin parçalılık durumuna bakıldığında; parsel sayısı 1 olanların oranının çok düşük (%8,80) olduğu saptanmıştır. Kalan bağ parsellerinin ise 2 ve üzeri parselden oluştuğu görülmektedir. (Çizelge 4.8).

Çoban ve ark. (2001) Alaşehir ve Buldan ilçelerinde yaptıkları çalışmada Alaşehir ilçesinde ortalama bağ parsel sayısını 2,9 Buldan ilçesinde ise 2,7 olarak bulmuşlardır. Kiracı (2006) Tekirdağ Şarköy’de bağ parsel sayısını 3,69, Yener ve Cebeci (2013) Manisa Sarıgöl’de 1 ve 2, Korkutal ve ark. (2009) Edirne Uzunköprü’de 1, Kiraz (2014) Mersin ilinde 2-3 olarak belirlemişlerdir.

Çal’da bağ parsellerinin çok parçalı oldukları oldukça dikkat çekicidir.

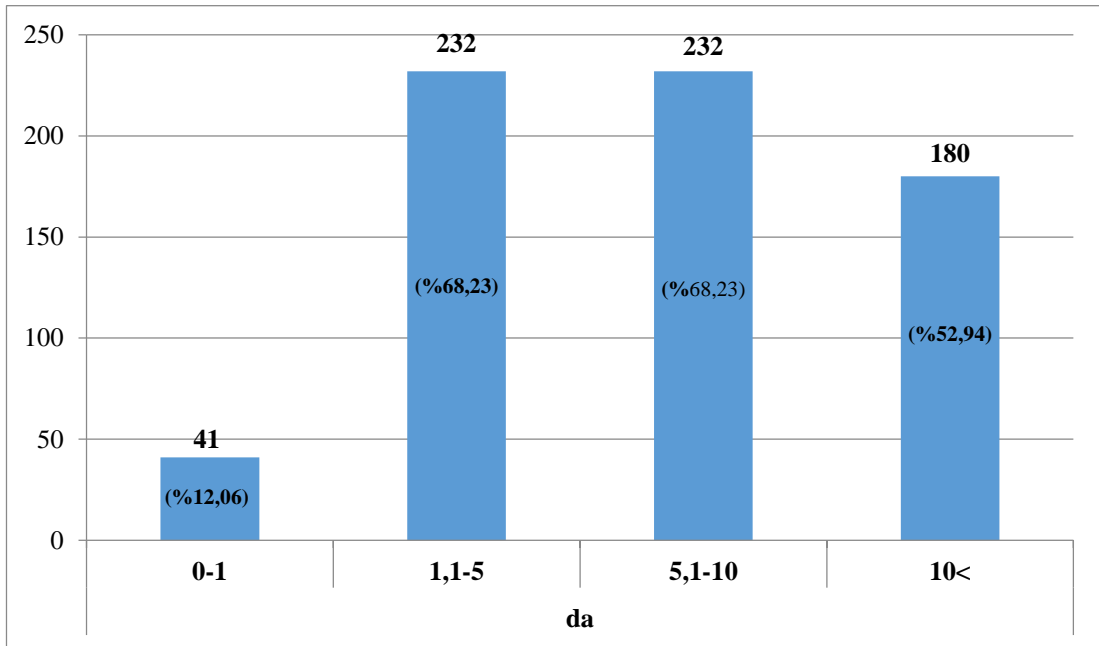
Çizelge 4.8. Çal ilçesi bağ işletmelerinin sahip oldukları bağ parsel sayısı (parçalılık durumu)

Bağ parsel sayısı	Frekans	%
1	30	8,82
2-3	75	22,06
4-5	79	23,23
6-7	48	14,12
8-9	38	11,18
10≤	70	20,59
Toplam	340	100

Üreticilerin sahip oldukları bağ parsel büyüklükleri Şekil 4.8’ de verilmiştir. Buna göre ankete katılan 340 üreticinin %12,59’unun 0-1 da, % 68,23’ünün 1-5 da, %68,23’ünün 5-10 da ve %52,94’ünün 10 da’dan büyük bağ parseline sahip oldukları belirlenmiştir.

Kiraz (2014) Mersin genelinde ortalama bağ alanı büyüklüklerinin 5,7 da olduğunu bildirmektedir. Yapılan diğer çalışmalarda ise Çanakkale'deki bağların % 40'ı 10-25 da (Dardeniz ve ark. 2001); Şanlıurfa'daki bağların % 17'si 1-10 dekar, % 33'ü 10-20 da, % 32'si 21-50 da (Gürsöz ve ark. 2009), Manisa'daki bağların % 27,1 0-10 da, % 20,9 u 11-20 da, %31.0'i 21-40 da (Yener ve Cebeci 2013) büyüklüğe sahip oldukları belirlenmiştir. Edirne'deki bağların %67,5'inin 10 da'dan (Korkutal ve ark. 2009), Trakya'daki (Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ illerinde) bağların %93'ünün 20 da'dan (Durgut ve Arın. 2005) küçük olduğu belirlenmiştir.

Üreticilerin bağ parselleri parçalı olduğu için her parsel farklı büyüktedir. Bu yüzden üreticilerin farklı frekanslarda parsel büyüklükleri bulunmaktadır.

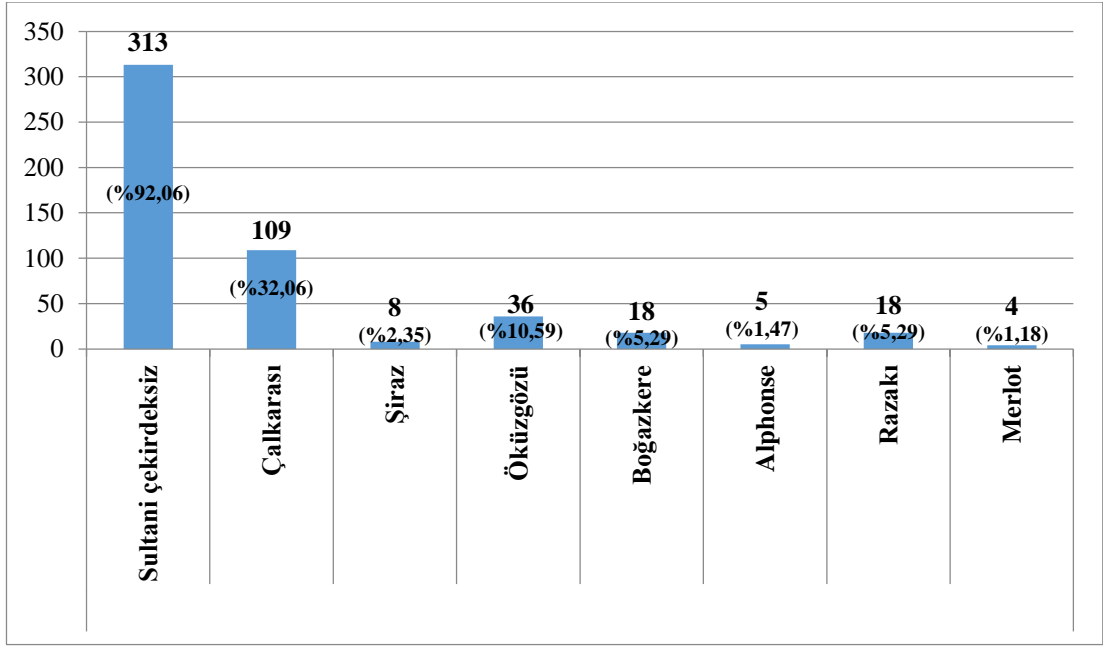
Şekil 4.8. Çal ilçesi bağ işletmelerinin sahip oldukları parsel büyüklükleri

Ülkemiz, kültür asmasının (*Vitis vinifera* L.) gen merkezi olmasının yanında son derece eski ve köklü bir bağcılık kültürüne sahip olduğunu daha önce belirtmiştik. Denizli ili

Çal ilçesinde ekonomik anlamda yetiştirilen başlıca üzüm çeşitleri Şekil 4.9'da verilmiştir.

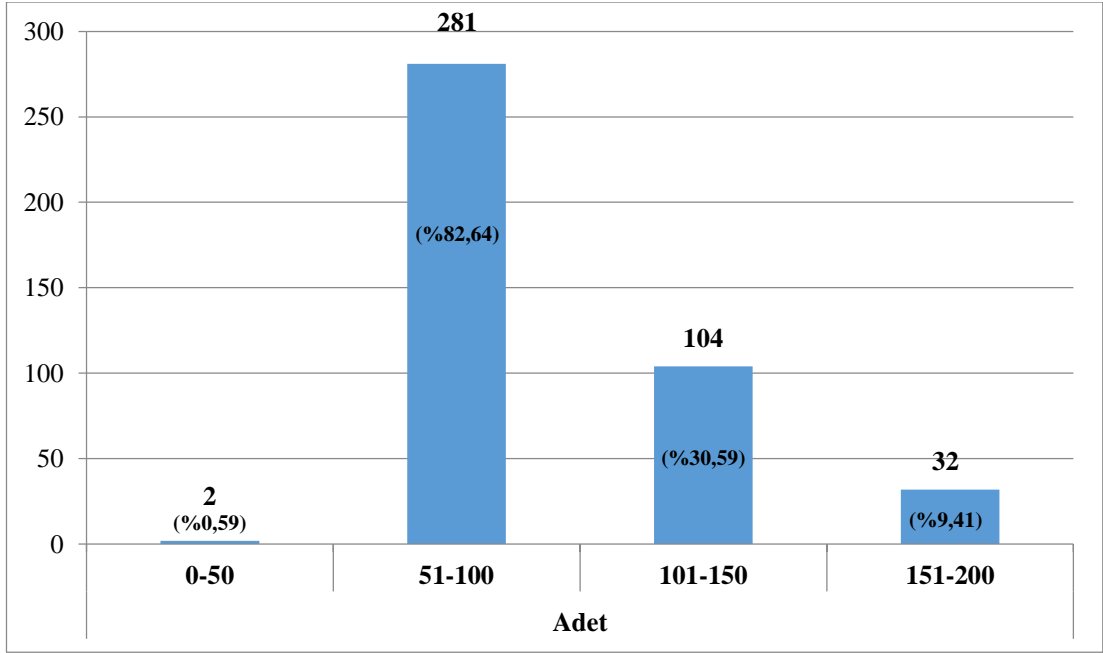
Yöre üreticilerinin %92,06'sı Sultani Çekirdeksiz ve %32,06'sı Çal Karası üzüm çeşitlerini yetiştirmektedirler. Bu çeşitler dışında yörede Alphonse Lavallée, Merlot, Boğazkere, Öküzgözü, Şiraz ve Razakı üzüm çeşitleri de yetiştirilmektedir.

Çal'da az miktarda da olsa; Eski Kara, Hırsız Çalmaz, Yediveren, Kokarca, Kadın Parmağı, Ziraat Üzüümü, Sultaniye, Tek Çekirdeksiz, Tavşan Böbreği, Mor Üzüm, Kınalı Tırnak, Çal Karası, Boz Üzüm gibi yöreye ait yerel üzüm çeşit/tipleri de bulunmaktadır (Boz ve ark. 2012). Ülkemizde yetiştirilen üzüm çeşitleri bölgelere ve yörelere göre farklılık göstermektedir (Çakır ve ark. 2015, 2017). Bazı üreticiler iki ve daha fazla üzüm çeşidi ile yetiştiricilik yapmaktadırlar. Kiraz (2014) Mersin'in ova kesimindeki bağların %36,0'sında tek, %31,2'sinde iki, %24,8'inde üç ve %8,0'inde dört ve daha fazla çeşitle, yayla kesimindeki bağların ise %47,1'inde tek %26,2'sinde iki, %13,4'ünde üç, %11,1'inde dört ve daha fazla çeşitle yetiştiricilik yapıldığını belirtmektedir.

Şekil 4.9. Çal’da ekonomik anlamda yetiştirilen üzüm çeşitleri

Anket yapılan üreticilerin %82,64’ü bağlarında bir dönümde (da) 51-100 adet arası, %30,59’u 101-150 adet arası ve %9,41’i 151-200 adet arası omca bulunduğunu belirtmişlerdir (Şekil 4.10). Çal yöresinde eski yüksek goble terbiye sisteminin yaygın olması sebebiyle, bağlarda düzenli bir dikim aralığı kullanılmamış ve arazinin her tarafına rasgele dikim yapılmıştır. Bu nedenle bağın bir dekarında az sayıda omca bulunmaktadır.

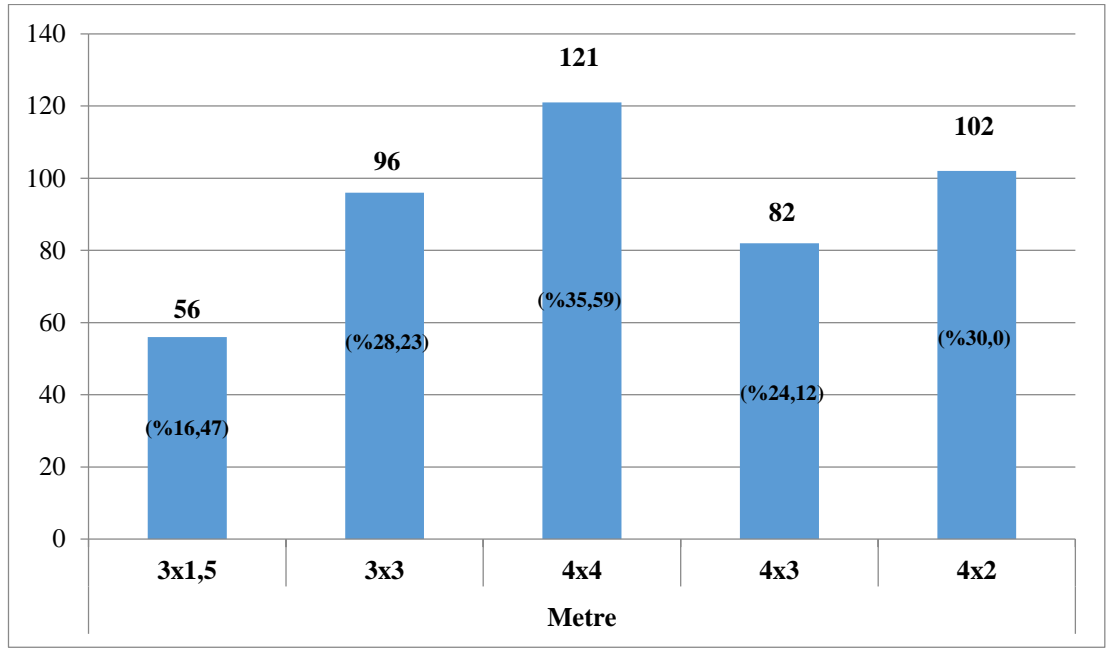
Şekil 4.10. Dekarda bulunan omca sayısı

Çal ilçesindeki bağlarda omcaların sıra arası x sıra üzeri mesafelerinin 1.5 m x 3.0 m, 3.0 m x 3.0 m, 4.0 m x 4.0 m, 3.0 m x 4.0 m ve 2.0 m x 4.0 m olduğu belirlenmiştir (Şekil 4.11).

Omcalara verilecek sıra arası x sıra üzeri mesafeler; bağın bulunduğu bölgenin ekolojik koşullarına, bağda kullanılacak çeşide, omcalara verilecek terbiye sistemine, bağda uygulanacak kültürel işlemler ve kullanılacak olan alet-ekipmanlara göre değişiklik göstermektedir (Çelik ve ark. 1998).

Kiraz (2014) Mersin ilinde yaptığı çalışmasında en yaygın dikim mesafesinin ova kısmındaki bağlarda 1.5 m x 3.1 m ve yayla kısmındaki bağlarda 2.0m x 2.5 m olduğunu belirtmiştir. Üzüm üreticilerinin dikim mesafesini; Van'da 1.5-2.0 m sıra arası ve 0.5-1.0 m sıra üzeri (Uyak ve Gazioğlu Şensoy 2009) Çanakkale'de 1.4-3.0 m sıra arası ve 1.4-2.0 m sıra üzeri (Dardeniz ve ark. 2001) olarak tercih ettiklerini

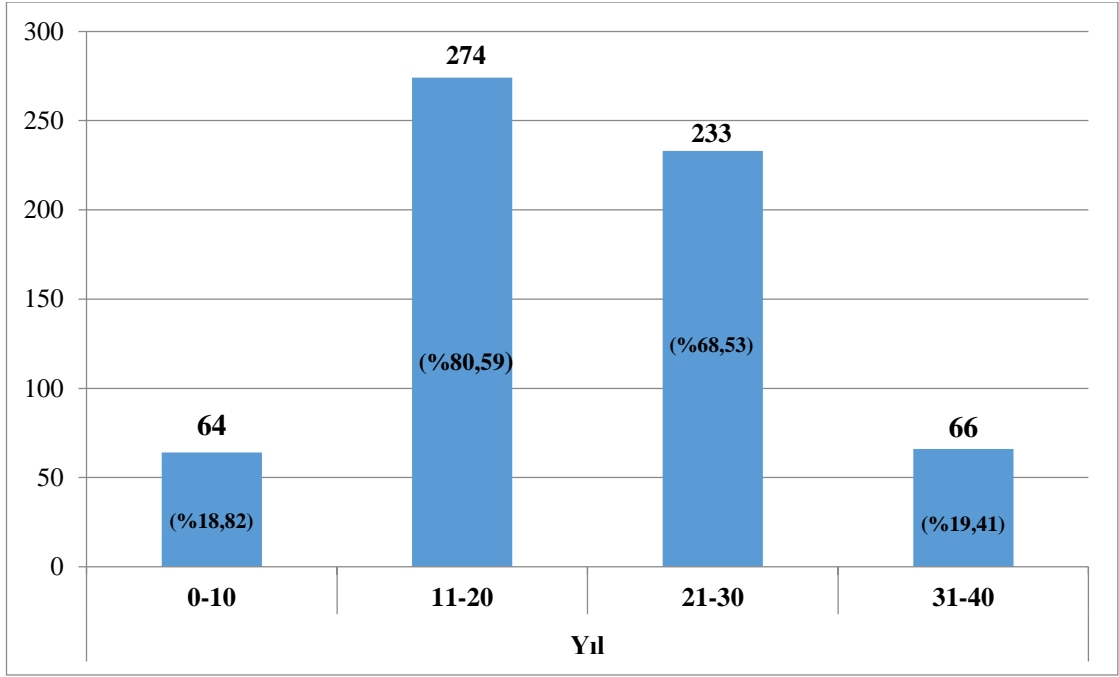
bildirmişlerdir. Korkutal ve ark. (2009) da Edirne ili Uzunköprü ilçesi Yeniköy beldesi bağlarında dikim aralık-mesafelerinin çok değişkenlik gösterdiği ve 3 m x 1.25 m ve 3.25 m x 1.50 m' nin en çok uygulanan aralıklar olduğu saptamışlardır. Bu sonuç Çal bölgesi bağlarının sıra arası x sıra üzeri mesafelerinin yukarıda belirtilen illere göre daha geniş olduğu göstermektedir. Ülkemizde ise yaygın olarak 1,5 m x 3,0 m ve 2,0 m x 3,0 m sıra arası ve üzeri mesafeler kullanılmaktadır (Çelik ve ark. 1998).

Şekil 4.11. Omcaların sıra arası x sıra üzeri mesafeleri (m)

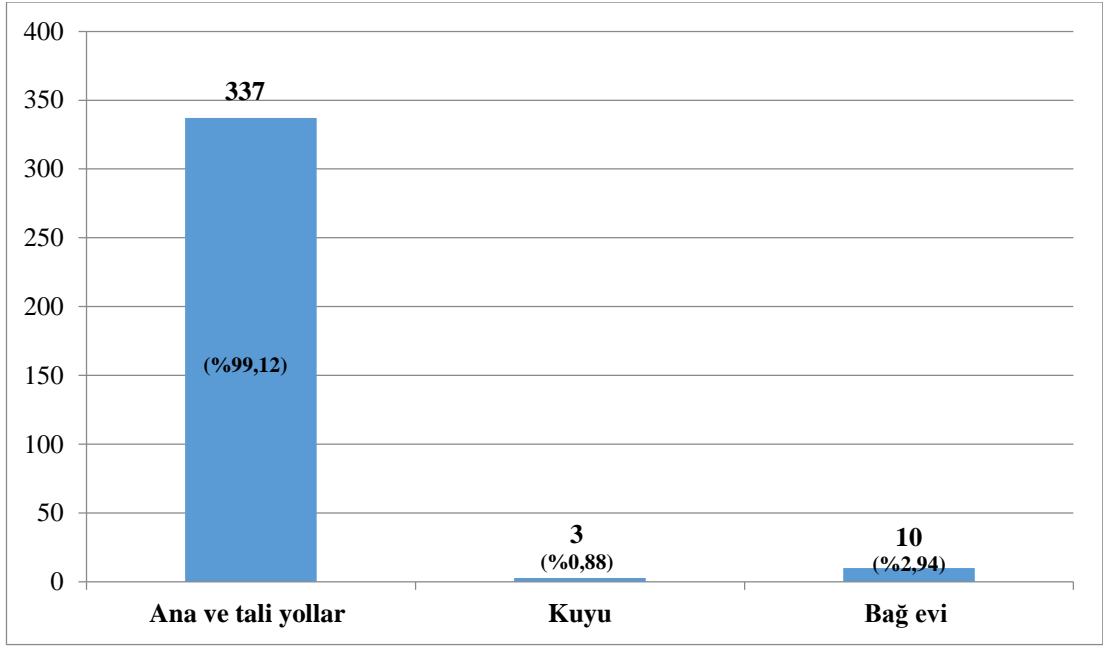
Yörede en yaşlı bağ grubunun 21 yaşından büyük ve %87,94'lük orana sahip olduğu görülmektedir. 21 yaşından küçük bağ grubunun oranı ise %99,41'dir (Şekil 4.12). Üreticilerin farklı parsellerinde farklı yaşlarda omcalara sahip oldukları da belirlenmiştir.

Yöredeki eski bağların yerine daha sonraki yıllarda yeni bağların tesis edildiği görülmektedir.

Şekil 4.12. Omca yaşları

Yöredeki üreticilerin %99,12'sinin bağlarında ana ve tali yollar ve %2,94'ünün bağlarında bağ evinin bulunduğunu belirlenmiştir (Şekil 4.17). Üreticiler son yıllarda özellikle çevre illerde yaşayanların Çal ilçesinde bulunan bağ evlerine giderek artan oranda ilgi gösterdiklerini belirtmişlerdir. Bağ evlerinin çoğalmasının yöre bağıcılığına ve özellikle “Tarım Turizmi” içerisinde yer alan “Bağıcılık Turizmi”nin gelişmesine katkı sağlayacağı düşünülebilir.

Şekil 4.13. Bağda bulunan sabit tesisler

4.1.3. Bağlarda Uygulanan Teknik Bilgiler

4.1.3.1 Bağlarda Uygulanan Terbiye Sistemleri

Yöredeki üreticiler bağlarına yüksek goble terbiye sistemi (%82,29) (Şekil 4.14) T terbiye sistemi (%35,88) ve V terbiye sistemi (%17,65) uygulamışlardır (Çizelge 4.9). T terbiye sistemi ve V terbiye sistemi uygulanan bağların %62,09'inde metal, %29,12'inde beton ve %8,79'unda ahşap konstrüksiyon malzemesi kullanılmaktadır. (Çizelge 4.10). Konstrüksiyon malzemesi seçiminde, ürünün maliyeti ve dayanıklılığı ön plana çıkmaktadır.

Ülkemizin farklı bölgelerinde yapılan çalışmalarda farklı terbiye sistemlerinin uygulandığı belirtilmiştir (Çoban ve ark. 2001, Geyikçi 2013, Yener ve Ark. 2008, Gücüyen 2007, Korkutal ve ark. 2009, Uyak 2010). Buna karşılık Uyak ve Gazioğlu

Şensoy (2009) Van ilinde yaptıkları çalışmada; bağlarda herhangi bir terbiye sisteminin uygulanmadığını omcaların toprak yüzeyine çok gövdeli bir şekilde gelişmiş güzel yayılmış olduğunu belirtmişlerdir. Diyarbakır ili ve ilçelerinde yaygın olarak bağlarda terbiye şekli konusunda standart bir uygulamanın olmadığı ve daha çok “yerde sürünen” ve/veya “serpene” şekli olarak bilinen yöresel terbiye şeklinin kullanıldığı bildirilmiştir (Karataş ve ark. 2015).

Şekil 4.14. Çal’da bağlarda uygulanan goble terbiye şekli

Çizelge 4.9. Çal ilçesi bağlarında uygulanan terbiye şekilleri ve kullanılan konstrüksiyon (yapı) malzemeleri

Terbiye şekilleri ve kullanılan konstrüksiyon		Frekans	%
Uygulanan terbiye şekilleri	Goble	290	85,29
	T	122	35,88
	V	60	17,65
Kullanılan konstrüksiyon malzemeleri	Metal	113	62,09
	Beton	53	29,12
	Ahşap	16	8,79

Yörede üreticilerin %79,71'i geleneksel yetiştirme tekniklerini uygularken, %20,29'u iyi tarım uygulamalarını gerçekleştirmektedir. Buna karşılık organik tarım yapan üretici bulunmamaktadır (Çizelge 4.10). Bu üreticilerin %0,88'i organik tarım hakkında bilgi sahibi olurken, %99,12'si organik tarım hakkında bilgi sahibi olmadığını belirtmişlerdir (Çizelge 4.10). Ayrıca üreticilerin %21,76'sı iyi tarım uygulamaları hakkında bilgi sahibi olurken, %78,24'ü iyi tarım uygulamaları hakkında bilgi sahibi olmadığını bildirmişlerdir (Çizelge 4.10). Son yıllarda iyi tarım uygulamalarına verilen destekler ve bilgilerle üreticilerinin iyi tarım uygulamalarına ilgilerinin artacağı tahmin edilmektedir.

Çizelge 4.10. Çal ilçesi bağlarında uygulanan yetiştirme teknikleri

Yetiştirme teknikleri		Frekans	%
Yetiştirme teknikleri	Geleneksel	271	79,71
	Organik tarım uygulaması	0	0
	İyi tarım uygulaması	69	20,29
	Toplam	340	100
Organik tarım uygulamaları	Bilgim var	3	0,88
	Bilgim yok	337	99,12
	Toplam	340	100
İyi tarım uygulamaları	Bilgim var	74	21,76
	Bilgim yok	266	78,24
	Toplam	340	100

4.1.3.2. Bağlarda Budama Zamanı ve Uygulanan Teknikler

Budama; bağlarda uygulanan önemli kültürel uygulamalardan birisidir. Kış budaması asmanın verimini artırmak, yaz budaması ise üzümün kalitesini iyileştirmek amacıyla yapılmaktadır (Ağaoğlu ve ark. 1995, elik ve ark. 1998).

al'daki bağcılarının %60,0'ı bağdaki kış budamasını kendisinin veya aile üyeleriyle birlikte yaptığını belirtirken, %33,24' kış budamasını budama ustasına ve %6,76'sı işçilere yaptırttığını belirtmişlerdir. (izelge 4.11). Yörede bağcılığın aile işletmeleri şeklinde yapılmasından dolayı üreticiler kültürel uygulamaların çoğunda kendilerinin ve ailelerinin iş gücünü kullanmaktadırlar.

Yöre bağcılarının %62,06'sı kış budamasını Mart ve %37,94' şubat ayında yapmaktadırlar (izelge 4.12).

Kiraz (2014) Mersin'de kış budamasının, ovada yoğunluklu olarak Aralık ve Ocak aylarında yaylada ise Kasım, Aralık ve Ocak aylarında yapıldığı tespit etmekle birlikte, şubat ve Mart aylarında diğer aylara göre yoğunlaştığı ve Mart ayı sonuna kadar bitirildiğini belirtmektedir. Akdeniz Bölgesi'nde budama sonbaharda yaprak dökümü ile ilkbaharda gözlerin sürmek üzere olduğu her dönemde yapılmaktadır (elik ve ark. 1998, Ergenoğlu ve Tangolar 2000). Farklı yörelerde yapılan çalışmalarda kış budamasının, şanlıurfa'da (Gürsöz ve ark. 2009), Diyarbakır'da (Karataş ve ark. 2015) ve Çanakkale'de ve şubat ve Mart aylarında (Dardeniz ve ark. 2001), Hassa'da Ocak ve şubat aylarında (Kamiloğlu 2008), Alaşehir'de Aralık-Ocak ve Ocak-şubat aylarında (Yener ve ark. 2008), Merzifon'da Nisan ayının ikinci yarısında (Köse ve ark. 2011), Siirt'te Mart ve Nisan aylarında (Uyak ve ark. 2011) yapıldığı bildirilmiştir. oban ve ark. (2001) ise kış budamasının Alaşehir ilçesinde Aralık ve Ocak aylarında Buldan ilesindeyse Ekim ve Kasım aylarında yapıldığını belirtmişleridir.

Çal'da kış budaması zamanının Mersin, Şanlıurfa, Diyarbakır ve Çanakkale yöreleri ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca kış budaması Siirt ve Merzifon yöreleri dışındaki diğer yörelere göre daha geç dönemde yapılmaktadır. Çünkü üreticiler; yörede rakımın yüksek olması, kış aylarında sıcaklıkların düşük olması ve ilkbahar geç donlarının riskinin azaltılması amacıyla kış budamalarını Şubat ve Mart aylarında yaptıkları söylenebilir.

Çal'daki bağlarda kış budamalarının %51,47'si karışık budama (yedek dal 7-8 göz ve ürün dalı 10 göz ve üzeri) %35,59'u kısa budama (1-4 göz) ve %12,94'ü uzun budama (5-7 göz) olarak gerçekleştirilmektedir (Çizelge 4.11). Yörede yaygın olarak yetiştirilen Sultani Çekirdeksiz üzüm çeşidi karışık ve uzun budanırken Çal Karası üzüm çeşidi kısa budanmaktadır. Özellikle şaraplık üzüm çeşitlerinde kısa budama yapılırken sofralık ve kurutmalık çeşitlerde karışık ve uzun budama yapılmaktadır.

Mersin'in ova kesimindeki bağlarda yapılan kış budamalarında çekirdekli sofralık çeşitleri 2-4 göz üzerinden budandığı, çekirdeksiz çeşitlerin ise karışık budandığı ve uzun budamada bırakılan göz sayısının 14'e kadar çıktığı belirtilmiştir (Kiraz 2014). Çoban ve ark. (2001) Manisa Alaşehir ve Denizli Buldan ilçelerinde yaptıkları çalışmada omcaların 9-11 göz üzerinden budandığını belirtmektedirler. Karataş ve ark. (2015) Diyarbakır ili ve ilçelerinde her bir omca da 5-7 kol bırakıldığını ve her koldaki yaşlı dalların 4-7 göz üzerinden budandığını bildirmektedirler. Yapılan diğer çalışmalarda kış budamalarının çeşitlere göre uygun bir şekilde yapıldığı belirtilmiştir. (Dardeniz ve ark. 2007, Kamiloğlu 2008, Uyak ve Gazioglu Şensoy 2009, Uyak ve ark. 2011, Karataş ve ark. 2015).

Üreticilerin %91,47'si gözlerde canlılık/zararlanma kontrolü yaptığını, %8,53'ü ise yapmadığını bildirmişlerdir (Çizelge 4.11). Aynı zamanda canlılık/zararlanma kontrollerini budama sırasında yaptıklarını da belirtmişlerdir.

Ayrıca üreticilerin %77,65'i kış budaması sonrası ağlama/kanama (eksüdasyon) olduğunu, %22,35'i olmadığını (Çizelge 4.11) ve ağlama/kanama olayının daha çok hava sıcaklarının yükselmesinden sonra yapılan budama işlemlerinde gerçekleştiğini belirtmişlerdir.

Çizelge 4.11. Çal ilçesi bağlarında uygulanan kış budamasına ait bilgiler

Kış budaması		Frekans	%
Budama yapan veya yaptırılan kişi/kişiler	Kendim/aile üyeleri	204	60
	Budama ustası	133	33,24
	İşçi	23	6,76
	Toplam	340	100
Budamanın yapılma zamanı	Mart	211	62,06
	Şubat	129	37,94
	Toplam	340	100
Budama tekniği	Karışık budama	175	51,47
	Kısa budama	121	35,59
	Uzun budama	44	12,94
	Toplam	340	100
Gözlerde yapılan canlılık/zararlanma kontrolü	Evet	311	91,47
	Hayır	29	8,53
	Toplam	340	100
Budamadan sonra ağlama/kanama olma durumu	Hayır	264	77,65
	Evet	76	22,35
	Toplam	340	100

Çal'da Üreticilerin %89,12'si bağlarında yaz budaması yaparken, %10,88'i yaz budaması yapmamaktadırlar (Çizelge 4.12). Kiraz (2014) Mersin ilinde yaptığı

çalışmada ova ve yayla kesiminin ortalamasını aldığında %75,1 oranında yaz budaması yaptıklarını belirtmiştir.

Tokat'taki bağların % 64,3'ünde (Elmalı 2008); Hatay'da % 31,8'inde (Kamiloğlu 2008) yaz budaması yapıldığı bildirilmiştir. Şanlıurfa, Van ve Siirt'te yaz budamalarına gereken önemin verilmediğini ve bilinçsizce salamura için körpe yaprakların toplandığı gözlenmiştir (Gürsöz ve ark. 2009, Uyak ve Gazioğlu Şensoy 2009, Uyak ve ark. 2011). Görülüyor ki Mersin ve Çal yöresinde yaz budamalarının diğer yörelere göre daha yoğun olarak yapılmaktadır.

Çal'da üreticilerin %56,47'si uç ve filiz alma, %31,76'sı yaprak alma, %11,17'si piç ve koltuk alma ve %0,6'sı salkım seyreltme işlemi gibi yaz budaması yaptıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 4.12). Kiraz (2014) Mersin yöresinde yaptığı çalışmada uç ve filiz alanların oranını %30 ve yaprak alma oranını ise %0,4 olarak bulmuştur. Çal'da genç asma yaprakları gelir elde etmek için üreticiler tarafında toplanarak salamuraya işlenmektedir. Çal'ın da yer aldığı Ege Bölgesinde yaprak salamuracılığı oldukça yaygındır.

Ankete katılıp yaz budaması yapan 303 üreticinin %81,82'si yaz budamalarını kendisini ve/veya aile üyeleri ile birlikte yaptığını, %11,47'si işçi tuttuğunu ve %2,06'sı usta tuttuğunu belirtmişlerdir (Çizelge 4.12).

Çizelge 4.12. Çal ilçesi bağlarında uygulanan yaz budamasına ait bilgiler

Yaz budaması		Frekans	%
Budama yapan üretici sayısı ve oranı	Evet	303	89,12
	Hayır	37	10,88
	Toplam	340	100
Budama uygulamaları	Uç ve Filiz alma	192	56,47
	Yaprak alma	108	31,76
	Piç alma	23	6,76
	Koltuk alma	15	4,41
	Salkım seyreltme	2	0,6
	Toplam	340	100
Budama yapan veya yaptırılan kişi/kişiler	Kendim/aile üyeleri	257	84,82
	İşçi	39	12,87
	Budama ustası	7	2,31
	Toplam	303	100

4.1.3.3. Bağlarda Uygulanan Sulama Teknikleri

Omcanın büyüme, gelişme ve ürününü olgunlaştırabilmesi için 600 mm civarında dengeli ve düzenli bir yağışa ihtiyaç vardır (Çelik ve ark. 1998; Ergenoğlu ve Tangolar 2000). Yıllık yağış miktarının 300 mm ve altına olan yerlerde sulama yapılmadan ekonomik olarak bağcılık yapma olanağı yoktur. Yağışın yeterli olmadığı yerlerde omcanın verim ve kalitesi düşmektedir. (Çelik ve ark. 1998). Bu nedenle asmalar belirli dönemlerde sulanmalıdır.

Çal'da üreticilerin %94,70'i bağlarında veya yakınında kullanılabilir bir su kaynağının olmadığını, %5,30'u kullanılabilir su kaynağı olduğunu bildirmişlerdir (Çizelge 4.13). Çal'ın yüksek bir bölgede kurulmuş olması, bağların yeraltı sularından ve Büyük Menderes nehrinden yeterince yararlanılamamasına neden olmaktadır.

Yöredeki üreticilerin sadece %3,82'si sulama yaptığını, %96,18'si sulama yapmadığını belirtmişlerdir (Çizelge 4.13). Çoban ve ark. (2001) Manisa ili Alaşehir ilçesinde sulama yapanların oranını %96,3 olarak, Denizli ili Buldan ilçesinde ise %93,4 olduğunu belirtmişlerdir. Manisa ovasında son yıllarda meydana gelen taban suyu çekilmeleri artezyen ve sondaj kullanımını zorunlu hale getirmiştir. Artezyenle sulama yapanların oranı %75'dir (Geyikçi 2013). Buna karşılık Şarköy (Tekirdağ)'de üreticiler su kaynaklarının yetersizliği nedeniyle bağlarında sulama yapamadıklarını belirtmektedirler (Korkutal ve ark. 2018). Çal bölgesinde sulama yapılma oranının çok düşük olma nedeni yukarıda da belirtildiği gibi Çal'ın yüksek bir bölgede kurulmuş olmasıdır. Bu nedenle yörede sulama ile ilgili projelerin geliştirilmesi gerekmektedir.

Bağlarını sulayan 13 üreticiden 11'inin damlama sulama ve 2'sinin karıkla sulama sistemini uyguladığı belirlenmiştir (Çizelge 4.13). Geyikçi (2013) Manisa ilinde yaptığı çalışmada kapsamında yer alan bağların %45'inin salma sulama, %30'unun da damlama sulama ile sulandığını belirtmiştir. Damlama sulamanın, salma sulamaya göre yaklaşık %90 bir su tasarrufu sağladığı göz önüne alınırsa, Çal ve benzeri kurak yörelerde damlama sulama yöntemi tercih edilmelidir. Ayrıca sulama yapan bu 13 üretici bağlarını meyve irileşme döneminde, ben düşme döneminde ve hasat öncesinde suladıklarını belirtmişlerdir. Bazı üreticiler üretim dönemi boyunca 2 ve üzeri sulama yapmaktadırlar (Çizelge 4.13).

Bağlarını sulayan 13 üreticiden 7'si omcaları genel görünümüne, 4'ü toprağın nem durumuna, 1'i hava durumuna ve 1'i su kaynağının durumuna göre sulama yaptığını belirtmiştir. Ayrıca bu üreticilerin 8'inin sulama suyu kalitesini kontrol ettikleri ve 5'inin etmedikleri belirlenmiştir. Ankete katılıp, sulama yaptığını belirten 13 üreticiden sorun olup olmadığı soruldu. 12'si üretici sulama suyu kalitesinde sorun olmadığını, 1'i sorun olduğunu belirtmiştir (Çizelge 4.13).

Çizelge 4.13. Çal ilçesi bağlarının sulamasına ait bilgiler

Sulamaya ait bilgiler		Frekans	%
Bağda veya yakınında su kaynağının bulunma durumu	Hayır	322	94,7
	Evet	18	5,3
	Toplam	340	100
Sulama durumu	Hayır	327	96,18
	Evet	13	3,82
	Toplam	340	100
Kullanılan sulama yöntemleri	Damla	11	84,62
	Karık	2	15,38
	Toplam	13	100
Sulama dönemleri	Meyve irileşme	12	41,38
	Ben düşme	11	37,93
	Hasat öncesi	6	20,69
	Toplam	29	100
Sulama zamanına karar verme durumları	Omcaların (sürgün, yaprak vb.) genel görünümüne göre	7	53,85
	Toprağın nem durumuna göre	4	30,77
	Hava durumuna göre	1	7,69
	Su kaynağının durumuna göre	1	7,69
	Toplam	13	100
Sulama suyu kalitesinin kontrolü	Evet	8	61,54
	Hayır	5	38,46
	Toplam	13	100
Sulama suyu kalitesinde sorun durumu	Hayır	12	92,31
	Evet	1	7,69
	Toplam	13	100

4.1.3.4. Bağlarda Gübreleme ve Toprak İşleme Teknikleri

Bağlarda gübreleme; omcalar tarafından topraktan alınan veya toprakta az miktarda bulunan besin maddelerinin organik veya inorganik maddeler halinde tekrar toprağa

ve/veya bitkiye uygun ve dengeli bir şekilde verilmesi, omcanın verim ve kalitenin arttırılmasına yönelik yapılan bir uygulamadır (Winkler ve ark. 1974, Çelik ve ark. 1998). Çal'da bağlarını gübreleyen üreticilerin sayısı ve oranı Çizelge 4.14'de verilmiştir. Buna göre bağlarını gübreleyen üreticilerin oranı %91,47'i gübrelemeyenlerin ise %8,53'dür. Gübreleme yapan üreticiler verilecek gübre çeşidi ve miktarını; kendi alışkanlıklarına (%34,4) ve bağda yaptıkları gözlemlere (%34,08) göre karar verdiklerini belirtirlerken %23,79'u yaptırdığı toprak analizi sonucuna göre karar vermektedirler. Gübreleme yapan 311 üreticinin %53,7'ü bağlarında amonyum sülfat gübresi kullanmaktadır. Geride kalan kısmı ise triple süper fosfat, kompoze gübre, DAP (di amonyum fosfat), potasyum sülfat gübrelerini kullanmaktadırlar. (Çizelge 4.14).

Çizelge 4.14. Çal ilçesi bağlarının gübrenmesine ait bilgiler

Gübrelemeye ait bilgiler		Frekans	%
Gübreleme durumu	Evet	311	91,47
	Hayır	29	8,53
	Toplam	340	100
Gübre çeşidi ve miktarının belirlenmesi	Kendi alışkanlıkları	107	34,40
	Bağda yaptıkları gözlemler	106	34,08
	Toprak analizi sonucu	74	23,79
	Bitki büyüklük ve yaşı	13	4,18
	Teknik elemanlara danışma	6	1,94
	Rastgele	5	1,61
	Toplam	311	100
Bağda kullanılan ticari (inorganik) gübre çeşitleri	Amonyum sülfat	167	53,70
	Triple Süper fosfat	66	21,22
	Kompoze gübre	53	17,04
	DAP (Diamonyum fosfat)	21	6,75
	Potasyum sülfat	4	1,29
	Toplam	311	100

Kiraz (2014) Mersin ilinin ovada ve yayla kesiminde bağcılık yapan üreticilerin %96,3'ünün topraktan gübreleme yaptığını ve bunların % 18,9'unun toprak analizi yaptırdığını belirtmiştir. Hatay'da bağcılarının % 90'ının gübreleme yaptığı ve % 10'unun

toprak ve yaprak analizi yaptırdığı (Kamiloğlu 2008), Şanlıurfa'da % 30'unun gübreleme yaptığı ve % 6'sının toprak analizi yaptırdığı (Gürsöz ve ark. 2009), Alaşehir yöresinde % 100'ünün gübreleme yaptığı ve % 20'inin toprak analizi yaptırdığı (Yener ve ark., 2008) belirtilmektedir. Çoban ve ark. (2001) da Manisa Alaşehir'de toprak analizi yaptırma oranı % 60,4; Denizli Buldan'da % 93,3 olarak belirlemişlerdir. Edirne Yeniköy'de de bağcılarının % 95'i gübreleme yapmaktadır (Korkutal ve ark. 2009). Buna karşılık Diyarbakır bağlarında gübreleme uygulaması yok denecek kadar azdır (Atalay ve ark. 2003). Van ilinde ise bağlarda gübrelemeye gereken önem verilmemektedir (Uyak ve Gazioğlu Şensoy 2009).

Gübrelerin etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamak için mutlaka toprak analizi sonuçlarının bilinmesi gerekir (Çoban ve ark. 2001).

Köse ve ark. (2011) Merzifon bağlarında kullanılacak gübre çeşidi ve miktarını kulaktan dolma bilgilerle ve rastgele, Tokat'ta %95,71'i sadece kendi deneyimleriyle, %4,29'u ise kendi deneyimleri ve satıcı tavsiyesiyle (Elmalı 2008), Şanlıurfa'da %79,4'ünün kendi deneyimleriyle, analiz yaptırmayan işletmelerin %20,6'sının teknik elemanlara danışarak (Gürsöz ve ark. 2009) belirlediği bildirmiştir.

Mersin'in ova kesiminde bağcılarının işletmelerin %35,54'ü, yayla kesiminde %44,85'i kompoze gübreyi tercih etmektedirler (Kiraz 2014). Yapılan diğer çalışmalarda; Tekirdağ'da kompoze gübreyi tercih edenlerin oranı %59,2 (Bahar ve ark. 1999), Hatay'da %85 (Kamiloğlu 2008), Şanlıurfa'da %93 (Gürsöz ve ark. 2009)'dür. Buna karşılık Çanakkale' de nitratlı gübrelerin (Dardeniz ve ark. 2001), Alaşehir'de amonyum sülfat ve amonyum nitrat'ın (Yener ve ark. 2008) tercih edildiği görülmektedir. Manisa'da bağcılarının %4'ü amonyum sülfat ve %1'i triple süper fosfat gübrelerini (Geyikçi 2013) ve Tokat'da ise en çok DAP (di amonyum fostat) gübresini

(%62) tercih etmektedirler (Altıncı ve ark. 2017). Yapılan çalışmalar incelendiğinde, yörelere göre bağcılarının tercih ettikleri gübreler değişiklik göstermektedir.

Çal ilçesi bağlarında üreticilerin %85,59'u yaprak gübresi kullanmaktadır. (Çizelge 4.15). Kiraz (2014) Mersin ilinde yaptığı çalışmada bağlarda yaprak gübresi kullanan üretici oranını %46,9 olduğunu belirtmiştir. Bahar ve ark. (1999) Tekirdağ yöresindeki bağcılarının %10,8'inin, Uyak ve Gazioğlu Şensoy (2009) Alaşehir'de %84,6'sının, Gürsöz ve ark. (2009) Şanlıurfa'da %27'sinin, Kamiloğlu (2008) Hatay Hassa'da %22,7'sinin yaprak gübresi uyguladıklarını bildirilmiştir. Yapılan bu çalışmalara göre; Çal ilçesindeki bağlarda yaprak gübresi uygulamasının Mersin, Tekirdağ, Şanlıurfa ve Hatay'dan daha yüksek olmasına karşılık, Alaşehir'le benzerlik göstermektedir.

Gübreleme yapan 291 üreticinin bağlarında kullandıkları yaprak gübresi çeşitleri ve oranları Çizelge 4.17'de verilmiştir. Yörede yaprak gübresi olarak; makro besin elementlerinden N, P, K ve mikro besin elementlerinden Fe, Zn, Cu kullanılmaktadır.

Çizelge 4.15. Çal ilçesi bağlarında yaprak gübresi kullanma durumu ve kullanılan yaprak gübresi çeşitleri

Yaprak gübresi kullanımı ve çeşitleri		Frekans	%
Yaprak gübresi kullanımı	Evet	291	85,59
	Hayır	49	14,41
	Toplam	340	100
Yaprak gübresi çeşitleri	Azot	276	81,18
	Potasyum	241	70,88
	Fosfor	199	58,53
	Demir	75	22,06
	Çinko	45	13,23
	Bakır	15	4,41

Çal ilçesi bağlarında üreticilerin %27,94'ü çiftlik gübresi kullanırken %72,06'sı kullanmamaktadır (Çizelge 4.17). Bağda çiftlik gübresi kullananların 10,53'ü her yıl bu

uygulamayı tekrar ederken, % 43,16'sı 3 yılda bir, % 33,68'i 2 yılda bir ve %12,63'ü 4 yılda bir tekrarlanmaktadır.

Yapılan çalışmalarda Mersin'de %75,5 (Kiraz, 2014) ve Manisa'da %42,0 (Geyikçi 2013), Edirne Uzunköprü'de % 2,63 (Korkutal ve ark. 2009) oranında çiftlik gübresi kullanıldığı tespit edilmiştir. Ergenoğlu ve Tangolar (2000) bağ toprağının iyileştirilmesi amacıyla 3-4 yılda bir dekara 3-5 ton çiftlik gübresi uygulanması gerektiğini önermektedirler. Arık ve Aydın (2017) da Manisa Alaşehir yöresi topraklarının organik madde kapsamının artırılması gerektiğini ve bölgenin sıcak olmasından dolayı organik maddenin hızlı parçalandığını ifade ederek her yıl çiftlik gübresi gübreleme yapılmasını önermişlerdir. Kacar ve Katkat (2007)'ta bağlarda organik madde durumuna göre 2-3 yılda 1 kez 10-20 ton/ha çiftlik gübresinin toprağa karıştırılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Çizelge 4.16. Çal ilçesi bağlarında çiftlik gübresi kullanma durumu ve kullanma sıklığı

Çiftlik gübresi kullanma ve sıklığı		Frekans	%
Kullanılan çiftlik gübresi	Kullanmıyorum	245	72,06
	Kullanıyorum	95	27,94
	Toplam	340	100
Çiftlik gübresi uygulama sıklığı	3 yılda bir	41	43,16
	2 yılda bir	32	33,68
	4 yılda bir	12	12,63
	Her yıl	10	10,53
	Toplam	340	100

Bağcılıkta toprak işleme yabancı otların yok edilmesi, toprağın havalandırılması ve ısıtılması, toprakta bulunan bitki besin maddelerinin alımının kolaylaştırılması ve

kayıpların önlenmesi, toprağın su tutma kapasitesinin artırılması, sulama ve yağışlardan sonra toprak yüzeyinde oluşan kaymak tabakasının kırılarak su kaybının önlenmesi, gübrelerin toprağa karıştırılması amacıyla yapılır (Çelik ve ark. 1998). Bu amaçla ülkemizde bağ toprağının yılda 4-5 kez işlenmesi yeterlidir. (Uzun 2004).

Çal ilçesinde üreticilerin tamamı bağ toprağını işlemekte olup büyük çoğunluğunun (%84,70) yılda 3-4 kez bu işlemi gerçekleştirdikleri belirlenmiştir (Çizelge 4.17). Ayrıca bağlarda toprak işleme alet ve ekipmanı olarak pulluk, kazayağı, diskaro, motorlu çapadan yararlanılmaktadır. Yöre üreticileri bu alet ve ekipmanlarından başta pulluk (%70,0) olmak üzere sırasıyla kazayağı (%20,88), diskaro (%7,06) ve (%2,06) motorlu çapa kullandığını belirtmiştir (Çizelge 4.17).

Çalışmada üreticilerin tamamı bağlarında yabancı ot kontrolü yapmakta olup, %95,29'u sıralar arasında yabancı ot kontrolünü, toprak işleme alet ve ekipmanı ile toprağı işleyerek ve %4,42'si ot ilacı kullanarak, sıralar üzerinde ise, %52,35'i elle çapalama/yolma, %39,42'si mekanik olarak otları biçme veya yolma ve %8,23'ü ot ilacı kullanarak gerçekleştirmektedir (Çizelge 4.17).

Yapılan çalışmalarda genelde toprak işleminin yapıldığı fakat yıllık işleme sayısının değiştiği belirtilmiştir. Nitekim Kiraz (2014) Mersin ili bağlarında yıl içerisinde toprak işleyen üreticilerin oranının %97,3 olduğunu ve %40,5'inin yılda 2 kez ve %33,2'sinin 1 kez toprak işlediğini belirlemiştir. Şanlıurfa'da bağcılarının % 86'sı yılda 3-4 kez, (Gürsöz ve ark. 2009), Edirne Yeniköy'de tamamı yılda 1-3 kez (Korkutal ve ark. 2009). Tokat'ta % 94,29'u yılda 1-3 kez (Elmalı 2008) toprak işleme yapmaktadır. Van'da toprak işlemeye önem verilmediği için yılda sadece 1 kez ilkbaharda toprak işleme yapılmaktadır (Uyak ve Gazioğlu Şensoy 2009).

Toprak işleminin genellikle el frezeleri, pulluk, kazayağı, tırmık, kültivatör, diskaro, bağ motoru ve küçük el aletleri ile yapıldığı da belirtilmiştir (Dardeniz ve ark. 2007; Durgut ve Arın 2005).

Çizelge 4.17. Çal ilçesi bağlarında toprak işleme durumu, işleme sıklığı ve yabancı ot kontrolü

Toprak işleme uygulamaları		Frekans	%
Toprak işleme durumu	Evet	340	100
	Hayır	0	0
	Toplam	340	100
Toprak işleme sıklığı	3-4 kez	288	84,70
	1-2 kez	47	13,83
	5-6 kez	5	1,47
	Toplam	340	100
Kullanılan aletler	Pulluk	238	70,00
	Kazayağı	71	20,88
	Diskaro	24	7,06
	Motorlu çapa	7	2,06
	Toplam	340	100
Yabancı ot kontrolü	Evet	340	100
	Hayır	0	0
	Toplam	340	100
Sıralar arasında yabancı ot kontrolünde kullanılan yöntemler	Toprak işleme	324	95,29
	Ot ilacı	15	4,42
	Mekanik olarak otları biçme veya yolma	1	0,29
	Toplam	340	100
	Sıralar üzerinde yabancı ot kontrolünde kullanılan yöntemler	Elle çapalama/yolma	178
Mekanik olarak otları biçme veya yolma		134	39,42
Ot ilacı		28	8,23
Toplam		340	100

4.1.3.5. Bağlarda Hastalık ve Zararlılarla Mücadele

Bağcılıkta hastalık ve zararlılarla mücadele üzerinde en fazla durulan önemli bir konudur. Bağları hastalık ve zararlılardan korunmak için kimyasal mücadele yöntemi yaygın olarak tercih edilmektedir. Ancak kimyasal mücadelenin uygun zaman ve dozda yapılmaması; doğal dengenin bozulması ve üzümün ilaç kalıntılarıyla kirlenmesi sorunlarını beraberinde getirmektedir.

Çal'da üreticilerin tamamı külleme, %99,70'i mildiyö, %23,53'ü kurşuni küf, %7,94'ü ölü kol gibi hastalıklarla ve %97,06'sı salkım güvesi, %33,23'ü trips gibi zararlılarla mücadele etmektedirler (Çizelge 4.18). Üreticilerin %67,94'ü mildiyö ve %18,82'si külleme hastalığı ile mücadelede zorlandıklarını ve son yıllarda özellikle son üretim sezonunda külleme ve mildiyö hastalığı ve salkım güvesi zararlısı ile mücadele ettiklerini belirtmişlerdir. Üreticiler ayrıca mildiyö hastalığının ortalama %34,38 oranında, külleme hastalığının %24,58 oranında ürün kaybına sebep olduğunu belirtmişlerdir.

Görülüyor ki bağlarda külleme, mildiyö ve kurşuni küf gibi mantari hastalıklar ile salkım güvesi ve yaprak pireleri (empoaska) gibi zararlılar bazı yıllarda önemli zararlar meydana getirebilmektedir (Dardeniz ve ark. 2001). Bu hastalık ve zararlılara ilaveten Mersin'deki bağlarda ölü kol, kav ve antraknoz gibi hastalıklarla ve kırmızı örümcek, unlu bit, göz kurdu, trips, salyangoz gibi zararlılarla da mücadele edildiği saptanmıştır (Kiraz 2014). Akar ve Çelik (2005) yaptıkları çalışmalarında, Ankara iline bağlı Çubuk ilçesinde %90, Elmadağ' da %41, Gündül'de %40, Kalecik'te %56, Kazan'da %33 ve Polatlı'da %68'inde hastalık ve zararlılara karşı ilaçlama yapıldığını saptamışlardır. Yener ve Cebeci, (2013) Manisa ili Sarıgöl ilçesi bağlarında üreticilerin %87,6'sının ilaçlama yaptığını belirtmektedir. Gürsöz ve ark. (2009) Şanlıurfa'da %72'sinde

Korkutal ve ark. (2009) Edirne’de %95’inde hastalık ve zararlılara karşı ilaçlama yapıldığını kimyasal ilaçlama yapıldığını bildirilmiştir.

Hormon (büyüme düzenleyici maddeler) uygulamaları salkım boylarının uzatılması ve tanelerin irileştirilmesi amacıyla başvurulan metotlardan birisidir.

Hormon olarak bilinen preparatların (büyüme düzenleyici maddeler) Çal’da kullanılma oranı %79,41’dir. Manisa Alaşehir’de bu oran %85.3, Denizli Buldan’da %96.6’dır (Çoban ve ark. 2001). Alaşehir ilçesinde bağlarında hormon kullananların oranının ise %95.39 olduğu saptanmıştır (Yener ve ark. 2008). Geyikçi (2013) de Manisa ilinde yaptığı çalışmada üreticilerin %84,0’ünün hormon kullandığını belirtmiştir. Çal bölgesinde hormon kullanan üretici oranının diğer bölgelere göre düşük olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.18. Çal ilçesi bağlarında mücadele edilen hastalık ve zararlılar

Hastalık ve zararlılar mücadele		Frekans	%
Her yıl düzenli olarak mücadele edilen hastalık ve zararlılar	Külleme	340	100,00
	Mildiyö	339	99,70
	Salkım güvesi	330	97,06
	Trips	113	33,23
	Kurşuni küf	80	23,53
	Ölü Kol	27	7,94
Kural ve talimatlara uyulmasına rağmen mücadelesinde zorlanılan hastalık veya zararlılar	Mildiyö	231	67,94
	Külleme	64	18,82
	Salkım güvesi	20	5,88
	Ölü Kol	14	4,12
	Trips	11	3,24
	Toplam	340	100
İlaçlama yapılan hastalık ve zararlılar	Külleme	340	100,00
	Mildiyö	340	100,00
	Salkım güvesi	323	95,00
	Trips	105	30,88
	Kurşuni küf	64	18,82
	Ölü kol	31	9,12
Ürün kaybı oranı	Mildiyö	225	34,38
	Külleme	12	24,58
	Salkım güvesi	14	17,50
	Trips	23	9,59
Büyümeyi düzenleyici/hormon kullanımı	Evet	270	79,41
	Hayır	70	20,59
	Toplam	340	100

Yörede üreticilerin %80,0'i bitki koruma ürünü (BKÜ) kayıt defteri sahibi olduklarını ve %20,0'si kullandıkları ilaçların reçeteli olduğunu belirtmişlerdir (Çizelge 4.19). Reçeteli ilaç kullanan üreticiler, iyi tarım uygulaması yaptığı için reçeteli ilaç alamaya dikkat ettiklerini belirtmişlerdir. BKÜ kullanan üreticinin (68 adet) %80'88'i reçetesini Tarım il/ilçe Müdürlüğü personeline yazdırmaktadır. İlaçlama konusunda ise %39,12'si İlaç Bayi ve Kendi deneyimine ve %38,82'si İlaç Bayi ve Tarım il/ilçe Md.'ğine danışarak ilaçlama yaptığını belirtmiştir (Çizelge 4.19). Üreticilerin büyük bir çoğunluğu (%91,76) kullandıkları tarım ilaçlarının ruhsatlı olup olmadığını, ayrıca %85,59'u kullandıkları ilaçların son kullanma tarihlerini kontrol etmektedir (Çizelge 4.19). Ankete katılan üreticilerin %87,94'ü e aldıkları tarım ilaçlarını; etiketinde belirtilen hastalık ve zararlılardan başka hastalık ve zararlılara karşı da kullanmaktadır (Çizelge 4.19).

Bozcaada bağcılarının %52'si kendi deneyimleri ile %29'u ise teknik elemana danışarak hastalık ve zararlılara karşı kimyasal mücadele yapmaktadırlar (Özpinar ve ark. 2002). Kiraz (2014) ise Mersin ilinde bağcılarının %29,6'sinin kendi deneyimi ve ilaç bayisine danışarak ve %28,3'ünün ilaç bayisine danışarak hastalık ve zararlılara karşı kimyasal mücadele yaptıklarını belirtmiştir.

Son ilaçlama tarihi ile hasat tarihi arasında geçen süre insan sağlığı açısından çok önemlidir. Ankete katılan üreticilerin %93,24'ü son ilaçlama ile hasat tarihi arasındaki süreye dikkat etmekte ve %6,76'sı dikkat etmemektedir (Çizelge 4.19). Çal'da son ilaçlama tarihi ile hasat tarihi arasında geçen süreye dikkat eden üretici sayısının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Yörede bu oranın daha da artması için ilaçlar ve ilaçlama konusunda üreticilere eğitimlerin verilmesi gerekmektedir. Ayrıca yörede üreticilerin hiç biri şimdiye kadar ürünlerinde kalıntı analizi de yaptırmamıştır.

Çizelge 4.19. Çal ilçesi bağlarında ilaçlama durumu

Bağlarda ilaçlama durumu		Frekans	%
Bitki koruma ürünü (BKÜ) kayıt defteri	Yok	272	80,00
	Var	68	20,00
	Toplam	340	100
Reçeteli ilaç kullanma durumu	Kullanmıyorum	272	80,00
	Kullanıyorum	68	20,00
	Toplam	340	100
Reçeteyi yazan kurum veya kuruluş	TİM	55	80,88
	STD	13	19,12
	Toplam	68	100
İlaçlama konusunda danışılan kimse	İB + Kd.	133	39,12
	İB + TİM.	132	38,82
	İB	57	16,76
	Kd.	7	2,06
	Td.	5	1,47
	TİM	4	1,18
	Z.F.İ.B.	2	0,59
	Toplam	340	100
Kullanılan tarım ilacının ruhsat durumu	Evet	312	91,76
	Hayır	28	8,24
	Toplam	340	100
Kullandığınız ilacın son kullanma tarihi kontrolü	Ediyorum	291	85,59
	Etmiyorum	49	14,41
	Toplam	340	100
Kullanılan ilaçların etiketinde belirtilen hastalık ve zararlıdan başkasına kullanma durumları	Kullanmıyorum	299	87,94
	Kullanıyorum	41	12,06
	Toplam	340	100
Üreticilerin son ilaçlama ile hasat tarihi arasındaki süreye dikkat etme durumları	Evet	317	93,24
	Hayır	23	6,76
	Toplam	340	100

Çizelge 4.19. Çal ilçesi bağlarında ilaçlama durumu (devam)

Bağlarda ilaçlama durumu		Frekans	%
Üreticilerin üründe kalıntı analizi yaptırma durumları	Hayır	340	100,00
	Evet	0	0
	Toplam	340	100

Üreticiler yörede bağlara zarar veren doğa olaylarını 8 ile 2 puan arasında puanlayarak son yıllarda en fazla zarar veren doğa olayının 7,61 ortalama puan ile dolu yağışı olduğunu belirtmişlerdir. Dolu yağışını, sırasıyla 7,05 ortalama puan ile kuraklık, 5,12 puan ile don, 4,69 ortalama puan ile kırağı, 4,4 ortalama puan ile aşırı sıcak, 3,79 ortalama puan ile aşırı güneş ve 2,28 ortalama puan ile yağmurlar izlemiştir (Çizelge 4.20). Yörede sulama imkânlarının kısıtlı olması, sıcak geçen yaz aylarının üretim miktarını ve kaliteyi olumsuz etkilediklerini de ifade etmişlerdir.

Çizelge 4.20. Çal ilçesinde bağlara zarar veren doğa olayları ve zarar puanlaması

Bağlara zarar veren doğa olayları	Ortalama puan
Dolu yağışı	7,61
Kurak	7,05
Don	5,12
Kırağı	4,69
Aşırı sıcak	4,40
Aşırı güneş	3,79
Yağmur	2,28

4.1.3.6. Başlarda Hasat, Üzümün Değerlendirilmesi ve Pazarlama

Çal'da yaygın olarak üretilen Sultani Çekirdeksiz üzüm çeşidinin ortalama verimi 874 kg/da ve Çal Karası üzüm çeşidinin ortalama verimi 786 kg/da'dır. Yörede yetiştirilen diğer çeşitlere ait verim değerleri Çizelge 4.21'de verilmiştir. TÜİK 2018 verilerine Manisa'da 1 da alandan ortalama 1 529 kg üzüm alınırken Denizli'de bu rakam ortalama 920 kg'dır (Anonim 2018). Verim açısından Çal yöresi Manisa yöresi kıyaslandığında çok geride kalırken, Denizli ortalamasına yakın verimin elde edildiği gözükmemektedir. Bu konuda yapılmış diğer çalışmalar göre; Tokat ili merkez ilçede 381,66 kg/da (Elmalı 2008), Edirne Yeniköy'de şaraplık çeşitlerde 500 kg/da ve sofralık çeşitlerde 600 kg/da (Korkutal ve ark. 2009), Van'da 200–300 kg/da (Uyak ve Gazioğlu Şensoy 2009), Mersin ili genelinde ortalama üzüm verimi 1265,1 kg/da (Kiraz 2014), Diyarbakır'da 661 kg/da (Karataş ve ark. 2015), Tekirdağ Şarköy'de sofralık çeşitlerde 1500 kg/da ve şaraplık çeşitlerde 1000 kg/da (Korkutal ve ark. 2018)'dir.

Çizelge 4.21. Çal'da üretilen çeşitler ve verimleri (kg/da)

Çeşitler	Verim (kg/da)
Alphonse Lavallée	1100
Merlot	1075
Boğazkere	930
Öküzgözü	921
Şiraz	912
Sultani Çekirdeksiz	874
Razakı	844
Çal Karası	786

Çal'da üzüm hasadı ile ilgili bilgiler Çizelge 4.22'de verilmiştir. Buna göre üreticilerin %61,47'si hasadı işçi tutarak ve %38,53'ü kendi/aile üyeleri ile gerçekleştirmektedir.

Son yıllarda meydana gelen iklim değişikliği nedeniyle; üreticilerin %87,94'ü asmaların sürme ve hasat zamanlarında bir değişim olmadığını, %12,06'sı değişim olduğunu ve ayrıca üreticilerin %91,76'sı sofralık üzümlerde hasadı erkene almak/geciktirmek için herhangi bir uygulama yapmadığını belirtirken %8,24'ü uygulama yaptığını belirtmiştir. Üreticilerin büyük çoğunluğu (%89,12) hasat zamanına müdahale etmek istemektedir. Yörede üreticilerin %55,29'u ürün tahmini yaparken %44,71'i ürün tahmini yapmamaktadır. Üreticiler özellikle goble terbiye sistemi ile üretim yapılan alanlarda, salkımların omca içerisinde gözükmemesinin zor olmasından dolayı ürün tahmini yapmakta güçlük çektiklerini, telli terbiye sistemi ile üretim yapılan alanlarda ise daha kolay ürün tahmini yapabildiklerini belirtmişlerdir.

Üzümlerde olgunluğun en önemli kriteri; kuru madde ve asit içeriği ile kuru madde/ asit içeriği oranının verdiği değer olan olgunluk indisidir. Çal'da üreticilerin %64,12'si hasadı alıcı isteğine göre, %15,0'i rengine göre, %10,88'i SÇKM/asit oranına göre ve %10,0'u tadına göre hasadı gerçekleştirdiğini belirtmiştir (Çizelge 4.22).

Kiraz (2014) Mersin bölgesinde üreticilerin %88,2'si ürünün rengine ve tadına bakarak, %9,4'ü ise alıcı isteğine göre hasat zamanına karar verdiğini belirtmiştir. Manisa Alaşehir ve Denizli Buldan yörelerinde üreticiler üzümün rengine ve tadına bakarak hasat zamanına karar vermektedir (Çoban ve ark. 2001). Trakya'da üreticilerin % 67'si tadarak üzüm hasadına karar vermektedirler. 12'si ise yöredeki üzüm işleme ve şarap tesislerinin açılış tarihlerinin hasat zamanının belirlenmesinde etkili olduğunu söylemişlerdir. Geriye kalan üreticiler kendi deneyimlerine göre derim zamanına karar vermektedirler (Durgut ve Arın 2005). Çal bölgesinde hasat zamanının belirlenmesinde özellikle şaraplık üzümlerin hasadında alıcı isteğinin öne çıktığı görülmektedir.

Çal üreticilerinin %82,94'ü elde ettiği verimden memnun değil iken, %17,06'sı memnun olduğunu ve %71,18'i elde ettiği kaliteden memnunken, %28,82'si memnun olmadığını belirtmiştir (Çizelge 4.22). Daha önce de değinildiği üzere Çal'ın topografik

özelliklerinin bağlarda sulama yapılmasını kısıtlaması ve bu nedenle bağlarda verim ve kalite düşüklüğüne neden olmaktadır. Bunun da üreticilerin verim memnuniyetini azalttığı söyleyebiliriz.

Çizelge 4.22. Çal’da üzüm hasadı ile ilgili bilgiler

Hasat bilgileri		Frekans	%
Hasadı kimin yaptığı	İşçi tutuyorum	209	61,47
	Kendim/ailem	131	38,53
	Toplam	340	100
Son yıllarda asmaların sürme ve hasat zamanlarındaki değişim	Hayır	299	87,94
	Evet	41	12,06
	Toplam	340	100
Üreticilerin üzümde hasadı erkene almak/geciktirmek için herhangi bir uygulama yapma durumları	Hayır	312	91,76
	Evet	28	8,24
	Toplam	340	100
Üreticilerin hasat zamanına müdahale etmek istemeleri	Hayır	303	89,12
	Evet	37	10,88
	Toplam	340	100
Üreticilerin ürün tahmini yapma durumu	Evet	188	55,29
	Hayır	152	44,71
	Toplam	340	100
Üreticilerin hasat olgunluğunu belirleme ölçütleri	Alıcı isteğine	218	64,12
	Rengine göre	51	15,00
	SÇKM/asit	37	10,88
	Tadına göre	34	10,00
	Toplam	340	100

Çizelge 4.22. Çal’da üzüm hasadı ile ilgili bilgiler (devam)

Hasat bilgileri	Frekans	%	
Verim memnuniyeti	Hayır	282	82,94
	Evet	58	17,06
	Toplam	340	100
Kalite memnuniyeti	Evet	242	71,18
	Hayır	98	28,82
	Toplam	340	100

Üreticiler ürettikleri üzümün %76,0’sını şarap, %13,2’si kurutmalık, %6,3’ü sofralık ve %4,5’i pekmez olarak değerlendirmektedirler (Çizelge 4.23). Manisa ili Sarıgöl ilçesi bağlarında üretilen üzümün %58.92’i sofralık , %6.20’i kurutmalık , %34.88’i ise kurutmalık-sofralık olarak değerlendirilmektedir. Bu değerler yörede sofralık yetiştiriciliğin daha yaygın olduğunu göstermektedir (Yener ve Cebeci 2013) . Alaşehir ilçesinde üreticilerin %51.56’sı kurutmalık, %35.94’ü kurutmalık-sofralık ve %12.50 sofralık olarak üzüm yetiştiriciliği yapmaktadır (Yener ve Ark. 2008). Manisa Alaşehir’de bağcılarının üzüm yetiştirme amaçları genellikle kurutmalık (%51,5), Denizli Buldan’da ise sofralık (%85,0) olarak değerlendirme yönündedir (Çoban ve ark. 2001). Mardin ili Savur ilçesinde yapılan bir çalışmada üreticiler %79’u üzümleri kurutmalık, %69’u ise sofralık olarak değerlendirildiği bildirilmektedir (Çakır ve ark. 2015). Bu çalışmada, Çal yöresinde şaraplık üzüm üretiminin öne çıktığı görülmektedir.

Çizelge 4.23. Çal’da üretilen üzümü değerlendirme şekilleri

Hasat edilen ürünlerin değerlendirilme şekli	%
Şarap	76,0
Kurutmalık	13,2
Sofralık	6,3
Pekmez	4,5
Toplam	100

4.1.3.7. Üreticilerin Yaşadıkları Sorunlar

Yöre bağcılarının yetiştiricilikte yaşadıkları sorunlar Çizelge 4.24'de verilmiştir. Buna göre; üreticilerin %52,65'i salkımlarda kuruma, tane iriliği, boncuklanma, tanelenme, güneş yanıklığı-çillenme gibi konularda sorunlar yaşadıklarını belirtirken %46,48'i herhangi bir sorunla karşılaşmadığını belirtmiştir. Diğer yandan üreticilerin çözülmesi gerektiğine inandığı; ilaç, gübre ve akaryakıt vb. girdi maliyetlerinin yüksek olması, üzüm fiyatlarının düşük olması, devlet desteklerinin düşük olması, sulama sorunları, parçalı arazilerin toplulaştırılması gibi sorunlarında ön plana çıktığı belirlenmiştir.

Denizli ili Çal ilçesi (Kadıoğlu 2008) ve Denizli ili Bekilli ilçesi bağlarında (Kaplukan 2014) çözüm bekleyen önemli sorunların başında verim düşüklüğü ve pazarlama gelmektedir. Diyarbakır'da da üreticilerin pazarlama ve yetiştirme tekniği (gübreleme, sulama, budama ve terbiye şekli) ile ilgili sorunlar konularında bilgi eksiklikleri gibi sorunları bulunmaktadır (Karataş ve ark. 2015). Kiraz (2014) Mersin ilinde yaptığı çalışmada, üreticilerin %19,5'i girdi maliyetlerinin yüksek olmasının, %5,4'ü üzüm fiyatlarının düşük olmasının işletmelerin karşılaştığı sorunlar arasında göstermektedir. Trakya'da üzüm üreticilerinin %27'sinin herhangi bir sorunla karşılaşmadığı, %17'sinin sulama suyu, %16'sinin pazarlama, %8'inin üzüme verilen fiyatların azlığı, %7'sinin tarımsal mücadele amaçlı kullanılan ilaçların pahalı olduğu, %5'i soğuk hava depolarının olmadığı konusunda sıkıntılarının olduğu tespit edilmiştir (Durgut ve Arın 2005). Kamiloğlu (2008) da Hatay Hassa'da üzüm üretimi yapan tarım işletmelerinin genel durumu ve sorunlarının belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada, üreticilerin %17,0'sinde, bağcılıkla ilgili herhangi bir sorunlarının olmadığı, %83,0'ünde ise; pazarlama, bağlarda asma kuruması fiyat düşüklüğü, verim düşüklüğü, teknik bilgi yetersizliği, doğrudan gelir desteğinin azlığı ve zamansız verilmesi ile girdi maliyetlerinin yüksekliği gibi sorunların bulunduğu saptanmıştır. Van'daki bağlarda en önemli sorunlar; bağ parsellerinin çoğunlukla yerleşim yerleri içinde olması ve miras

yolu ile sürekli bölünmesi, parsellerinin küçüklüğü nedeniyle modern bağcılık tekniğinin uygulanamaması yanında teknik bilgi eksikliği, su problemi, hastalık ve zararlılar ile yabancı mücadelesi olarak sıralanmıştır (Uyak ve Gazioğlu Şensoy 2009).

Bu sonuçlara bakıldığında özellikle girdi fiyatların yüksek olması üreticilerin ortak sorunları olarak belirlenmiştir. Çal'da sulama kaynaklarının kısıtlı olması, özellikle salkımlarda kurumalara yol açtığı üreticiler tarafından belirtilmiştir. Bölgede kısıtlı olan sulama kaynaklarının çoğaltılması özellikle salkım kuruması sorununu azaltacağı hem de alınan verimi arttırabileceği öngörülmüştür.

Çizelge 4.24. Çal ilçesi bağlarında karşılaşılan sorunların

Sorunlar	Frekans	%
Salkımlarda kuruma	74	21,76
Tane iriliği	71	20,88
Boncuklanma	13	3,82
Tanelenme	11	3,24
Güneş yanıklığı-Çillenme	10	2,95
İlaç, gübre ve akaryakıt fiyatlarının yüksek olması	304	89,41
Üzüm fiyatlarının düşük olması	262	77,06
Devlet desteklerinin düşük olması	187	55,00
Sulama sorunları	177	52,06
Parçalı arazilerin toplulaştırılması	90	26,47
Sorun yaşamayanlar	161	47,35

Çizelge 4.25 bütünüyle incelendiğinde, Çal'da üzüm üreticilerin %54,41'i üzümünü Ağustos, %36,47'si Eylül ve %9,12'si Ekim ayında hasat etmektedirler. Üreticilerinin büyük bir kısmı (%98,82) hasat ettikleri ürünü sınıflandırmamalarına karşılık çok az sayıda üretici (%1,18) ürününü sınıflandırmaktadır. Üreticilerin %99,41'i ürününü

bağdan tüccara verdiğini ve %0,59'u ürününü kendisinin pazarda sattığını belirtmiştir. Bu sonuç yörede üzümlerin satışında tüccarların egemen olduğunu göstermektedir. Kiraz (2014) Mersin ilinin oldukça uzun bir hasat zamanına sahip olduğunu belirterek, Tarsus beyazı ve Victoria çeşitlerinin Temmuz ayının son haftasında, Takkara ve Kışniş üzüm çeşitlerinin Ağustos ayı sonunda, Göğüzüm ve Dilmit üzüm çeşitlerinin Eylül ayının ilk haftasında hasat edildiğini bildirmiştir. Kara ve Demirhan (2005), Konya yöresinde yapıkları çalışmada; hasadın 25 Ağustos'ta Çavuş üzüm çeşidi ile başlayıp 18 Eylül'de Kalecik Karası ile sona erdiğini, Akgün ve ark. (2005) da Gaziantep yöresinde yapıkları çalışmada; hasadın Temmuz ayının ikinci haftasında Uslu, Trakya İlkeren ve Yalova İncisi üzüm çeşitleri ile başladığını ve Eylül'ün son iki haftasında Dökülgen ve Hönüsü üzüm çeşitleri ile sona erdiğini saptamışlardır. Görüldüğü üzere üzüm hasat tarihleri yöreye ve çeşitlere göre değişmektedir.

Yörede ürünün satış fiyatının belirlenmesinde üreticilerin %62,65'i alıcının teklifini kabul etmek zorunda kaldığını, %20,29'u önce pazardaki fiyatı öğrendiğini, sonra en yüksek fiyatı veren alıcıya ürününü sattığını belirtmişlerdir. Bu sonuç bölgede üzüm fiyatlarını alıcıların belirlediği, üreticilerin fiyatlarının belirlenmesinde fazla etkisinin olmadığını göstermektedir. Üreticilerin %81,47'si ürününü vadeli, %18,53'ü ise peşin olarak sattığını belirtmiştir. Üreticilerin %51,18'i ürünün pazar fiyatını, arkadaş ve tanıdıklardan, %38,23'ü tüccardan (alıcıdan), %10,59'u düzenli olarak pazara (ilçeye) giderek öğrenmektedir. Ankete katılan üreticiler arasında fiyat açısından ürünlerinin satışı esnasında rekabet olmadığı (%82,65) belirtilmiştir. Bölgede üreticiler arasında birlik bulunmaması sebebiyle alıcıların fiyatların belirlenmesinde etkisinin büyük olduğu düşünülebilir. Fiyat açısından rekabet olduğunu söyleyen üreticiler (59 adet) bu rekabetten olumsuz yönde etkilenmemektedirler. Satış döneminde üreticilerin %57,06'sına 3, %25,88'ine 4 ve %17,06'sına da 2 tüccar (alıcı) gelmektedir.

Üreticilerin kuracağı "Üretici birliği" sayesinde üzüm fiyatlarının belirlenmesinde, satışların peşin olarak gerçekleşmesinde üreticilerin söz sahibi olması yanında yörede

üreticilerin tek bir alıcıya bağlı kalmadan ürünlerini satabileceği birden fazla alıcının olması durumunda rekabette de etkili olabileceği düşünülebilir.

Çizelge 4.25. Çal ilçesi bağlarında ürünün pazarlanma durumu

Ürünün pazarlanması	Gruplar	Frekans	%
Ürünün hasat zamanı	Ağustos	185	54,41
	Eylül	124	36,47
	Ekim	31	9,12
	Toplam	340	100
Ürünün sınıflandırılması (dereceleme)	Sınıflandırmıyorum	336	98,82
	Sınıflandırıyorum	4	1,18
	Toplam	340	100
Ürünü pazarlama dönemi	Hasattan önce	338	99,41
	Hasattan sonra (kendisi pazarda satıyor)	2	0,59
	Toplam	340	100
Ürün satış fiyatını kimin belirlediği	Tüccar (alıcı)	240	70,59
	Kendisi	69	20,29
	Her ikisi birlikte (pazarlık)	31	9,12
	Toplam	340	100
Ödeme şekli	Vadeli	277	81,47
	Peşin	63	18,53
	Toplam	340	100
Üreticiler arasında fiyat rekabeti	Yok	281	82,65
	Var	59	17,35
	Toplam	340	100
Alıcı sayısı	3 alıcı	194	57,06
	4 alıcı	88	25,88
	2 alıcı	58	17,06
	Toplam	340	100

Tüccardan/alıcıdan avans alan ve almayan üretici oranları Çizelge 4.26’da verilmiştir. Buna göre üreticilerin çoğunluğu (%98,82) avans almazken %1,18’i avans almaktadır. Tüccardan/alıcıdan avans aldığını belirten 4 üretici nadiren avans almaktadır. Yörede üreticilerin %91,18’i kredi kullanırken, %8,82’si kredi kullanmamaktadır. Kredi

kullanan 310 üreticiden %57,74'i her yıl kredi kullanmakta olup geri kalan %42,26'ı nadiren kredi kullanmaktadır.

Çizelge 4.26. Çal'da üreticilerin avans alma kredi kullanma durumu

Avans alma kredi kullanma	Gruplar	Frekans	%
Tüccardan/alıcıdan avans alma durumu	Almadım	336	98,82
	Aldım	4	1,18
	Toplam	340	100
Kredi kullanma durumu	Kullanıyorum	310	91,18
	Kullanmıyorum	30	8,82
	Toplam	340	100

Çal'da bağ parsel büyüklükleri ile ilgili olarak üreticiler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Üreticilerin %32,06'sı bağ alanını azaltacağını, %25,29'u değişiklik yapmayacağını, %21,47'si fikir beyan etmezken, %21,18'i bağ alanını artıracığını ifade etmişlerdir.

Kiraz (2014) Mersin ilinde yaptığı çalışmada üreticilerin %47,1'inin bağ alanlarını arttırmak istediklerini, %38'i bağ alanlarının yeterli olduğunu, %14,8'i bağ alanlarını azaltmak istediğini belirtmiştir. İki çalışma karşılaştırıldığında Çal bölgesinde üreticilerin ileriye dönük bağ alanlarını azaltmak isteyen üretici sayısının fazla olduğu, Mersin bölgesinde ise bağ alanlarını genişletmek isteyen üretici sayısının fazla olduğu görülmektedir. Bağ alanını azaltmak isteyen üreticiler genellikle üzüm üretiminin karlı olmadığını ve gereken işgücünü karşılayamadıklarını belirtmektedirler. Bağ alanlarını arttırmak isteyen üreticiler uzun yıllardan beri bağcılıkla uğraştıkları ve karlı bulduklarını belirtmişlerdir. Çal yöresinde üzümler şaraplık olarak değerlendirildiği için düşük fiyattan satılmaktadır.

Çizelge 4.27. Çal’da üreticilerin bağ alanlarında değişiklik yapma durumu

Bağ alanlarında değişiklik	Gruplar	Frekans	%
Üreticilerin bağ alanlarında değişiklik yapma durumu	Azaltırım	109	32,06
	Yeterli	86	25,29
	Kararsızım	73	21,47
	Arttırırım	72	21,18
	Toplam	340	100

4.1.3.8. Üreticilerin Eğitim Tercihleri

Çal’da üreticilerin büyük çoğunluğu (%97,35) bağcılık konusunda eğitim almak istediklerini, (Çizelge 4.28). %84,71’i eğitimin sertifikalı olması gerektiğini ve %62,65’i eğitim için ücret ödeyebileceğini, bağcılık konusunda eğitim almak isteyen üreticilerin %76,47’si eğitimin Ziraat fakültesindeki konu uzmanlarınca verilmesini istediklerini, eğitim almak istedikleri konularının başında hastalık ve zararlılarla mücadele olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca üreticilerin %62,25’i eğitimin köyde kahvede, %37,75’i ilçede Tarım İlçe Müdürlüğünde verilmesini talep etmişlerdir.

Üreticiler özellikle son yıllarda hastalık ve zararlılarla mücadelede yaşanan zorluklar ve sorunlar nedeniyle bu konu üzerine eğitim almak istemektedirler. Bu sorunları en aza indirmek için entegre mücadele uygulamaları konusunda üreticiler eğitilmelidir (Öztürk ve ark. 2005).

Yöreyle yakın bir yerde ziraat fakültesi bulunmamasına rağmen üreticiler eğitimi ziraat fakültesinde konusunda uzman kişilerden almak istemektedirler. Yöreyle en yakın Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi olup 245 kilometre (4 saat 50 dakika) uzaklıktadır. Bu mesafe üreticiler ile üniversite arasında iletişimin kurulmasına engel olmaktadır. Bu nedenle üreticiler eğitimin köyde kahvede ve Tarım İlçe Müdürlüğünde verilmesini

istemektedirler. Çal Meslek Yüksekokulu'nda bulunan "Bitkisel ve Hayvansal Üretim Bölümü" ne açılacak "Bağcılık Programı" ile bu sorun çözebilir.

Bölgede üreticilere verilecek eğitimlerin, bölge tarımına katkısı olacağı ve bunun sonucu olarak bölgede sosyal ve ekonomik açıdan gelişmelerin sağlanabileceği öngörülmüştür.

Çizelge 4.28. Çal ilçesi üreticilerinin eğitim tercihleri

Eğitim tercihleri	Gruplar	Frekans	%
Bağcılık konusunda eğitim alma durumu	İstiyorum	331	97,35
	İstemiyorum	9	2,65
	Toplam	340	100
Eğitim için ücret	Öderim	213	62,65
	Ödemem	127	37,35
	Toplam	340	100
Eğitim vermesini istediği kurum/kışı	Ziraat fakültesinde konu uzmanları	260	78,55
	TİM teknik personeli	68	20,54
	Td.	3	0,91
	Toplam	331	100
Eğitim alınacak konular	Hastalık ve zararlılarla mücadele	92	27,79
	Budama ve terbiye şekilleri	76	22,96
	Toprak işleme yabancı otlarla mücadele	68	20,54
	Bağ Hastalık ve zararlıları	55	16,63
	Sulama ve gübreleme	28	8,46
	Yetiştirme	8	2,42
	Fidan üretim teknikleri	2	0,60
	Üzüm çeşitleri ve anaçlar	1	0,30
	Üzüm muhafazası	1	0,30
	Toplam	331	100
Eğitimin yeri tercihleri	Köyde kahvede	206	62,25
	TİM	125	37,75
	Toplam	331	100

4.1.3.9. Çal İlçesinde Bağ Turizminin Geliştirilmesi

Çal ilçesi, elverişli bir coğrafi yapısı, sahip olduğu köklü tarihi, kültürel alt yapısı ve doğal güzellikleri bünyesinde barındıran yapısı ile kültür turlarının, doğa sporlarının, agro-turizmin ve benzeri aktivitelerin yapılmasına son derece elverişlidir. Ancak yörede turizm ile ilgili herhangi bir kurum ve kuruluş bulunmadından yörede sahip olunan Dionisopolis Antik Kenti, Apollon Lairbenos Tapınağı, Mahmutgazi Türbesi, Necip Ağa Evi, ile Çakırlar Köyü Mağarası, Kısık Kanyonu vb. hazineler; bilgisizlik, ilgisizlik, tanıtım noksanlığı ve yetersiz girişimcilik nedeniyle turizm açısından tam olarak değerlendirilememektedir (Şekil 4.15. a, b, c, d, e, f).

Şekil 4.15. Çal ilçesi tarihi ve kültürel yerleri

Yörenin ayrıca köklü bir bağcılık kültürüne sahip olması “Bağ Turizmi” açısından da yüksek potansiyele sahip olduğunun göstergesidir. Özellikle ismini Çal’dan alan Çal Karası üzüm çeşidi ve bu çeşitten üretilen şaraplar dünyaca tanınmaktadır. İlçede bulunan 9 adet şarap üretim fabrikası bu çeşitten yerli roze şarap veya kupaj şarabı üretmektedir. Aynı zamanda iş istihdamı da sağlamaktadırlar.

Bağ ve şarap turizmi dünyada bağcılıkla uğraşan birçok ülkelerde yapılmaktadır (Charters ve Ali-Knight 2002, Bruwer 2003, Hall 2005, Getz ve Brown 2006, Dawson ve ark. 2011, Prčík ve Kotrla 2014, Foret ve ark. 2014, Meireles de Oliveira ve Filho 2016). Bu nedenle son yıllarda özellikle çevre illerde yaşayanların Çal ilçesinde bazı bağlarda bulunan bağ evlerine (Şekil 4.16) gösterdikleri ilginin giderek artması “Tarım Turizmi” içerisinde yer alan “Bağcılık Turizmi”nin gelişmesine katkı sağlayacağı düşünülebilir. Bağ turizmi çevresel ve ekolojik anlamda sürdürülebilir, ekonomik anlamda uygulanabilir ve sosyal anlamda da kabul edilebilir özelliklere sahip olduğu içinde önemi büyüktür.

Şekil 4.16. Çal’da bağ evleri

5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Ülkemiz, kültür asmasının (*Vitis vinifera* L.) gen merkezi olmasının yanında son derece eski ve köklü bir bağcılık kültürüne de sahiptir. Tarih boyunca Anadolu'da yaşanan uygarlıkların farklı beğeni ve tüketim alışkanlığı ile farklı ekolojik koşullar zamanla üzümlerde çeşit zenginliğini artırmıştır.

Ülkemizde, yetiştirilen üzüm çeşidi sayısının 1200 civarında olduğu belirtilmektedir. Ancak ticari olarak yetiştirilen ve standart olarak kabul edilebilecek niteliklere sahip üzüm çeşidi sayısı yaklaşık 70-80 dolayındadır. Üretilen bu üzümlerin büyük bir kısmı sofralık, kurutmalık, şaraplık-şıralık olarak değerlendirildiği gibi pekmez, pestil, köfter, sucuk, bastık, samsa vb. geleneksel ürünlere işlenerek de değerlendirilmektedir.

Dünya ülkeleri arasında bağ alanı bakımından 5., yaş üzüm üretimi yönünden ise 6. sırada yer alan ülkemizin tarım bölgeleri incelendiğinde, Ege Bölgesinin hem üretim miktarı ve hem de üretim alanı (yönünden ilk sırada yer aldığı görülür. Bu bölgede Manisa en fazla üzüm üretim miktarı ve üzüm üretim alanına sahip olan il olup onu Denizli ili izlemektedir.

Denizli'de Buldan, Yenicekent, Güney, Bekilli ve Çal ilçeleri üzümleri ile dikkat çekmektedir. Özellikle Çal ilçesinde yetiştirilen Sultani Çekirdeksiz ve Çal Karası üzüm çeşitleri dünyaca tanınmaktadır.

Çal ilçesi halkının büyük bir kısmı geçimini tarımdan sağlar ve bitkisel üretim faaliyetleri içerisinde bağcılık en fazla üretim payına sahiptir. Çal ilçesi iklim koşulları ve elverişli toprakları ile bağcılık ve üzüm üretiminde öne çıkan yörelerden biridir. Çal ilçesi tarım alanı 383 077 dekadır. Bu alan içerisinde bağcılık yapılan tarım arazisi ise

130 788 182 439 dekadır. Üretilen üzümler sofralık çekirdekli, sofralık çekirdeksiz, kurtulmalık çekirdeksiz, kurutmalık çekirdekli ve şaraplık olarak değerlendirilmektedir.

Bu çalışma kapsamında Türkiye'nin bağcılığa elverişli yörelerinden biri olan Denizli ili Çal ilçesinin bağ potansiyelini belirlenerek yöreye katkıları değerlendirilmiştir. Ayrıca yörenin bağ turizm faaliyetleri açısından potansiyeli de sorgulanmıştır. Yapılan anketlerden elde edilen verilerle ait sonuçlar ve öneriler aşağıda verilmiştir.

- Çal İlçesinde ankete katılan üzüm üreticilerinin cinsiyet yaş, aile birey sayısı, eğitim durumu, bağcılık deneyimi gibi bazı demografik özellikleri incelendiğinde; yörede üzüm üreticilerinin büyük bölümünü erkek nüfus oluşturmaktadır. Ancak yöre bağcılığına kadınların katkısının ihmal edilemeyecek derecede önemli bir yere sahip olduğu da görülmektedir. Çal'da üzüm üreticilerinin oransal olarak büyük çoğunluğu 40-59 yaş aralığında olup Dünya Sağlık Örgütü'ne göre (45-59) orta yaş gurubunda yer almaktadır. İlçede yeterli ekonomik refah seviyesine ulaşamadığı için yöre gençlerinin iş ve eğitim amacıyla yakın şehirlere göç etmesi yöre bağ alanı ve üzüm üretim miktarını olumsuz etkilemektedir. Gerçekleştirilecek ve desteklenen projeler ile bölgede genç üreticilerin bağcılık tarımına yönelmeleri sağlanabilir. Bölgede bağ üreticileri büyük oranda ilkökul eğitim gurubunun üzerinde eğitime sahiptir. Yörede bağcılıkla ilgilenen ailelerin büyük oranı (%52,65) 4 kişiden oluşmaktadır. Üzüm üreticilerinin yarıdan fazlası 21 yılın üzerinde bağcılık deneyime sahip olup tamamına yakını tarımla konusunda eğitim almamıştır. Çal'da üzüm üreticileri tarla bitkileri tarımı, hayvan yetiştiriciliği, meyvecilik, fidancılık ve zeytincilik vb. bağcılık dışı tarımsal faaliyetlerle de uğraşmaktadır. Yörede üreticilerin üzüm yetiştiriciliği yapmadaki tercih nedenleri olarak Çal'ın bağcılık için elverişli bir ekolojiye ve üzüm yetiştiriciliğinin ekonomik anlamda önemli bir yere sahip olma söylenebilir.

- Çal İlçesinde ankete katılan üzüm üreticilerinin bağ işletmesine ait bilgileri incelendiğinde; bağların hemen hemen tamamının mülkiyeti kendilerine aittir. Türkiye genelinde bağımsız yapılan diğer çalışmalarla da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Yöredeki üreticiler bağlarında ziraat mühendisi ve teknisyeni/teknikeri ile işçi çalıştırmamakta, teknik elemanlardan danışmanlık hizmeti almamaktadır. Bunun nedeni mühendis ya da teknisyen/tekniker çalıştırmanın maliyetli olması ve bölgede bağcılık tarımının aile işletmesi şeklinde parçalı arazilerde yapılıyor olması gösterilebilir. Buna karşılık yaşlı kişilere ve yörede bulunan şarap işletmelerine ait olan bağlarda üretim süresince sürekli işçi çalıştırmaktadır. Çiftçi kayıt sistemi üzerinden ulaşıldığı üzere yöredeki bağ sahiplerinin tamamı ziraat odasına kayıtlı bulunmaktadır. Son yıllarda dekar başına devlet tarafından ödenen desteklemeden yararlanmak için odaya kayıtlı olma zorunluluğu üreticilerin tamamının ziraat odasına kayıtlı olmasına neden olmuştur. Üreticilerin %45,88'i tarımsal kalkınma kooperatifine ve %11,18'inin sulama birliğine kayıtlıdır. Çal Ziraat Odası ile yapılan görüşmede ilçede 20.02.2006 tarihinde kurulmuş olan 114 ortaklı Çal İlçesi Üzüm Üreticileri Birliği 07.03.2014 tarihinde kapanmıştır. Yörede bağcılık yapan üreticilerin son derece yetersiz bir örgütlenmeye sahip oldukları görülmektedir. Bu nedenle Çal bağcılığının kalkınabilmesi için üzüm üreticilerinin bir örgüt çatısı altında birleşmeleri gerekmektedir. Özellikle kurutmalık ve şaraplık üzümlerin işlenmesi ve pazarlanması suretiyle değerlendirilmesi konularında faaliyet gösterecek bir üretici örgütünün kurulmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Yöre üreticileri mazot, gübre, toprak analizi ve organik/iyi tarım vb. tarımsal desteklerinden faydalanmaktadır. Üzüm üretiminde verimlilik ile tarımsal desteklemeler arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Ürüne ve yöreye has desteklerin verilmesi, desteğin özendirici olması üretim miktarı ve ürün kalitesinin artmasını sağlayacaktır. İlçede ankete

katılan işletmelerin %69,12'sinin tarım sigortası yaptırmamasına karşılık %30,88'si tarım sigortası yaptırmıştır. Üreticilerin tarım sigortası yaptırmamasının nedeni; elde edilen gelirlere göre sigorta primlerinin yüksek olmasıdır. Demografik etkenlerden çiftçilerin yaşları, eğitim seviyeleri tarım sigortası yaptırma konusunda önemli rol oynamaktadır. Ayrıca arazi büyüklüğü tarım sigortası yaptırma oranını etkilemektedir. Sigorta primlerinde gerçekleşecek indirimlerle bölgede sigortalı üretici oranı yükseltilebilir. Bu nedenle tarım sigortası konusunda üreticilerin bilinçlenmesine yönelik çalışmalara önem verilmelidir. Çal'da bağ sahiplerinin bir kısmı (%38,24) üretim yaptıkları bağlarını özel firma/şahıslara tesis ettirmekte olup diğer kısmı (%33,53) hazır halde satın almakta veya kiralamaktadır. Geriye kalan çok az üretici ise bağı ya kendisi tesis etmiş veya miras yoluyla edinmiştir. Mevcut bağ parsellerinin parçalılık durumuna bakıldığında büyük çoğunluğu 2 ve üzeri parçadan oluşmuştur. Ortalama parsel sayısı 5,9 olup bağ parsel büyüklükleri 5.8 dekadır. Çal'da bağ parsellerinin çok parçalı oldukları oldukça dikkat çekicidir ve her parsel farklı büyüktür. Ülkemiz, kültür asmasının (*Vitis vinifera* L.) gen merkezi olmasının yanında son derece eski ve köklü bir bağcılık kültürüne sahip olduğunu daha önce bildirilmiştir. Denizli ili Çal ilçesinde ekonomik anlamda 8 adet üzüm çeşidi yetiştirilmektedir. Bu çeşitler; başta Sultani Çekirdeksiz ve Çal Karası üzüm çeşitleri olmak üzere Alphonse Lavallée, Merlot, Boğazkere, Öküzgözü, Şiraz ve Razakı üzüm çeşitleridir. Bazı üreticiler iki ve daha fazla üzüm çeşidi ile de yetiştiricilik yapmaktadır. Ülkemizde yetiştirilen üzüm çeşitleri bölgelere ve yörelere göre farklılık göstermektedir. Yörede mevcut bağlarda bir dekarda 51-200 adet arası omca bulunmaktadır. Bir dekarda bu denli az sayıda omca bulunmasının nedeni yörede eski yüksek goble terbiye sisteminin yaygın olması ve bağlarda düzenli bir sıra arası x sıra üzeri mesafelerinin kullanılmaması ve arazinin her tarafına rasgele dikim yapılmasıdır. Ülkemizde ise yaygın olarak 1,5 m x 3,0 m ve 2,0 m x 3,0 m sıra

arası ve üzeri mesafeler kullanılmaktadır. Çal ilçesindeki bağlarda omcaların sıra arası x sıra üzeri mesafelerinin 1.5 m x 3.0 m, 3.0 m x 3.0 m, 4.0 m x 4.0 m, 3.0 m x 4.0 m ve 2.0 m x 4.0 m arasında değişmektedir. Omcalara verilecek sıra arası x sıra üzeri mesafeler; bağın bulunduğu bölgenin ekolojik koşullarına, bağda kullanılacak çeşide, omcalara verilecek terbiye sistemine, bağda uygulanacak kültürel işlemler ve kullanılacak olan alet-ekipmanlara göre değişiklik göstermektedir. Bağların yaklaşık yarısı 21 yaş altında ve üzerindedir. Üreticilerin farklı parsellerinde farklı yaşlarda omcalara da sahiptirler. Bu sonuç eski bağların yerine daha sonraki yıllarda yeni bağların tesis edildiğini göstermektedir. Bağların tamamında ana ve tali yollar bulunmakla birlikte çok az sayıda da olsa bazı bağlarda bağ evi de bulunmaktadır. Üreticiler son yıllarda özellikle çevre illerde yaşayanların Çal ilçesinde bulunan bağ evlerinde gösterdikleri ilginin giderek arttığını da belirtmektedirler. Bağ evlerinin çoğalmasının yöre bağcılığına ve özellikle “Tarım Turizmi” içerisinde yer alan “Bağcılık Turizmi”nin gelişmesine katkı sağlayacağı düşünülebilir.

- Çal ilçesi bağlarında uygulanan teknik bilgiler incelendiğinde ise; yöre bağlarında yüksek goble terbiye sistemi (%82,29) yaygındır. Bunun dışında özellikle son yıllarda T terbiye sistemi (%35,88) ve V terbiye sistemi (%17,65) uygulanan bağlar da mevcuttur. Ülkemizin farklı bölgelerinde yapılan çalışmalarda farklı terbiye sistemlerinin uygulandığı belirtilmiştir. T terbiye sistemi ve V terbiye sistemi uygulanan bağlarda daha çok metal konstrüksiyon malzemesi tercih edilmektedir. Konstrüksiyon malzemesi seçiminde, ürünün maliyeti ve dayanıklılığı ön plana çıkmaktadır. Yörede üreticilerin büyük bir kısmı geleneksel yetiştirme tekniklerini uygulamaktadır. Buna karşılık son yıllarda iyi tarım uygulamalarına verilen destekler ve bilgilerle üreticilerinin iyi tarım uygulamalarına ilgilerinin artacağı tahmin edilmektedir. Bağlarda kış budamasını Şubat ve Mart aylarında üretici kendisi veya aile üyeleriyle birlikte

yapmaktadır. Çeşitlerin kalitesini arttırmaya yönelik olarak yaz budaması; uç alma, filiz alma, yaprak alma, piç alma, koltuk alma ve salkım seyreltme olarak uygulanmaktadır. Çal'da genç asma yaprakları gelir elde etmek için üreticiler tarafından toplanarak salamuraya işlenmektedir. Çal'ın da yer aldığı Ege Bölgesinde yaprak salamuracılığı oldukça yaygındır. Çal'ın yüksek bir bölgede kurulmuş olması, bağların yeraltı sularından ve Büyük Menderes nehrinden yeterince yararlanılamamasına neden olmaktadır. Bu nedenle yörede sulama ile ilgili projelerin geliştirilmesi gerekmektedir. Damlama sulamanın, salma sulamaya göre yaklaşık %90 bir su tasarrufu sağladığı göz önüne alınırsa, Çal ve benzeri kurak yörelerde damlama sulama yöntemi tercih edilmelidir. Çal'da genellikle bağlarda topraktan ve yapraktan gübreleme yapılmaktadır. Topraktan yapılan gübrelemede Amonyum sülfat, Triple Süper fosfat, Kompoze gübre, DAP (Diamonyum fosfat), Potasyum sülfat ve yaprak gübresi olarak da makro besin elementlerinden N, P, K ve mikro besin elementlerinden Fe, Zn, Cu kullanılmaktadır. Üreticiler toprak ve yaprak analizi yaptırmaya gerekli önemi vermemektedirler. Gübreleme programlarını, kendi alışkanlıklarına ve bağda yaptıkları gözlemlere göre yapmaktadırlar. Gübrelerin etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamak için mutlaka toprak analizi sonuçlarının bilinmesi gerekir. Bunun için yılda 3-4 defa yaprak ve toprak analizi yaptırılmalıdır. Çal ilçesinde üreticilerin tamamı yabancı otları kontrolü için yılda 3-4 kez bağ toprağını işlemekte olup bağlarda toprak işleme alet ve ekipmanı olarak pulluk, kazayağı, diskaro, motorlu çapadan yararlanılmaktadır. Üreticiler her yıl düzenli olarak külleme, mildiyö, kurşuni küf, ölü kol hastalıkları ve salkım güvesi, trips zararlıları ile mücadele etmektedirler. Bağlarda ilaçlama konusunda İlaç Bayi ve kendi deneyimleri yanında İlaç Bayi ve Tarım il/ilçe Md. Danışarak mücadele programlarını yapmaktadırlar. Üreticilerin ilaçlama ve hormon (büyümeyi düzenleyici maddeler) uygulamalar konusunda bilinçlenmesi için yapılacak bilgilendirme toplantıları veya eğitimlerin bu oranın yükselmesine katkı

yapacağı tespit edilmiştir. Üreticiler yetiştirdikleri ürüne en fazla zarar veren doğa olaylarını dolu yağışı, kuraklık, don, kırağı, aşırı sıcak, aşırı güneş ve yağmurlar olarak sıralamışlardır. Özellikle son yıllarda yaşanan dolu olayı yörede üretimi olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle Sigorta primlerinde gerçekleştirilecek indirimlerin ile bölge üreticilerinin bu gibi olaylara karşı tarım sigortası yaptırımları teşvik edilmelidir.

-Çal ilçesi bağlarında hasat, üzümün değerlendirilmesi ve pazarlama konuları ise; Çal'da yaygın yetiştiriciliği yapılan Sultani Çekirdeksiz üzüm çeşidinin ortalama üzüm verimi 874 kg/da ve Çal Karası üzüm çeşidinin ortalama üzüm verimi 786 kg/da'dır. Türkiye geneli ortalama üzüm verimi 1 529 kg/da olduğuna göre Çal bu değerlerin çok altında kalmaktadır. Yörede verim ve kaliteyi arttırmak için bir an önce gerekli çalışmalar başlatılmalıdır. Üzüm hasat tarihleri yöreye ve çeşitlere göre değişmekle beraber; Çal'da üzüm hasadı alıcı isteğine göre Ağustos-Ekim ayları arasında işçi veya kendi/aile üyeleri ile gerçekleştirilmektedir. Üreticilerin neredeyse tamamı ürününü bağdan tüccara (alıcı) vermektedir. Bu sonuç Çal bölgesinde alıcıların hasat zamanının belirlenmesinde ne kadar büyük bir etkiye sahip olduğu göstermektedir. Üreticiler özellikle goble terbiye sistemi ile üretim yapılan alanlarda, salkımların omca içerisinde gözükmemesinin zor olmasından dolayı ürün tahmini yapmakta güçlük çekmekte buna karşılık telli terbiye sistemi ile üretim yapılan alanlarda ise daha kolay ürün tahmini yapabilmektedirler. Çal üreticilerinin çoğu elde ettiği verimden memnun değildir. Ancak kaliteden memnundur. Daha önce de değinildiği üzere Çal'ın topografik özelliklerinin bağlarda sulama yapılmasını kısıtlaması ve bu nedenle bağlarda özellikle sofralık çeşitlerde verim düşüklüğüne neden olmasına karşılık şaraplık çeşitlerde ise kaliteyi arttırmaktadır. Üzümler yörede sırasıyla şarap, kurutmalık, sofralık ve pekmez olarak değerlendirmektedir. Üzümün satış fiyatının belirlenmesinde alıcının

önemli rol oynamakta olup bu sonuç bölgede üzüm fiyatlarını alıcılar belirlemekte ve üreticiler ürününü en yüksek fiyatı veren alıcıya satmaktadır. Yörede üreticiler arasında birlik bulunmaması sebebiyle alıcıların fiyatların belirlenmesinde etkisinin büyük olduğu düşünülebilir. Üreticilerin kuracağı “Üretici birliği” sayesinde üzüm fiyatlarının belirlenmesinde, satışların peşin olarak gerçekleşmesinde üreticilerin söz sahibi olması yanında yörede üreticilerin tek bir alıcıya bağlı kalmadan ürünlerini satabileceği birden fazla alıcının olması durumunda rekabette de etkili olabileceği öngörülmektedir.

- Çal’da üreticiler; salkım kuruması, tane iriliği, boncuklanma, tanelenme, güneş yanıklığı-çillenme gibi konularda sorunlar yaşamaktadırlar. Bölgede sulama kaynaklarının kısıtlı olması, özellikle salkımlarda kurumalara yol açmaktadır. Bölgede sulama kaynaklarının çoğaltılması özellikle hem salkım kuruması sorununu azaltacağı hem de alınan verimi arttırabileceği öngörülmüştür. Diğer yandan ilaç, gübre ve akaryakıt vb. girdi maliyetlerinin yüksek olması, üzüm fiyatlarının düşük olması, devlet desteklerinin düşük olması, sulama sorunları, parçalı arazilerin toplulaştırılması üreticilerin çözüm bekleyen ortak sorunlarıdır. Bu sorunlar yöre bağıcılığını olumsuz etkilemektedir.
- Üreticilerin eğitim sorunları ve tercihleri incelendiğinde; üreticilerin bağ hastalık ve zararlılarıyla mücadele, budama ve terbiye şekilleri konularında ücret ödeyerek ziraat fakültesindeki konu uzmanlarından eğitim almak istemektedirler. Ancak yöreye en yakın Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi olup 245 kilometre (4 saat 50 dakika) uzaklıktadır. Bu mesafe üreticiler ile üniversite arasında iletişimin kurulmasına engel olmaktadır. Bu nedenle üreticiler eğitimin köyde kahvede ve Tarım İlçe Müdürlüğünde verilmesini istemektedirler. Çal Meslek Yüksekokulu’nda bulunan “Bitkisel ve Hayvansal Üretim Bölümü” ne açılacak “Bağıcılık Programı” ile bu sorunun çözülebileceği öngörülmektedir.

Yörede üreticiler arasında birlik bulunmaması sebebiyle alıcıların fiyatların belirlenmesinde etkisinin büyük olduğu düşünülebilir. Üreticilerin kuracağı “Üretici birliği” sayesinde üzüm fiyatlarının belirlenmesinde, satışların peşin olarak gerçekleşmesinde üreticilerin söz sahibi olması yanında yörede üreticilerin tek bir alıcıya bağlı kalmadan ürünlerini satabileceği birden fazla alıcının olması durumunda rekabette de etkili olabileceği öngörülmektedir.

- Çal’da bağ turizmini teşvik etmek amacıyla: Çal’ın sahip olduğu kültürel değerlerini tanıtmanın yanında bağcılık ve şarapçılıkla ilgili olarak bağ bozumu turları düzenlenmeli, yörede turistlere; o yöreye ait dünyaca ünlü ve tanınan yerel üzüm çeşitleri ve şarapları tanıtılıp tattırılmalıdır (Bağlar ve şarap fabrikaları gezdirilip bilgi verilmeli ve kendi şaraplarını yapmalarına olanak sağlanmalı). Butik otel, pansiyon, bağ evi vb. tesisler kurarak turizm gelirlerinin artırılması yanında kırsal kalkınmaya destek sağlayarak köyden kente göç önlenmeli, bağ turizmi açısından potansiyele sahip yörelerimize devlet desteği sağlanmalıdır.

Sonuç olarak; Denizli ili Çal ilçesinde sulama kaynaklarının geliştirilmesine yönelik projelere öncelik verilmeli ve damlama sulama yöntemi tercih edilmelidir. Bağ hastalık ve zararlılarıyla mücadele, budama ve terbiye, gübreleme, ilaçlama ve hormon (büyümeyi düzenleyici maddeler) uygulamaları vb. kültürel uygulamalar konularında üreticilere eğitim verilerek verim ve kalitenin artması ve iyi tarım uygulamaları konusunda bilinçlenmeleri sağlanmalıdır. Özellikle bilinçsiz ilaç ve hormon kullanımının önüne geçilmesi için gerekli önlemler alınmalıdır. Son derece yetersiz bir örgütlenmeye sahip olan üzüm üreticilerinin özellikle kurutmalık ve şaraplık üzümlerin işlenmesi ve pazarlanması konularında bir örgüt çatısı altında birleşmeleri sağlanarak üzüm fiyatlarının belirlenmesinde, satışların peşin olarak gerçekleşmesinde üreticilerin

söz sahibi olması da sağlanmalıdır. Tarım Sigortası primlerinde gerçekleşecek indirimlerle bölgede sigortalı üretici oranı artırılmalıdır. Bu nedenle tarım sigortası konusunda üreticilerin bilinçlenmesine yönelik çalışmalara önem verilmelidir. Yörede arazilerin çok parçalı olması üreticilerin uyguladıkları kültürel uygulamaları zorlaştırıldığı için yörede arazilerin toplulaştırılması sağlanmalıdır. Yörede ürüne ve yöreye has desteklerin verilmesi, desteğin özendirici olması üretim miktarı ve ürün kalitesinin artmasının yanı sıra bölgede genç üreticilerin bağcılık tarımına yönelmelerini de sağlayabilir. Bağcılık ve bağ turizmi açısından gelişme potansiyeline sahip bu yöremizde konu ile ilgili çalışmalara önem verilmelidir.

KAYNAKLAR

- Ağaoğlu, Y. S., Çelik, H., Çelik, M., Fidan, Y., Gülşen, Y., Günay, A., Halloran, N., Köksal, A. İ., Yanmaz, R. 1995.** Genel bahçe bitkileri. Ankara Üniversitesi Ziraat Fak. Eğitim ve Geliştirme Vakfı Yayınları No: 4, Ankara, 369 s.
- Ağaoğlu, Y.S., 1999.** Bilimsel ve uygulamalı bağcılık (asma biyolojisi). Kavaklıdere Eğitim Yayınları, No 1. Cilt 1. Ankara, 205 s.
- Akar, E.Ö., Çelik, H., 2005.** Ankara ilinde Kalecik Karası üzüm çeşidi yetiştiriciliğinde sağlanan gelişmeler. Türkiye 6. Bağcılık Sempozyumu, 19-23 Eylül 2005, Tekirdağ, 2: 506-509.
- Akgün, A., Atlı, S.H., Arpacı, S., Uzun, M., Karadağ, S., Aydın, Y., Yaman, A., Çalışkan, M., 2005.** GAP bölgesinde yetiştirilen mahalli standart üzüm çeşitlerinin ve ıslah edilmiş yeni çeşitlerin yoğun yetiştiricilikteki performanslarının belirlenmesi. Türkiye 6. Bağcılık Sempozyumu, 19-23 Eylül 2005, Tekirdağ, 2: 411-418.
- Akkurt, M. Fidan, Y., 1998.** Meram (Konya) ilçesi bağcılığı ve yörede yetişen üzüm çeşitlerinin ampelografik özelliklerinin belirlenmesi üzerine bir araştırma. Türkiye 4. Bağcılık Sempozyumu, 20-23 Ekim 1998, Yalova, 345-349.
- Altıncı, N. T., Cangı, R., Önen, H. 2017.** Tokat ili bağcılık yapısı ve yabancı otlarla mücadelede üretici davranışlarının belirlenmesi. *Türkiye Teknoloji ve Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 1(1): 17-24.
- Anonim, 1990.** Standart üzüm çeşitleri kataloğu. T.C. Tarım, Orman ve Köy işleri Bakanlığı, Tekirdağ Bağcılık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü. Seri: Mesleki Yayınlar. No Genel Seri: 15. Ankara. 91 s.
- Anonim, 2011.** T.C. Sanayi Ve Ticaret Bakanlığı Teşkilatlandırma Genel Müdürlüğü "2010 Yılı Üzüm Raporu". 1-13.
- Anonim, 2018.** Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr>-(Erişim tarihi 29.07.2019).
- Anonim, 2019a.** Kaynak: Denizli Valiliği, <http://www.denizli.gov.tr/cografi-konum>-(Erişim tarihi 29.07.2019).
- Anonim, 2019b.** Kaynak: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Denizli#Tarım>-(Erişim tarihi 29.07.2019).
- Anonim, 2019c.** Kaynak: <https://www.lafsozluk.com/2012/01/denizli-ilinin-turkiye-haritasindaki.html>-(Erişim tarihi 29.07.2019).
- Anonim, 2019d.** Kaynak: Tarım Ve Orman Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü, <https://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx?k=undefined&m=DENIZLI>-(Erişim tarihi 29.07.2019).
- Anonim, 2019e.** Kaynak: Denizli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. <http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Ilceler/Cal>-(Erişim tarihi 29.07.2019).
- Anonim, 2019f.** Kaynak: https://tr.climate_data.org/asya/tuerkiye/denizli/cal-21632/-(Erişim tarihi 29.07.2019).

- Anonim, 2019g.** Kaynak: <http://www.winesofturkey.org/calkarasi>-(Erişim tarihi 29.07.2019).
- Anonymous, 2017.** Kaynak: <http://www.fao.org/faostat/en/#data/QC>-(Erişim tarihi: 16.05.2019).
- Arık C., Aydın, Ş., 2017.** Manisa-Alaşehir yöresinde bağcılığın önemi ve bağların beslenme durumunun incelenmesi. Manisa Celal Bayar Üniversitesi *Soma Meslek Yüksekokulu Teknik Bilimler Dergisi*, 23(1): 49-58.
- Atalay, D.A., Özdemir, G., Karataş, H., 2003.** Diyarbakır bağcılığının mevcut durumu sorunları ve çözüm önerileri. GAP III. Tarım Kongresi, 2-3 Ekim 2003, Şanlıurfa, 375-378.
- Atış, E., 2001.** Türkiye’de arazi degradasyonu sorunu ve bu sorunun çözümüne yönelik politikalar. Türkiye Ziraat Odaları Birliği Yayınları No:213, Ankara.
- Bahar, E., Çelik, S., Kubaş, A., Doğan, İ., 1999.** Tekirdağ ili merkez ilçesinde son 20 yılda bağ alanları, üretim, verim ve bazı kültürel işlemlerde meydana gelen değişimler. Türkiye III. Ulusal Bahçe Bitkileri Kongresi, 14-17 Eylül 1999, Ankara, 993-998.
- Boz, Y., Uysal, T., Yaşasın, A.S., Gündüz, A., Avcı, G.G., Sağlam, M., Kıran, T., Öztürk, L. 2012.** Türkiye Asma Gen Kaynakları. Gıda Tarım ve hayvancılık Bakanlığı Tarımsal araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü, Tekirdağ Bağcılık Araştırma İstasyonu P.K: 7 59 100, Merkez- Tekirdağ. 411 s.
- Bruwer, J. 2003.** South African wine routes: some perspectives on the wine tourism industry’s structural dimensions and wine tourism product. *Tourism Management* 24: 423–435.
- Charters, S., Ali-Knight, J. 2002.** Who is the wine tourist? *Tourism Management* 23: 311–319.
- Cohen, J. 1988.** Statistical Power Analysis For The Behavioral Sciences (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Erlbaum. 567 pp.
- Çakır, A., Karakaya, E., Kuzu, K. 2014.** Diyarbakır ili Eğil ilçesi bağcılığının mevcut durumu, sorunları ve çözüm önerileri. *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi*, 1(4): 490-500.
- Çakır, A., Karakaya, E., Uçar, H.K. 2015.** Mardin ili Savur ilçesi bağ işletmelerinin mevcut durumu ve potansiyeli. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(1): 9-19.
- Çakır, A., Karaca Sanyürek, N., Karakaya E., Ay, Ş. 2017.** Nusaybin (Mardin) ilçesi bağcılığı sorunları ve çözüm önerileri. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 34(1): 15-25.
- Çelik, H. 2006.** Üzüm Çeşit Kataloğu. Sun Fidan A.Ş. Mesleki Kitaplar Serisi:3, Ankara, 165 s.
- Çelik, H., Ağaoğlu, Y.S., Fidan, Y., Maraşlı, B., Söylemezoğlu, G. 1998.** Genel Bağcılık. Sunfidan A.Ş. Mesleki Kitaplar Serisi 1, Ankara, 253 s.

- Çoban, H., Kara, S., Kısmalı, İ. 2001.** Alaşehir ve Buldan ilçelerinde mevcut bağ işletmelerinin yapısının belirlenmesi üzerinde bir araştırma. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 38(1): 17-24.
- Dardeniz, A., Kaynaş, K., Ateş, F. 2001.** Çanakkale ili bağcılığının mevcut durumu, sorunları ve çözüm önerileri. *Bahçe*, 30(1-2): 25-35.
- Dardeniz, A., Bahar, E., Şimşek, L. 2007.** Bozcaada bağcılığındaki gelişmeler, sorunlar ve öneriler. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, 147-161.
- Dawson H., Holmes, M., Jacobs, H., Wade, R. 2011.** Wine tourism: Winery visitation in the wine appellations of Ontario. *Journal of Vacation Marketing*. 17(3): 237-246.
- Dilli, Y. 2008.** Ege Bölgesindeki Bazı önemli üzüm çeşitleri, tipleri ve klonlarının mikrosatellit (SSR) markörleriyle karakterizasyonu. *Doktora Tezi*, Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı, İzmir.
- Doğan, A., Erdinç, S., Uyak, C. 2007.** Erciş ilçesi bağcılığının geçmişi ve bugünü üzerine bir araştırma. Türkiye V. Ulusal Bahçe Bitkileri Kongresi, 4-7 Eylül 2007, Erzurum, 2: 424-428.
- Durgut, M.R., Arın, S. 2005.** Trakya yöresi bağcılığının mekanizasyon düzeyi ve sorunları. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 2(3): 287-297.
- Ecevit, F.M., Göktürk, Baydar, N. 1998.** Isparta ili bağcılığının bugünkü durumu ve ekolojik özelliklerinin bağcılık yönünden incelenmesi üzerine bir araştırma Türkiye 4. Bağcılık Sempozyumu, 20-23 Ekim 1998, Yalova, 164-170.
- Elmalı, Ö. 2008.** Tokat ili merkez ilçede bağcılıkla uğraşan işletmelerin üretim ve pazarlama sorunları. *Yüksek Lisans Tezi*, GOP Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, 152 s.
- Engindeniz, S., Çukur, F. 2003.** İzmir ili Kemalpaşa ilçesinde şeftali üretiminin teknik ve ekonomik analizi üzerine bir araştırma, *Ege Üniversitesi, Ziraat fakültesi dergisi*, 40(2): 65-72.
- Ergenoğlu, F., Tangolar, S. 2000.** Bağcılık İçin Pratik Bilgiler. TÜBİTAK TARP Yayınları. Adana.33 s.
- Ergül, A., Ağaoglu, Y.S. 2001.** Ülkemizde asma fidanı üretiminde kullanılan bazı amerikan asma anaçlarının moleküler benzerlik analizi. *Tarım Bilimleri Dergisi* 7: 141-143.
- Ergül, A., Maraslı, B., Ağaoglu, Y.S. 2002.** Molecular discrimination and identification of some Turkish grape cultivars (*Vitis vinifera* L.) by RAPD markers. *Vitis*, 41: 159-160.
- Ertan, A., Gök. M. 2012.** Eğirdir ilçesi tarım üreticilerinin tarım sigortası yaptırmaya karar verme sürecinde etkili olan faktörlerin analizi. *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 3(5): 66-76.
- Fidan, Y., Yavaş, İ., Göktürk, N. 1996.** Othello üzüm çeşidinin ampelografik özelliklerinin belirlenmesi. *Gıda*, 21(1): 35-39.

- Foret, M., Konečný, O., Klusáček, P. 2014.** Viticulture – challenge for tourism development (znojmo case study area). <http://dx.doi.org/10.11118/actaun201462020339>. 62 (2): 339-346.
- Getz, D., Brown, G. 2006.** Critical success factors for wine tourism regions: a demand analysis. *Tourism Management*, 27: 146–158.
- Geyikçi, U.B. 2013.** Manisa ilinin üzüm üretimindeki durumun tespitine yönelik alan araştırması ve GZFT analizi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3): 468-487.
- Gücüyen, A. 2007.** Manisa ili ve çevresinde bağcılıkta mekanizasyon durumu, sorunları ve iyi tarım uygulamalarına yönelik çözüm önerileri. *Yüksek lisans Tezi*, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Makinaları Anabilim Dalı, İzmir.
- Gürsöz, S., Kamiloğlu, Ö., Polat, A. 2009.** Şanlıurfa ili bağcılığının mevcut durumu ve sorunları. Türkiye 7. Bağcılık ve Teknolojileri Sempozyumu, 5-9 Ekim 2009, Manisa, 2: 161-165.
- Hall, C. M. 2005.** Biosecurity and wine tourism. *Tourism Management*, 26: 931–938.
- Haydaroğlu, A., Çelik, H. 1999.** Ankara, Kırıkkale ve Kırşehir illerinde modern bağcılık ile ilgili gelişmeler. Türkiye III. Ulusal Bahçe Bitkileri Kongresi, 14-17 Eylül 1999, Ankara, 988-992.
- Işın, Ş. 2000.** İzmir ili Kemalpaşa ilçesinde meyve üreticilerinin çevre bilinci ve tarımsal uygulamalara yansımaları üzerine bir araştırma, IV. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 6-8 Eylül 2000, Tekirdağ.
- Kacar, B. ve Katkat, A.V., 2007.** Bitki Besleme (Üçüncü Baskı). Nobel Yayın No: 849, Fen ve Biyoloji Yayınları Dizisi: 29, Ankara, 659 s.
- Kadioğlu, Y. 2008.** Çal’da bağcılığın coğrafi analizi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, (13)20: 141-161.
- Kamiloğlu, Ö. 2008.** Hatay ili hassa ilçesi bağcılığının teknik yapısı ve sorunları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 13(1-2): 25-33.
- Kapluhan, E. 2014.** Ziraat coğrafyası açısından bir inceleme: Bekilli’de (Denizli) bağcılık. *İstanbul Üni. Coğrafya Dergisi*, (28): 36-54.
- Kara, Z., Oğuz, C., Akın, A. 2002.** Konya Aladağ vadisi bağcılık işletmelerinin ekonomik faaliyet sonuçları ve sürdürülebilirliği. Türkiye V. Bağcılık ve Şarapçılık Sempozyumu, 5-9 Ekim 2002, Nevşehir, 395-402.
- Kara, Z., Demirhan, Y. 2005.** Bazı sofralık ve şaraplık üzüm çeşitlerinin Konya yöresindeki vegetatif gelişme ve verim değerleri. Türkiye 6. Bağcılık Sempozyumu 19-23 Eylül 2005, Tekirdağ, 2: 375-382.
- Kara, Z., Oğuz, C. 1999.** Nevşehir yöresi bağcılık işletmelerinin mevcut yapısı, işleyişi ve geliştirilebilirlik olanakları üzerinde bir araştırma. Türkiye III. Ulusal Bahçe Bitkileri Kongresi, 14-17 Eylül 1999, Ankara, 1028-1032.
- Karataş, H., Özdemir, G., Karataş, D., Örmek, G. 2009.** Mardin ili bağcılığının mevcut potansiyeli. Türkiye 7. Bağcılık ve Teknolojileri Sempozyumu, 5-9 Ekim 2009, Manisa, 2: 196-202.

- Karataş, D.D., Karataş, H. Özdemir, G. 2015.** Diyarbakır ili bağcılığının sektörel durum analizi. ISBN: 978-975-7635-58-1, 109 s.
- Kiracı, M.A. 2006.** Tekirdağ ili Şarköy ilçesi bağcılığının mevcut durumu, üreticilerin sorunlarının çözümüne ilişkin örgütlenme olanaklarının belirlenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tekirdağ, 77 s.
- Kiracı, M.A., Özer, C. 2007.** Trakya yöresinde bağcılık işletmelerinin üretim ve pazarlama yapısı, sorunları ve çözüm önerileri. Türkiye V. Ulusal Bahçe Bitkileri Kongresi, Sebzeçilik, Bağcılık, Süs Bitkileri, 4-7 Eylül 2007, Erzurum, 2: 440-446.
- Kiraz, M.E. 2014.** Mersin ili bağcılığının teknik yapısı ile yaygın olarak yetiştirilen üzüm çeşitlerinde verim ve kalite özelliklerinin belirlenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, MKÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı, Hatay, 93 s.
- Korkutal, İ., Bahar, E., Erkan, A. H. 2009.** Edirne ili Uzunköprü ilçesi Yeniköy beldesi bağcılık yapısının incelenmesi. *Trakya Üniversitesi J Sci.*, 10(2): 179-187.
- Korkutal, İ., Bahar, E., Zinni, A. 2018.** Tekirdağ ili Şarköy ilçesi bağcılık yapısının incelenmesi. *Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, 32 (3), 475-481.
- Köse, B., Çelik, H., Onur, B. 2011.** Merzifon ilçesi bağcılığı ve geliştirilmesi için yapılan çalışmalar. *Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi*, 26(2): 169-175.
- Levadoux, L., 1951.** La Selection et L'Hybridation de la Vigne. Ann. Ec. Nat. Agric. Montpellier, 28 p.
- Meireles de Oliveira, D., Filho, A. F. C. 2016.** City, architecture and wine: Wine tourism in the contemporary society. 39th World Congress of Vine and Wine, Brasil. BIO Web of Conferences 7, 03026, 1306-3011.
- Newbold, P., 1995.** Statistics for Business and Economics. 4th ed., Englewood Cliffs, Prentice Hall, New Jersey, 867 pp.
- Odabaş, F. 1980.** Doğu Anadolu'nun bağcılık durumu ve iklim faktörlerinin bölge bağcılığına etkileri. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 11(34): 143-146.
- Olmo, H. P., 1940.** Somatic mutation in the Vinifera grape III. Seedless Emperor. *J. Heredity*, 31: 211-213.
- Oraman, M.N. 1963.** Modern Bağcılık. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No: 137, Ders kitabı: 47, 216 s.
- Oraman, M.N. 1965.** Yeni Bağcılık. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No: 253, Ders kitabı: 89, 347 s.
- Oraman, M.N., 1972.** Bağcılık Tekniği II. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları: 470, 162 s.
- Özdemir, G., Karataş, H. 2008.** Diyarbakır ili bağcılığı. 1. Ulusal Bağcılık-Şarapçılık Sempozyumu ve Sergisi, 06-09 Kasım 2008, Denizli, 405-414.
- Özpınar, A., Özpınar, S., Görür, E., S. 2002.** Bozcaada bağlarında üretimdeki bazı sorunların belirlenmesi üzerine bir araştırma. Türkiye V. Bağcılık ve Şarapçılık Sempozyumu, 5-9 Ekim 2002, Nevşehir, 299-306.

- Öztürk, N., Canıhoş, E., Tangolar, S. 2005.** Doğu Akdeniz Bölgesi Bağlarında Entegre Mücadele Uygulamaları ve Eğitim Çalışmaları. Türkiye VI. Bağcılık Sempozyumu 19-23 Eylül 2005, Tekirdağ, 282-288.
- Prčík, M. and Kotrla, M. 2014.** Possibilities of rural tourism in relation to the natural conditions of region Tekov in The Slovak Republic. *Scientific Papers Series "Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development"*, 14(4) 237- 242.
- Söylemezoğlu, G., Özercan, B., Özçelik, A., 2005.** Akdeniz bölgesinde örtü altı bağcılığının ekonomik analizi. Türkiye 6. Bağcılık Sempozyumu, 19-23 Eylül 2005, Tekirdağ, 1: 206-213.
- Uslu, İ. ve Samancı, H. 1983.** Marmara Bölgesi Üzüm Çeşitlerinde Klon Seleksiyonu Çalışmaları. Bağcılık Araştırmaları Ülkesel Projesi (Geliştirme Raporu). Atatürk Bahçe Kültürleri Merkez Araştırma Enstitüsü, Yalova.
- Uyak, C. 2010.** Siirt yöresinde yetiştirilen üzüm çeşitlerinin ampelografik özelliklerinin belirlenmesi üzerine bir araştırma. *Doktora tezi*, YYÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı, Van.
- Uyak, C., Doğan, A., Kazankaya, A. 2011.** Siirt ili bağcılığının mevcut durumu, sorunları ve çözüm önerileri. *YYÜ Tar. Bil. Dergisi*, 21(3): 225-234.
- Uyak, C., Gazioğlu Şensoy, R. İ. 2009.** Van ili bağcılığının mevcut durumu, sorunları ve çözüm önerileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi (YYU J AGR SCI)*, 19(2): 103 – 111.
- Uzun, İ. 2004.** Bağcılık el kitabı. Hasad Yayıncılık Ltd. Şti., İstanbul, 156 s.
- Uzun, H., Bayır, A. 2008.** Viticulture in Turkey. Bulletin UASVM, *Horticulture* 65(1): 334-337.
- Ünal, M.A. 2007.** XVI. Yüzyılda çal yöresine ait bilgiler, 21. yüzyıla girerken geçmişten günümüze Çal yöresi: Baklan, Çal, Bekilli: Çal sempozyumu, 1-3 Eylül 2006 Çal Yöresi Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Yayın No: 3, Denizli, 927 s.
- Winkler, A.J., Cook, J.A., Kliewer, W.M., Lider, L.A. 1974.** General Viticulture. Univ. of California. Pres, Berkeley, 633 pp.
- Yağcı, A., Odabaş, F. 2002.** Tokat yöresinde yeni bağcılığa geçişle birlikte karşılaşılan sorunlar. Türkiye V. Bağcılık ve Şarapçılık Sempozyumu, 5-9 Ekim 2002, Nevşehir, 422-427.
- Yener, H., Aydın, Ş., Cebeci, N. 2008.** Alaşehir yöresinde bağ işletmelerinin yapısal özellikleri ve bazı kültürel işlemlerin uygulama durumları üzerine bir araştırma, *CBÜ Soma Meslek Yüksekokulu Teknik Bilimler Dergisi*, 2(10): 1-9.
- Yener, H., Cebeci, N. 2013.** Manisa ili Sarıgöl ilçesi bağ işletmelerinin yapısal özellikleri ve bazı kültürel işlemlerin uygulama durumları üzerine bir araştırma, *Ege Üniversitesi Ziraat Fak. Dergisi*, 50(2): 223-230.
- Yücel, N. 2015.** Bir şehir: Elazığ, bir sektör: bağcılık, bir ürün: öküzgözü üzümü, bir marka: Elazığ şarabı. *FÜ Harput Araştırmaları Dergisi*, 2(1): 77-110.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Aydın ŞAHİNARSLAN
Doğum Yeri ve Tarihi : Çal/DENİZLİ 11.04.1994
Yabancı Dil : İngilizce

Eğitim Durumu
Lise : Çal Lisesi
Lisans : Uludağ Üniversitesi/Bahçe Bitkileri
Yüksek Lisans : Uludağ Üniversitesi/Bahçe Bitkileri Ana Bilim Dalı

Çalıştığı Kurum/Kurumlar : Mayıs Peyzaj-TARSİM

İletişim (e-posta) : aydnsahinarslan@gmail.com

Yayımları : **Akbudak, N., Türksen, C., Zambı O., Şahinarslan A., Özcan, F., Özkan, S. 2018.** Physical characteristics and chemical compositions of local red onion cultivar grown in Kapıdağ, Turkey. *J. Biol. Environ. Sci.*, 12(36): 133-139.

EKLER

- EK 1** Anket Formu
EK 2 Çal Ziraat Odası Başkanlığı Yazısı

EK 1 Anket Formu

DENİZLİ İLİ ÇAL İLÇESİ ÜZÜM YETİŞTİRİCİLERİNİN TEKNİK VE
SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİNİN BELİRLENMESİ
ANKET (FORMU) BİLGİLERİ:

/ / 201

1. İŞLETMECİ BİLGİLERİ

1.1. Adı ve Soyadı:

1.2. Mahallesi:

1.3. Yaşı: 20'nin altı () 20-29 () 30-39 () 40-49 () 50-59 () 59'un üstü ()

1.4. Cinsiyeti: Kadın () Erkek ()

1.5. Ailedeki birey sayısı 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 () 7 () 8 ()

1.6. Öğrenim durumu: Cahil () İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite ()

1.7. Bağcılık deneyimi? 5'in altı () 5-10 () 11-20 () 21-30 () 31-40 () 40'ın üstü ()

1.8. Tarıma dair eğitiminiz var mı? Evet () Hayır ()

1.9. Üzüm yetiştiriciliği dışında tarımsal faaliyetiniz var mı? Evet () Hayır ()

1.10. Bu tarımsal faaliyetin niteliği nedir?

a. Meyvecilik () b. Zeytincilik () c. Sebzeçilik () d. Süs bitkisi () e. Fidancılık ()

f. Tarla bitkileri () g. Hayvan yetiştirme ()

1.11. Tarım dışı faaliyetiniz var mı? Evet () Hayır ()

1.12. Üzüm yetiştiriciliğini tercih nedeniniz nedir?

.....

2. İŞLETME BİLGİLERİ

2.1. Üretim yaptığın arazinin tasarruf şekli

a. Kendi mülkü () b. Kira/ıcar () c. Başkasının mülkünde ortak ()

d. Kendi mülkünde ortağı var ()

2.2. İşletmede ziraat mühendisi çalıştırıyor musunuz?

Evet () Hayır ()

2.3. İşletmede ziraat teknisyeni / teknikeri çalıştırıyor musunuz?

Evet () Hayır ()

- 2.4. İşletmede teknik elemana danışmanlık yaptırıyor musunuz?** Evet () Hayır ()
- 2.5. İşletmede sürekli istihdam ettiğiniz işçi var mı?** Evet () Hayır ()
- 2.6. Ziraat odası ve/veya koop. üyeliğiniz var mı?** Evet () Hayır ()
- a. Tarımsal kalkınma kooperatifi ()
- b. Sulama kooperatifi ()
- c. Ziraat odası ()
- d. Üretici birliği ()
- 2.7. Çiftçi kayıt sistemine kayıtlı mısınız?** Evet () Hayır ()
- 2.8. İl genelindeki tarımsal desteklemelerden haberdar mısınız?** Evet () Hayır ()
- 2.9. Aşağıdaki tarımsal desteklerden hangisinden yararlanıyorsunuz?**
- a. Mazot () b. Gübre () c. Toprak analizi ()
- d. Standart veya sertifikalı fidan kullanımı ()
- e. Çiftlik muhasebe veri ağı sistemi katılım desteği () f. Organik / iyi tarım desteği ()
- g. Tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri () h. Biyolojik mücadele ()
- 2.10. Tarım sigortası yaptırdınız mı?**
- Evet () Hayır ()

3. TEKNİK ÖZELLİKLER

3.1. Bağ tesisini

- a. Kendim yaptım () b. Özel firma () şahıs () tesis etti
- c. Kurulmuş hali ile satın aldım () / kiraladım () d. Miras yolu ile edindim ()

3.2. Bağ kaç parsel?

- a. Tek () b. İki () c. Üç () d. Dört () e.

3.3. Bağın Özellikleri

Pars el no	Alan (da)	Çeşit/Çeşitler	Dekardaki(da) Bitki Sayısı	Sıra arası ve üzeri mesafe (m)	Omca yaşı (yıl)
1					
2					
3					
4					
5					

3.4. Bahçede mevcut sabit tesisler

- a. Ana ve tali yollar () b. Gübrelik () c. Sulama havuzu () d. Kuyu () e. Depo ()
f. Hangar () g. Çalışanlar için barınma yerleri () h. Rüzgar kıran ()
i. Bağ evi () j. Diğer

3.5. Uyguladığınız terbiye şeklini nedir?

Par sel no	Goble sistemi;	Telli terbiye sistemleri					Diğer
		I	T	+	X	V	

3.6. Kullandığınız konstrüksiyonun cinsi nedir?

- a. Ahşap () b. Metal () c. Beton () d. Diğer.....

4. YETİŞTİRME TEKNİĞİ

4.1. Aşağıdaki yetiştirme tekniklerinden hangisini kullanıyorsunuz?

- a. Geleneksel () b. Organik tarım () c. İyi tarım uygulaması ()

4.2. Organik tarım hakkında bilginiz var mı? Bilгим var () Bilгим yok ()

4.3. İyi tarım uygulamaları hakkında bilginiz var mı? Bilгим var () Bilгим yok ()

5. KÜLTÜREL UYGULAMALAR

5.1. BUDAMA

5.1.1. Bahçenizde kış budamasını kim yapıyor?

- a. Kendim/aile üyeleri () b. Usta tutuyorum () c. İşçi tutuyorum () d. Diğer.....

5.1.2. Kış budamasını genelde hangi ayda yapıyorsunuz?

.....

5.1.3. Kış budamasını kaç gözden yapıyorsunuz (bir sürgündeki göz sayısı)?

- a. Kısa budama (1-4 göz) () b. Uzun budama (5-7 göz) ()
c. Karışık budama (yedek dal 7-8 göz ve ürün dalı 10 göz ve üzeri) () d.
Diğer.....

5.1.4. Kış budamaları esnasında gözlerde canlılık/zararlanma kontrolü yapıyor musunuz?

Evet () Hayır ()

5.1.5. Kış budamasından sonra ağlama/kanama oluyor mu? Evet ().....

Hayır()

5.1.6. Yaz budaması yapıyor musunuz?

Evet () Hayır ()

5.1.7. Hangi yaz budamalarını yapıyorsunuz?

Piç alma () Uç-Filiz alma () Koltuk alma () Sürgün yönlendirme ()
Yaprak alma () Salkım seyreltme () Tane seyreltme () Bilezik alma ()

5.1.8. Bahçenizde yaz budamalarını kim yapıyor?

a. Kendim/aile üyeleri () b. Usta tutuyorum () c. İşçi tutuyorum () d. Diğer.....

5.2. SULAMA

5.2.1. Bahçenize yakın kullanılabilir bir su kaynağına sahip misiniz?

Evet () Hayır ()

5.2.2. Sulama yapıyor musunuz? Evet () Hayır ()

5.2.3. Sulama yönteminiz nedir?

a. Karık () b. Damla () c. Yağmurlama () d. Diğer

5.2.4. Hangi dönemlerde sulama yapıyorsunuz?

Gözler uyanmadan önce ()
Sürgün gelişme döneminde ()
Çiçeklenme döneminde ()
Çiçekten sonra tane tutumunda ()
Meyve irileşmesi döneminde ()
Ben düşmeden önce / sonra ()
Hasattan önce ()
Hasattan sonra ()
Diğer..... ()

5.2.5. Sulama zamanına nasıl karar veriyorsunuz?

a. Toprağın nem durumuna göre ()

b. Omcaların (sürgün, yaprak vb) genel görünümüne göre ()

c. Hava durumuna göre () d. Su kaynağının durumuna göre () e. Diğer.....

5.2.6. Sulama suyu kalitesini kontrol ediyor musunuz? Evet () Hayır ()

5.2.7. Sulama suyu kalitesinde sorun var mı? Evet () Hayır ()

5.3. GÜBRELEME

5.3.1. Gübreleme yapıyor musunuz? Evet () Hayır ()

5.3.2. Gübreleme yaparken verilecek gübre çeşidi ve miktarına nasıl karar veriyorsunuz?

a. Rastgele ()

b. Bahçede yaptığım gözlemleri dikkate alıyorum ()

c. Rutin alışkanlıklarımız var ()

d. Toprak analizi yaptırıyorum ()

e. Yaprak analizi yaptırıyorum ()

f. Bitki büyüklük ve yaşına dikkat ediyorum ()

g. Teknik elemanlara danışıyorum ()

h. Diğer.....

5.3.3. Kullandığımız ticari (inorganik) nelerdir?

Gübreler	Kullanıyorum (x)
Amonyum sülfat	
Triple Süper fosfat	
Potasyum sülfat	
Kompoze gübre	
DAP	

5.3.4. Yaprak gübresi kullanıyor musun? Evet ()? Hayır ()

Kullandığımız gübreler

5.3.5. Çiftlik gübresi kullanıyor musunuz?

a. Kullanıyorum () b. Kullanmıyorum ()

5.3.6. Kullandığımız çiftlik gübresinin uygulama sıklığı nedir?

a. Her yıl () b. 2 yılda bir () c. 3 yılda bir () d. 4 yılda bir () e. Diğer.....

5.4. TOPRAK İŞLEME VE YABANI OT KONTROLÜ

5.4.1. Yıl içerisinde toprak işleme yapıyor musunuz? Evet () Hayır ()

5.4.2. Toprak işlemesini yılda kaç kez ve ne zamanlarda yapıyorsunuz?

a. 1-2 kez () b. 3-4kez () c. 5-6kez () d. Diğer

5.4.3. Toprak işlemede kullanılan aletler:

a. Pulluk () b. Diskaro () c. Kazayağı () d. Tırmık ()

e. Motorlu çapa () f. Dip kazan () g. Diğer

5.4.4. Bağınızda yabancı otları kontrol ediyor musunuz? Evet () Hayır ()

5.4.5. Sıralar arasında yabancı ot mücadelesinde aşağıdakilerden hangisini kullanıyorsunuz?

a. Malçlama () Organik (.....) materyal yayma / Plastik malç örtüsü kullanma

b. Sıralar arasına örtü bitkileri ekme (çim vb.) ()

c. Toprak işleme () d. Mekanik olarak otları biçme () veya yolma ()

e. Ot ilacı ()

5.4.6. Sıra üzerinde yabancı ot mücadelesinde aşağıdakilerden hangisini kullanıyorsunuz?

a. Malçlama () b. Elle çapalama/yolma () c. Mekanik ot biçme ()

d. Mekanik ot yolma () e. Ot ilacı.....

5.5. BİYOTİK STRESLER

5.5.1. Bağınızda hastalık ve zararlılar için ilaçlama yapıyor musunuz? Evet () Hayır ()

5.5.2. Her yıl düzenli olarak mücadele ettiğiniz hastalık ve zararlılar hangileridir?

.....

5.5.3. Bütün kural ve talimatlara uyulmasına rağmen mücadelesinde zorlandığınız hastalık ve zararlılar nelerdir?

.....

5.5.4. Bu yıl hangi hastalık ve zararlılara karşı ilaçlama yaptınız?

.....

5.5.5. Bu etmenlerden ciddi ürün kaybına sebep olanları ve kayıp oranlarını belirtebilir misiniz?

.....

5.5.6. Bitki koruma ürünü kayıtlarının tutulması ve izlenmesi için üretici kayıt defteri aldınız mı? Evet () Hayır ()

5.5.7. Kullandığınız ilaçlar reçeteli mi? Evet () Hayır ()

5.5.8. Reçetenizi kim yazıyor?

a. İl/ilçe tarım md. personeli () b. Serbest tarım danışmanı ()

c. Üniversite / Araştırma enstitüsü uzmanları () d. Diğer

5.5.9. İlaçlama konusunda kime danışıyorsunuz?

a. Kendi deneyimi () b. İlaç bayi () c. Tarım il / ilçe md () d. Bayi + Kendisi ()

e. Bayi +İl/ilçe Md. () f. Tarım danışmanı () g. Ziraat Fak. ilgili bölümleri ()

5.5.10. Kullandığınız tarım ilacının bağda ruhsatlı olup olmadığına bakıyor musunuz?

Evet () Hayır ()

5.5.11. Kullandığınız ilacın son kullanma tarihini kontrol ediyor musunuz?

Evet () Hayır ()

5.5.12. Aldığınız ilacı etiketinde belirtilen hastalık ve zararlıdan başkasına da kullanıyor musunuz? Evet () Hayır ()

5.5.13. Son ilaçlama ile hasat tarihi arasındaki süreye dikkat ediyor musunuz?

Evet () Hayır ()

5.5.14. Şimdiye değin ürününüzde kalıntı için numune verdiniz mi / numune alındı mı?

Evet () Hayır ()

5.6. ABİYOTİK STRESLER

5.6.1. Aşağıdaki doğa olaylarından hangisi/hangileri yapmakta olduğunuz yetiştiriciliğe zarar veriyor?

Zarar şiddetini dikkate alarak 0'dan 8'e kadar sıralayınız

Stres koşulları	Şiddet derecesi
Don	
Kırağılar	
Kuraklık	
Aşırı sıcaklar	
Aşırı güneşlenme	

Dolu yağışı	
Yağmur ve seller	

5.7. HASAT, VERİM VE KALİTE

5.7.1. Hasadı kim gerçekleştiriyor?

a. Kendim/ailem () b. İşçi tutuyorum () c. Alıcı yapıyor d. Diğ

5.7.2. Bu ürün yılına ait hasat, verim ve kalite verileri

Çeşit	Verim kg/da

5.7.3. Uzun yıllar tecrübenizi dayanarak değerlendirdiğinizde, son yıllarda asmaların sürme ve hasat zamanlarında bir değişim var mıdır? Evet () Hayır ()

5.7.4. Sofralık üzümde hasadı erkene almak / geciktirmek için herhangi bir uygulama yapıyor musunuz? Evet () Hayır ()

5.7.5. Hasat zamanına müdahale etmek ister misiniz? Evet () Hayır ()

5.7.6. Bağınızda büyüme düzenleyici maddeler / hormon kullanıyor musunuz?

Evet () Hayır ()

5.7.7. Ürün tahmini yapıyor musunuz? Evet () Hayır ()

5.7.8. Hasat olgunluğunu nasıl belirliyorsunuz?

SÇKM/asit () Tadına göre () Rengine göre () Alıcı isteğine () Diğer

5.7.9. Elde ettiğiniz verim ve kaliteden memnun musunuz?

A. Verim Evet () Hayır ()

B. Kalite Evet () Hayır ()

5.7.10. Yaptığınız yetiştiricilikte aşağıdaki sorunlardan herhangi birini yaşıyor musunuz?

a. İlaç kalıntısı () b. Çatlama () c. Tane iriliği () d. Renklenme ()

e. Boncuklanma () f. Güneş yanıklığı-Çillenme () g. Tanelenme ()

h. Salkımlarda kuruma ()

5.7.11. Hasat edilen ürünleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Evde tüketim	İşçilere verilen	Satılan	Satılmak üzere depolanan (Adi depo/soğuk muhafaza, Donmuş muhafaza)	Diğer şekilde (pekmez, kurutmalık, şarap, şıra vb)

6. STANDARDİZASYON, AMBALAJ ve PAZARLAMA

6.1. Ürüne satıştan önce sınıflandırma (dereceleme) yapıyor musunuz? Evet () Hayır ()

6.2. Ürün satışını nasıl gerçekleştiriyorsunuz?

- a. Kendim pazara çıkıyorum () b. Kendim halde tüccara satıyorum ()
c. Bağdan tüccara veriyorum () d. Direk ihraç ediyorum () e. Diğer.....

6.3. Bu ürün yılı satışını ne zaman gerçekleştirdiniz?

6.4. Satış şekliniz? Peşin () Vadeli ()

6.5. Satış fiyatınızı nasıl belirliyorsunuz?

- a. Tüccardan () b. Kendisi ()
c. Tüccar ile pazarlık ederim () d. Diğer.....

6.6. Ürünü satarken üreticiler arasında fiyat açısından rekabet oluyor mu?

Evet () Hayır ()

6.7. Oluyorsa sizi olumsuz etkiliyor mu? Evet () Hayır ()

6.8. Satış döneminde size kaç alıcı gelir (veya siz kaç alıcıya gidersiniz)?

.....

6.9. Tüccardan / alıcıdan avans alıyor musunuz? Evet () Hayır ()

Evet ise hangi sıklıkta? Her yıl () Nadiren () Diğer.....

6.10. Kredi kullanıyor musunuz? Evet () Hayır ()

Evet ise hangi sıklıkta? Her yıl () Nadiren () Diğer.....

6.11. Pazarlama sırasında karşılaştığınız en önemli sorunlar nelerdir? (1-4 puan)

Sorunlar	Puan
a) Fiyatlarının düşük oluşu	()

- b) Depolama imkânının olmaması ()
c) Taşıma masraflarının yüksek oluşu ()
d) Borç nedeniyle hasat sonu ürünü hemen satma zorunluluğu ()
e) Diğer.....

7. SORUNLAR VE TALEPLER

7.1. Gelecekte üretim alanlarınızda değişiklik yapma olanağınız olsa, bağ alanlarında nasıl bir değişiklik yaparsınız?

- a. () Genişletirim b. () Azaltırım c. () Değişiklik yapmam d. () Fikrim yok

7.2. Çözülmesi gerektiğine inandığınız en önemli üç sorun sıralar mısınız?

- 1.
- 2.
- 3.

7.3. Bağcılık konusunda eğitim almak ister misiniz? a. Evet () b. Hayır ()

7.4. Bu eğitimin sertifikalı olmasını ister misiniz? a. Evet () b. Hayır ()

7.5. Böyle bir eğitim için ücret öder misiniz? a. Evet () b. Hayır ()

7.6. Eğitimin kim tarafından verilmesini tercih edersiniz?

- a. İl ve ilçe md. de görevli teknik personel () b. Tarım danışmanları ()
c. Ziraat fakültesinde konu uzmanı hocalar () d. Diğer

7.7. Hangi konularda eğitim almak istersiniz?

Yetiştirme Teknikleri () Sulama ve gübreleme () Budama ve terbiye şekilleri ()

Toprak işleme yabancı otlarla mücadele () Hasat ve ambalajlama ()

Üzüm çeşitleri ve anaçlar () Fidan üretim teknikleri () Bağ Hastalık ve zararlıları ()

Hastalık ve zararlılarla mücadele () Üzüm muhafazası ()

7.8. Eğitim yeri sizce nerede olmalı?

- a. Köyde kahvede () b. İlçede - tarım ilçe müdürlüğü () c. İlde - tarım il müdürlüğü ()
d. Üniversitede ziraat fakültesinde () e. İnternette canlı yayın ()

EK 2 Çal Ziraat Odası Başkanlığı Yazısı

ÇAL
ZİRAAT ODASI BAŞKANLIĞI
İSMAİLLER MAHALLESİ SAĞLIK CADDESİ NO:13 ÇAL/DENİZLİ
TEL:0 258 751 39 42

KONU : ÇKS Kaydı Hk.

TARİH : 15/08/2019

235

İLGİLİ MAKAMA

Odamıza kayıtlı Denizli İli, Çal İlçesinde ÇKS'ye kayıtlı toplam 2561 üzüm üreticisine (bağ işletmecisi) ait döküman ekte sunulmuştur.

Bilgilerinize arz ederim

Fatma YURT
Çal Ziraat Odası Genel Sekreter V.